

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
TARPTAUTINĖS IR EUROPOS SĄJUNGOS TEISĖS INSTITUTAS

BEATA DAUGIRDAITĖ
(TARPTAUTINĖS TEISĖS STUDIJŲ PROGRAMA)

GENOCIDO NUSIKALTIMO PADARYMO FORMOS TARPTAUTINIŲ TEISMŲ /
TRIBUNOLŲ PRAKTIKOJE

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Prof. dr. Justinas Žilinskas

Vilnius, 2019

TURINYS

ĮVADAS.....	3
1. GENOCIDO NUSIKALTIMO TEISINIO ĮTVIRTINIMO IR SĄVOKOS RAIDA	8
2. GENOCIDO NUSIKALTIMO ACTUS REUS	16
2.1. Grupės narių žudymas	19
2.2. Rimtų fizinių ar psichikos sužalojimų darymas grupės nariams	21
2.3. Tyčinis sudarymas gyvenimo sąlygų, kuriomis siekiama fiziškai sunaikinti grupę ar jos dalį.....	23
2.4. Priemonių, kuriomis siekiama riboti grupei priklausančių žmonių gimstamumą, panaudojimas	25
2.5. Prievartinis vienos grupės vaikų perdavimas kitai.....	26
3. VEIKOS, NEĮTRAUKTOS Į GENOCIDO KONVENCIJĄ	29
3.1. Etninis valymas	29
3.2. Kultūrinis genocidas.....	32
3.3. Seksualinė prievarta kaip genocido padarymo forma	33
3.4. Ekocidas.....	35
4. MIANMARE VYKSTANTIS KONFLIKTAS	38
4.1. Rohinjų istorija ir padėtis Mianmario valstybėje.....	38
4.2. Įvykiai Mianmario valstybėje nuo 2012 m.	43
4.3. Genocido nusikaltimo požymiai Saugumo pajėgų operacijose Mianmare	52
4.3.1. Rohinjai, saugoma grupė, remiantis Genocido konvencija	52
4.3.2. Genocidinio tikslo nustatymas	53
4.4. Genocido nusikaltimo padarymo formos įvykdytos Mianmare.....	54
4.4.1. Rohinjų grupės narių žudymas	54
4.4.2. Rimtų fizinių ar psichikos sužalojimų darymas rohinjų grupei Mianmare	55
4.4.3. Tyčinis sudarymas gyvenimo sąlygų, kuriomis apgalvotai siekiama fiziškai sunaikinti rohinjų grupę.....	56
4.4.4. Rohinjų grupės narių gimstamumo ribojimas	57
4.5. Genocidas Mianmare.....	57
IŠVADOS.....	59
LITERATŪROS SĄRAŠAS	61
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS.....	71
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA	72
SUMMARY	73
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ	74

IVADAS

Tiriama problema. Genocidas, kaip atskiras tarptautinis nusikaltimas, pirmą kartą išskiriamas, 1946 m. gruodžio 11 d. Jungtinių Tautų Generalinės asamblėjos rezoliucijoje 96 (I) (toliau - JT GA rezoliucija). Daug autorių nagrinėjo šio nusikaltimo socialinius, psichologinius, politinius, etninius, teisinius klausimus, taip pat tarptautinių teismų ir tribunolų sprendimus. Šie sprendimai turi didelę svarbą nacionalinei teisei – pirmiausia genocido nusikaltimo požymių suvokimui ir jų pritaikymui. Šiuo metu Lietuvos tarptautinės teisės doktrinoje yra skirta nepakankamai dėmesio genocido nusikaltimo padarymo formų požymiams, kurie buvo naujai išaiškinti *ad hoc* Ruandos ir buvusios Jugoslavijos tribunolų sprendimuose.

Genocido konvencijos tekstą interpretuoja ir taiko tarptautiniai teismai ir tribunolai, per daugelį metų atsirado daug naujų teismų sprendimų, kurie padeda atskleisti genocido sąvokos apibrėžimą. Genocido konvencijos tikslas ne tik patraukti baudžiamojon atsakomybėn asmenis už genocido vykdymą, tačiau ir užkirsti kelią tokiam nusikaltimui atsirasti. Mianmare vykstantis konfliktas ne vienerius metus kelia klausimą dėl genocidinių veiksmų vykdymo prieš rohinjų kilmės asmenis. Etninei mažumai Rachino valstijoje teko patirti priespaudą, masines žudynes, seksualinę prievartą, fizinį ir psichologinį smurtą. Iš esmės vertinant rohinjų istoriją galima teigti, kad bandymai sunaikinti šią grupę Rachino valstijoje vyksta jau nuo labai senų laikų. Genocido nusikaltimą sudėtinga pritaikyti, kol neatsiranda sunkūs padariniai, kuriems būdingas didelis aukų skaičius. Ilgus metus rohinjai buvo diskriminuojami daugelyje gyvenimo sričių ir su kiekvienais metais jų situacija Mianmario bendruomenėje tik prastėjo, tačiau nebuvo imtasi jokių veiksmų, tam, kad pagerinti rohinjų padėtį. Dabartinė situacija Mianmare rodo, kad Konvencija dėl kelio užkirtimo genocido nusikaltimui ir baudimo už jį, kuri buvo priimta tik 1948 m. gruodžio 9 d. (toliau - Genocido konvencija), tinkamai neapsaugo grupių, numatytų šios konvencijos II straipsnyje, nuo genocido nusikaltimo.

Baigiamojo darbo aktualumas. Genocido sąvoka literatūroje dažnai naudojama apibūdinti patiems žiauriausiems veiksams, kuriuos gali atlikti asmuo. Suvokimas, kad genocido nusikaltimas yra vienas iš šiurkščiausių neteisėtų veiksmų prieš žmones atėjo ne iš karto, o rezultate viso istorinio proceso, ypatingai atsižvelgiant į naujųjų ir naujausiųjų amžių įvykius. Genocidas yra aukščiausio laipsnio ir labiausiai nehumaniška persekiojimo forma.¹ Todėl šiam, nusikaltimui yra suteikiamas ypatingas statusas tarptautinėje teisėje. Vien dėl jo pavojingumo, žiaurumo ir milžiniško aukų skaičiaus, tokiam nusikaltimui būtina skirti ypatinga dėmesį.

¹ Prosecutor v. Kupreškić, Case No. IT-95-16-T, Judgement, ICTY, 2000 sausio 14 d., para. 636, <http://www.icty.org/x/cases/kupreskic/tjug/en/kup-tj000114e.pdf>

Nors genocido nusikaltimas buvo vykdomas tūkstančius metų, genocido sąvoka buvo įtvirtinta tik 1948 m. Deja, genocido, kaip nusikaltimo žmoniškumui kriminalizavimas, bei Genocido konvencijos įtvirtinimas nesustabdė tolimesnių kraupių istorinių įvykių Ruandoje ir buvusioje Jugoslavijoje. Dėl Tarptautinės baudžiamosios justicijos organo nebuvimo Jungtinės Tautos priėmė sprendimą įsteigti *ad hoc* tarptautinius tribunolus Ruandoje ir buvusioje Jugoslavijoje, veikiančius Jungtinių Tautų chartijos ir Genocido konvencijos pagrindu. Jų sprendimuose genocido sąvoka buvo naujai interpretuota, atsižvelgiant į veiksmus, kurie buvo vykdomi valstybių viduje, naujai išaiškinti objektyvieji genocido nusikaltimo požymiai, taip pat plačiau išanalizuotos genocido nusikaltimo padarymo formos. Šie sprendimai yra labai svarbūs genocido nusikaltimo požymių nustatymui ir suvokimui. Taip pat tribunolų jurisdikcija yra pripažįstama ir Lietuvoje, dėl to jų sprendimai turi didelę reikšmę genocido požymių suvokimui Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse.

Genocido nusikaltimo padarymo formos yra įtvirtintos Genocido konvencijos II straipsnyje. Pateikta šio straipsnio dispozicija nurodo baigtinį sąrašą veikų, kuriomis gali pasireikšti genocido nusikaltimas. Pateiktas sąrašas yra pakankamai išsamus ir apima visus įmanomus būdus, kuriais galima vykdyti genocido nusikaltimą, tačiau vystantis technologijoms ir mokslui negalima atmesti tikimybės, kad gali atsirasti veikų, kurios anksčiau nepasireiškė praktikoje. Šioje situacijoje labai svarbus vaidmuo atitenka tarptautiniams teismams ir *ad hoc* tribunolams, kurie savo sprendimuose interpretuoja teisės aktus ir gali pateikti išvadas ar vykdomi veiksmai gali būti laikomi genocidiniais.

Taip pat atsižvelgiant į pastarųjų metų įvykius Mianmare, kurie kelia vis didesnę valstybių ir tarptautinės visuomenės susirūpinimą, verčia išsamiau išanalizuoti tarptautinių teismų ir tribunolų sprendimus genocido bylose ir įvertinti ar galima laikyti veiksmus, vykdomus prieš rohinjų tautos narius, genocidiniais.

Baigiamojo darbo mokslinis naujumas. Magistro baigiamasis darbas skirtas genocido nusikaltimo formų požymių suvokimui, kuriuos suformavo ir naujai interpretavo tarptautiniai Ruandos ir Jugoslavijos *ad hoc* tribunolai savo sprendimuose. Konfliktas vykstantis Mianmare, verčia kelti klausimą dėl genocidinių veiksmų vykdymo prieš rohinjų kilmės asmenis. Taip pat autorė įvertins ar galima tokius veiksmus prilyginti genocidui, remiantis Genocido konvencija, bei tarptautinių teismų ir tribunolų praktika.

Baigiamajame darbe tiriamos problemos ištyrimo lygis. Nagrinėjant genocido nusikaltimo formas, labai svarbūs ne tik tarptautiniai teisės aktai, bet taip pat teismų sprendimai ir mokslininkų darbai, kurie atskleidžia nusikaltimo požymius, problemas, pateikia rekomendacijas ir parodo reglamentavimo spragas. Lietuvių literatūroje nėra daug darbų, išaiškinančių genocido nusikaltimą. O nusikaltimo padarymo formoms, bei naujausiems teismų

ir tribunolų sprendimams skirta mažai dėmesio. Tarptautinės humanitarinės teisės specialistas J. Žilinskas savo monografijoje „Nusikaltimai žmoniškumui ir genocidas tarptautinėje teisėje bei Lietuvos Respublikos teisėje“² pateikia nusikaltimų žmoniškumui ir genocido nusikaltimo sąvokų analizę, taip pat genocido nusikaltimo raidą Lietuvos baudžiamojoje teisėje. Istorikas A. Anušauskas knygoje „Teroras ir nusikaltimai žmoniškumui: pirmoji sovietinė okupacija (1940 - 1941)“³ nagrinėjo genocido ir teroro mastą sovietinės okupacijos metu. 1998 m. R. Valentukevičius straipsnyje „Nusikaltimų žmoniškumui tyrimo Lietuvoje problemos“⁴ pateikia probleminius aspektus tiriant nusikaltimus žmoniškumui. Taip pat nagrinėjant genocido nusikaltimą indėlį padarė šie autoriai: A. Bubnys, B. Abraitienė. Akivaizdu, jog Lietuvos mokslinėje, teisinėje literatūroje trūksta darbų, nagrinėjančių veiksmus, kurie gali būti laikomi genocidiniais, taip pat mažai dėmesio skirta teismų ir tribunolų praktikai.

Užsienio literatūroje šiai temai yra skirta daugiau dėmesio. R. Lemkin buvo pirmasis teisininkas, kuris savo knygoje „Axis Rule in Occupied Europe: Laws of Occupation - Analysis of Government - Proposals for Redress“⁵ pateikė ir išnagrinėjo genocido sąvokos koncepciją. Kanados mokslininkas, tarptautinės baudžiamosios ir žmogaus teisių srityje, W. A. Schabas plačiai nagrinėjo genocido nusikaltimo raidą, atskleidė sąvokos turinį, taip pat nagrinėjo genocido nusikaltimo padarymo formas savo knygoje „Genocide in International Law: The Crime of Crimes“.⁶ A. Jones pateikė istorinę ir teisinę genocido nusikaltimo sąvokos analizę, nagrinėjo sociologinius, psichologinius, antropologinius, politinius aspektus knygoje „Genocide: A comprehensive introduction“.⁷ P. Behrens ir R. Henham pateikė genocido nusikaltimo įvertinimą ir teigia, kad genocido nusikaltimas išlieka vienu iš problematiškiausių klausimų šiuolaikinėje tarptautinėje teisėje, knygoje „Elements of genocide“.⁸ Paminėtini ir kiti užsienio autoriai, kurie nagrinėjo genocido nusikaltimą savo darbuose: M. C. Bassiouni, B. Kiernan, R. Cryer, M. Shaw. Užsienio literatūroje trūksta darbų, kurie plačiau nagrinėja naujai išaiškintus genocido nusikaltimo padarymo formų požymius tarptautinių teismų ir tribunolų sprendimuose. Taip pat mažai darbų pateikia Mianmare vykdomų veiksmų analizę.

Baigiamojo darbo reikšmė. Šiame darbe yra išaiškintos ir susistemintos genocido nusikalstamos veikos padarymo formos, suformuotos tarptautinių teismų ir tribunolų praktikoje.

² Žilinskas Justinas, *Nusikaltimai žmoniškumui ir genocidas tarptautinėje teisėje bei Lietuvos Respublikos teisėje* (Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003).

³ Anušauskas Arvydas, *Teroras ir nusikaltimai žmoniškumui: pirmoji sovietinė okupacija (1940 - 1941)* (Vilnius: Margi raštai, 2006).

⁴ Valentukevičius Romas, „Nusikaltimų žmoniškumui tyrimo Lietuvoje problemos“, *„Genocidas ir egzistencija“* Nr. 5 (1999), (žiūrėta balandžio 29 d.). <http://genocid.lt/Leidyba/5/nusikalt.htm>

⁵ Lemkin Raphael, *Axis Rule in Occupied Europe: Laws of Occupation: Analysis of Government: Proposals for Redress*, (Washington: Carnegie endowment for international peace, Department of international law, 1944).

⁶ Schabas William, *Genocide in International Law: The Crimes of Crimes* (Cambridge: University Press, 2000).

⁷ Jones Adam, *Genocide: A comprehensive introduction* (London: Routledge Taylor & Francis Group, 2006).

⁸ Behrens Paul ir Ralph J. Henham, *Elements of Genocide* (New York: Routledge, 2014).

Taip pat darbe pateiktos išvados gali būti naudingos tolesniam genocido nusikaltimo padarymo formų nagrinėjimui tarptautinėje ir nacionalinėje teisėje. Tarptautinių teismų ir tribunolų sprendimų įvertinimas ir išvados gali būti naudingos analizuojant Lietuvos Respublikos genocido sąvokos apibrėžimą ir objektyviųjų požymių visumą.

Baigiamojo darbo originalumas. Genocidas dažnai yra analizuojamas iš istorinės pusės, tiriant pačios sąvokos apibrėžimą, jos raidą, tačiau veiksams, kuriais gali būti vykdomas genocidas yra skirta mažiau dėmesio, ypatingai nacionalinėje teisėje. Per pastaruosius dešimtmečius atsirado daug naujų teismų ir tribunolų sprendimų genocido bylose, todėl autorė skyrė darbą genocido nusikaltimo padarymo formų požymiams, suformuotiems teismų praktikoje, teoriniam suvokimui. Taip pat autorė nagrinės kokie veiksmai gali būti prilyginti genocidui ir išanalizuos dabartinę situaciją vykstančią Mianmare.

Tyrimo tikslas. Atskleisti, kaip tarptautiniai teismai ir tribunolai aiškina ir taiko genocido nusikaltimo padarymo formas įtvirtintas tarptautinėje teisėje. Taip pat įvertinti veiksmus vykdomus prieš rohinių kilmės asmenis Mianmare, remiantis tarptautinių teismų ir tribunolų praktika.

Tyrimo uždaviniai. Šiam tikslui pasiekti autorė iškėlė tokius uždavinius:

1. Išnagrinėti genocido nusikaltimo padarymo formų sąvokas ir apibrėžti jų požymius.
2. Ištirti tarptautinių teismų ir tribunolų sprendimus, taip pat probleminius aspektus taikant genocido nusikaltimo padarymo formas.
3. Išanalizuoti veikas, kurios nėra įtrauktos į Genocido konvenciją, tačiau tam tikrais atvejais gali būti laikomos genocidinėmis.
4. Pateikti Mianmaro situacijos teisinę analizę.

Tyrimo metodai. Rašant magistro darbą buvo naudojamas istorinis metodas siekiant atskleisti genocido sąvokos raidą, genocido kaip nusikaltimo formavimo etapus, genocido nusikaltimo padarymo formų įtvirtinimą; analizės metodas buvo pritaikytas tiriant tarptautinių teismų ir tribunolų praktiką, taip pat tarptautinius teisės aktus; sisteminis metodas buvo naudojamas tiriant visą turimą medžiagą ir identifikuojant problemą; loginis metodas buvo naudojamas apibrėžiant darbo tikslus ir uždavinius, pateikiant išvadas, kurios plačiau atskleidžia iškeltus klausimus, taip pat analizuojant tarptautinių teismų ir tribunolų sprendimus, teisės norminius aktus.

Tyrimo struktūra. Tyrimą sudaro: įvadas, dėstomoji dalis ir išvados. Dėstomoji dalis susideda iš keturių skyrių. Pirmame skyriuje trumpai aptariami žinomi genocido atvejai istorijoje, sampratos įtvirtinimas tarptautinėje teisėje, genocido nusikaltimo padarymo formų įtvirtinimas tarptautiniuose teisės aktuose. Antrame skyriuje nagrinėjami tarptautinių teismų ir

tribunolų sprendimai, genocido nusikaltimo bylose. Taip pat genocido nusikaltimo padarymo formoms būdingi požymiai. Trečiajame skyriuje įvertinamos veikos, kurios nėra įtrauktos į Genocido konvencijos II straipsnį, tačiau tam tikrais atvejais galėtų būti laikomos genocidinėmis. Ketvirtajame skyriuje analizuojama Mianmaro situacija, vertinami veiksmai vykdomi prieš rohinių tautos žmones, taip pat atsižvelgiant į teismų praktiką pateikiamos išvados dėl galimai genocidinių veiksmų atlikimo.

Ginamieji teiginiai:

1. Tarptautinių teismų ir tribunolų sprendimai naujai interpretuoja Genocido konvencijoje numatytas genocido nusikaltimo padarymo formas.
2. Mianmare vykdomi veiksmai, gali būti prilyginti genocidui, remiantis Genocido konvencija.

1. GENOCIDO NUSIKALTIMO TEISINIO ĮTVIRTINIMO IR SĄVOKOS RAIDA

Genocido nusikaltimas yra laikomas tarptautinės paprotinės teisės dalimi, dar daugiau tarptautinėje teisėje *jus cogens* norma.⁹ *Jus cogens* normos išreiškia svarbiausius tarptautinės teisės principus, tokius kaip, esminės žmogaus teisės, visuotinai pripažinti tarptautinės humanitarinės teisės principai, kurių valstybė privalo laikytis. Dėl savo žiaurumo ir labai skaudžių padarinių genocido nusikaltimas priskiriamas prie vieno iš sunkiausių tarptautinių nusikaltimų žmoniškumui. Pasauliniai karai palikę po savęs milijonus aukų, taip pat masiniai tautų naikinimai XX a. pradžioje sukėlė tarptautinės visuomenės susirūpinimą, taip atsirado poreikis šio nusikaltimo teisiniam įtvirtinimui.

Išsamiau analizuojant istoriją ir genocido nusikaltimą, iš karto atkreiptinas dėmesys, kad šis nusikaltimas buvo vykdomas nuo seniausių laikų, pateisinant masines žudynes įvairiomis priemonėmis. Tokio žiauraus nusikaltimo kaltininkai visada likdavo nenubausti. Tarptautinė visuomenė nesikišo į veiksmus, kuriuos vykdė valstybė, viskas kas vykdavo šalies viduje priklausė išimtinai tos valstybės kompetencijai. Valstybės suverenitetas užkirsdavo kelią tarptautinei visuomenei reaguoti į nusikaltimus. Dėl to, kad tokie nusikaltimai buvo matomai antisocialiniai nuo neatmenamų laikų, tam tikra prasme genocido nusikaltimo vykdyme nėra nieko naujo, suvokiant, tai kad jis sutampa su tokiais nusikaltimais, kaip žmogžudystė ir prievarta. Tačiau genocidas beveik kiekvienu atveju išvengdavo baudžiamojo persekiojimo, nes jis praktiškai visada vykdavo remiantis įsakymais ir bendrininkaujant su tais, kurie turėjo valdžią. Jeigu anksčiau už žmogžudystę arba plėšimą asmenys buvo baudžiami, tai už tokį nusikaltimą, kaip genocidas vykdytojai visada likdavo nenubausti.

Jean – Paul Sartre rašė genocido faktas yra senas, kaip žmonija,¹⁰ tačiau tarptautinėje teisėje šis terminas atsirado sąlyginai neseniai. Visais istorijos laikotarpiais, genocido nusikaltimas sukeldavo didelius nuostolius žmonijai ir tarptautinis bendradarbiavimas yra būtinas išlaisvinant žmoniją nuo tokios bausmės.¹¹ Naujausioje pasaulio istorijoje žinoma, kad žmonių naikinimas dėl priklausomybės tam tikrai rasinei, nacionalinei, etninei ar religinei grupei įgavo juridinį pagrindą tik po kraupių įvykių prieš armėnų tautos asmenis buvusioje Osmanų imperijoje, dabartinėje Turkijoje, Pirmojo pasaulinio karo metais. Istorikų teigimu, armėnų genocidas buvo pirmasis modernus genocidas, kurio planavimas ir vykdymas vyko valstybiniu

⁹ Prosecutor v. Kayishema and Ruzindana, Case No. ICTR-95-1-T, Judgement, ICTR, 1999 gegužės 21 d., para. 88, <http://unictr.irmct.org/sites/unictr.org/files/case-documents/ict95-1/trial-judgements/en/990521.pdf>

¹⁰ Sartre Jean-Paul, „On Genocide“, iš *Crimes of war : a legal, political-documentary, and psychological inquiry into the responsibility of leaders, citizens, and soldiers for criminal acts in wars*, Richard A. Falk, Gabriel Kolko ir Robert Jay Lifton (New York: Random House, 1971), 534.

¹¹ Prosecutor v. Kambanda, Case No. ICTR 97-23-S, Judgement and sentence, ICTR, 1998 rugsėjo 4 d., para. 16, <http://unictr.irmct.org/sites/unictr.org/files/case-documents/ict97-23/trial-judgements/en/980904.pdf>

lygiu.¹² Remiantis daugeliu ataskaitų, mažiausiai vienas milijonas, nors labiau tikėtina arčiau pusantro milijono armėnų buvo nužudyta, rezultate tiesioginės Turkijos politikos, siekiant nuolatinio armėnų pašalinimo iš imperijos.¹³ Nors Turkija iki šiol nepripažįsta genocido fakto ir tvirtina, kad tai buvo tik atsakymas į tariamą armėnų išdavystę karo metu, tačiau Europos Parlamentas, Europos Taryba, Jungtinės Tautos, Tarptautinė Genocidą tyrinėjančių mokslininkų asociacija, keliasdešimt Nobelio premijos laureatų, daugiau nei 20 Europos šalių, 43 iš 50 JAV valstijų (bet ne JAV Kongresas) yra pripažinę, jog armėnų žudynės buvo ne karas, o genocidas.¹⁴ Taip pat ir berberų bendruomenė, kurios tapatumas buvo neigiamas, patyrė spaudimą ir genocidą. Berberai yra ne arabų kilmės asmenys gyvenantys Šiaurės Afrikoje, daugiausia Maroko ir Algerijos valstybėse.¹⁵ Tačiau berberų egzistavimo valstybėse valdžia nepripažino. Nors berberai, kuriuos tikslingiau būtų vadinti amazigais gyvena Šiaurės Afrikoje jau tūkstančius metų.¹⁶ M. Gadafi neigė berberų tapatybę ir gynė savo įsitikinimus. Libijoje M. Gaddafi vykdoma politika buvo prilyginta kultūrinio ir lingvistinio genocido taikymui, prieš amazigų žmones.¹⁷ XX amžius garsėjo įvairiais žiaurumais, tačiau jį galima laikyti genocido epocha. Dėl aukų skaičiaus, veiksmų, kuriais buvo vykdomas genocidas, noro sunaikinti visą grupę, technologijų, kurios palengvina mirtį ir nuramina sąžinę, koncentracijos stovyklų ir blogio, kuris lydėjo visus veiksmus, šį genocido amžių galima vadinti unikalium.¹⁸

Antrojo pasaulinio karo metais nacių vykdytas Holokaustas, nusinešęs 6 milijonus žydų gyvybių, ypač prisidėjo prie genocido nusikaltimo veikos kriminalizavimo. Tokie aukų skaičiai ir nusikaltimo sistemingumas negalėjo likti nepastebėti tarptautinėje visuomenėje ir šis įvykis privertė valstybes susimąstyti apie genocido sąvokos įtvirtinimą tarptautinės teisės doktrinoje. Genocido nusikaltimas yra kildinamas iš nusikaltimų žmoniškumui, kurie istorijoje dažniausiai buvo siejami su kariniais konfliktais. Po Antrojo pasaulinio karo įvykių nusikaltimų žmoniškumui sąvoka, Jungtinių Tautų karinių nusikaltimų komisijos pareiškimu, buvo išskirta savarankiškai nusikalstamų veikų kategorijai. Šiuo pareiškimu nusikaltimai žmoniškumui galėjo būti vykdomi ne tik karinių konfliktų metu. Tačiau genocido sąvoka buvo įteisinta žymiai vėliau.

¹² Važgauskaitė Jūratė, „Armėnų genocidas – tragedija kurią prisimename“, *Bernardinai.lt*, 2012 balandžio 26 d., <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2012-04-25-armenu-genocidas-tragedija-kuria-prisimename/81113>

¹³ Totten Samuel ir Paul R. Bartrop, *Dictionary of Genocide* (Westport: Greenwood Press, 2008), 19.

¹⁴ Vitkus Zigmantas, „Armėnų genocidas – nepamirštas“, *Bernardinai.lt*, 2015 balandžio 24 d., <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2013-05-07-armenu-genocidas-nepamiristas/100466>

¹⁵ Horvitz Leslie Alan ir Christopher Catherwood, *Encyclopedia of War Crimes and Genocide* (New York: Facts on File, 2011), 42.

¹⁶ Phillips Jon, „Effects of Desertification on Arab-Berber Relations“, *ICE Case studies* Nr.214, 2007 kovo 9 d., <http://mandalaprojects.com/ice/ice-cases/berber.htm>

¹⁷ Maddy-Weitzman Bruce, *The Berber Identity Movement and the Challenge to North African States* (Austin: University of Texas Press, 2012), 140.

¹⁸ Smith Roger W, „Human destructiveness and politics: the twentieth century as an age of genocide“. Iš *Genocide and the Modern Age: Etiology and Case Studies of Mass Death*, Wallimann Isidor, Michael N. Dobkowski ir Richard L. Rubenstein (New York: Syracuse University Press, 2000), 36.

„Pirmą kartą nusikaltimai žmoniškumui buvo apibrėžti Niurnbergo procesui (1945 11 20 – 1946 10 01) Niurnbergo tarptautinio karinio tribunolo įstatuose, pridėtuose prie Londono susitarimo dėl Europos ašies pagrindinių karinių nusikaltėlių teismo persekiojimo ir jų baudimo.“¹⁹ Įstatuose nusikaltimai žmoniškumui buvo apibrėžti, kaip žudymas, naikinimas, pavergimas, deportacija ir kiti nehumaniški veiksmai vykdyti prieš civilius, prieš arba karo metu, jų persekiojimas politiniu, rasiniu ar religiniu pagrindu vykdamas bet kurį nusikaltimą, priklausantį Tribunolo jurisdikcijai, nepriklausomai nuo to, ar tokie veiksmai yra vidaus teisės pažeidimas šalies viduje ar ne.²⁰ Tokią pačią nusikaltimų žmoniškumui sąvoką Tokijo tribunolas įtraukė į Tokijo chartiją 1946 m., tačiau nei įstatuose, nei chartijoje genocido nusikaltimo sąvoka įtraukta nebuvo.

Iš pirmo žvilgsnio, visiems žinomas genocido terminas skamba ganėtinai paprastai, bet šurpiai: žmonių naikinimas. Tačiau žudymas yra tik vienas aspektas atskleidžiantis genocido sampratą prigimtį ir požymius. R. Lemkin nuomone, genocidas nebūtinai reiškia tiesioginį tautos sunaikinimą, išskyrus visos tautos narių masinį išžudymą. Tauta neturi būti sunaikinta nedelsiant, tai greičiau sistemingas planas, kurio tikslas sunaikinti konkrečią grupę. Kėtinimas pasireiškia koordinuotu įvairių veiksmų planu, siekiant sunaikinti esminius nacionalinės grupės egzistavimo pagrindus, su tikslu sunaikinti pačią grupę. Tokio plano siekis būtų politinių ir socialinių institucijų, kalbos, nacionalinio požiūrio, religijos ir ekonomikos dezintegracija nacionalinėje grupėje, taip pat asmeninės apsaugos, laisvės, sveikatos, orumo, taip pat gyvybės naikinimas. Genocidas yra nukreiptas į nacionalinės grupės vientisumą ir vykdomi veiksmai yra nukreipti prieš individą, ne dėl jo asmeninių savybių, bet dėl priklausymo nacionalinei grupei.²¹ Genocidas gali pasireikšti ne tik asmenų, priklausančių tam tikrai grupei, žudymu, bet ir įvairiais kitais veiksmais, kuriais siekiama sunaikinti visą ar dalį grupės (nuosavybės konfiskavimu, atėmimu būtinų priemonių saugoti sveikatą ir gyvybę, vandalizmu ir kitomis). R. Lemkin ganėtinai plačiai išaiškino genocido nusikaltimą, įtraukęs į sąvoką ne tik fizinę grupės išžudymą, bet ir grupės kultūros naikinimą. Tačiau formuojant teisinę genocido sąvoką teisės aktuose apibrėžimas buvo labai susiaurintas.

R. Lemkin dalyvavo ir rengiant Niurnbergo proceso dokumentus, tad neatsitiktinai pirmą kartą oficialiai terminas „genocidas“ pavartojamas Niurnbergo tribunolo kaltinamajame

¹⁹ Žilinskas Justinas, „Nusikaltimai žmoniškumui ir jų reglamentavimas Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso projekte“, *Jurisprudencija* T. 9 (1) (1998), 43, žiūrėta 2019 balandžio 29 d., <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3888/3835>

²⁰ United Nations, Charter of the International Military Tribunal - Annex to the Agreement for the prosecution and punishment of the major war criminals of the European Axis ("London Agreement"). United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, United States of America, France and Union of Soviet Socialist Republics, 1945 rugpjūčio 8 d., žiūrėta 2019 m. balandžio 29 d., https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocities-crimes/Doc.2_Charter%20of%20IMT%201945.pdf

²¹ Raphael L., *supra note* 5. 79.

akte, tiesa, ne kaip nusikaltimų rūšis, o kaip nacių vykdytos politikos apibūdinimas.²² Kaltinamajame akte genocidas nebuvo pripažintas savarankišku nusikaltimu, genocido sąvoka buvo pateikta tik apibūdinti Vokietijos valdžios veiksmus, vykdytus prieš gyventojus okupuotose teritorijose. Žmonių naikinimas buvo vykdomas įvairiais būdais, pradedant nuo būtinausių gyvybinių priemonių nesuteikimo iki sušaudymo. Šiais veiksmais akivaizdžiai buvo siekiama sunaikinti nacionalines tautas, gyvenančias okupuotose teritorijose. Genocidas, kaip toks nebuvo Niurnbergo tribunolo jurisdikcijai priklausantis nusikaltimas, todėl sąvoka nebuvo minima tribunolo sprendime.²³

Niurnbergo karinis tribunolas negalėjo bausti asmenų už genocido nusikaltimą. Nesant teisinio reglamentavimo būtų pažeistas tarptautinės teisės principas *nullum crimen sine lege*. Todėl Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja (toliau - JT GA) ėmėsi veiksmų įtvirtinant genocido nusikaltimą teisės aktuose. 1946 m. pirmoje sesijoje JT GA, Kuba, Panama ir Indija pateikė rezoliucijos projektą, kuriame siekė pripažinti genocido nusikaltimo universalią jurisdikciją ir paskelbti, kad genocido nusikaltimas gali būti vykdomas ne tik karo, bet ir taikos metu. Priimtoje 1946 m. gruodžio 11 d. JT GA rezoliucijoje 96 (I) genocido nusikaltimas buvo įvardintas kaip, ištiesos žmonių grupės teisės egzistavimo neigimas, kaip žmogžudystė yra kiekvieno žmogaus gyventi teisės paneigimas. Toks egzistavimo teisės neigimas šokiruoja žmonijos sąžinę, rezultate sukelia milžiniškas kultūrinės ir kitas netektis žmonių grupėms, yra priešingas moralės įstatymams ir prieštarauja Jungtinių Tautų tikslams.²⁴ Rezoliucijoje taip pat buvo pateiktas ganėtinai platus ir netikslus sąrašas grupių prieš kurias gali būti vykdomas genocidas, taip pat pati genocido definicija ir padarymo formos nebuvo įtrauktos į rezoliuciją. Generalinės Asamblėjos rezoliucija tiesiogiai nesukuria valstybėms teisių ar įsipareigojimų, tačiau tai buvo pirmasis žingsnis įtvirtinant genocidą, kaip tarptautinį nusikaltimą.

Rezoliucija nesiekė pateikti genocido, kaip tarptautinio nusikaltimo sąvokos apibrėžimą ar pateikti sąrašą kokiais veiksmais gali būti vykdomas genocidas. Ši užduotis buvo pateikta Ekonominei ir socialinei tarybai (toliau - ECOSOC), kuri turėjo pateikti Genocido konvencijos projektą. Pačios konvencijos projekto įgyvendinimas vyko keliais etapais. Pirmą Jungtinių Tautų sekretoriatas sudarė projekto tekstą, jo paruošime dalyvavo tokie ekspertai, kaip R. Lemkin, Henri Donnedieu de Vabres ir Vespasian V. Pella. Antrame etape paruoštas projektas buvo pateiktas *ad hoc* komitetui, kurį patvirtino ECOSOC. Galiausiai paruoštas *ad hoc* komiteto projektas tapo pagrindiniu diskusijos klausimu GA Šeštojo komiteto svarstymuose. Po ilgų

²² Tskhovrebov Zelim, An Unfolding Case of a Genocide: Chechnya, World Order and the „Right to Be Left Alone“, *Nordic Journal of International Law* 1995, vol. 64, 522, cituota iš Žilinskas J. *supra* note 2: 21.

²³ Robert Cryer, Hakan Friman, Darryl Robinson ir Elizabeth Wilmshurst, *An introduction to international criminal law and procedure* (Cambridge: ambridge university press, 2010), 205.

²⁴ United Nations General Assembly Resolution 96 (I), UN, 1946 gruodžio 11 d., 188, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/033/47/IMG/NR003347.pdf?OpenElement>

aptarimų gruodžio 9 d. Generalinė Asamblėja priėmė Genocido konvenciją. Tačiau dėl konvencijos projekto teksto tarp valstybių kilo nemažai ginčų, kiekviena valstybė stengėsi pateikti savo pataisymus, taip buvo susiaurintas grupių sąrašas, kurias saugo Genocido konvencija, taip pat genocido nusikaltimo padarymo formų sąrašas priimtoje 1946 m. Genocido konvencijoje tapo žymiai siauresnis, nei pateiktas projekte.

Sekretoriato projekte buvo išskirtos trys genocido kategorijos, kurias atitinkamai galima klasifikuoti į fizinį, biologinį ir kultūrinį genocidą.²⁵ Konvencijos projekte buvo pateikti konkretūs veiksmai, kuriais kiekviena iš išskirtų kategorijų gali būti įvykdyta. Fizinis genocidas pasireiškė tiesioginiu grupės narių žudymu, biologinio genocido metu turėjo būti ribojamas grupės narių gimstamumas, o kultūrinis genocidas reiškė pačios grupės identiteto netekimą. Fizinis genocidas konvencijos projekte buvo apibrėžtas, kaip grupės naikinimas, mirties sukėlimas, sveikatos pažeidimas ir numatė tokius neteisėtus veiksmus, kuriais galima buvo įvykdyti šią veiką:

- Sudarant tokias gyvenimo sąlygas, kai netenkama būtino gyvenamojo būsto, maisto, drabužių, higienos ir medicinos aptarnavimo, arba verčiant atlikti nepakeliamą priverstinį darbą, dėl kurio asmuo nusilpsta arba miršta.
- Suluošinant arba vykdant biologinius eksperimentus, neturint tikslo gydyti.
- Atimant visus išgyvenimo šaltinius, konfiskuojant nuosavybę, plėšiant, uždraudžiant dirbti, atsisakant suteikti gyvenamąjį būstą ir aprūpinimą, kuriuos turi kiti teritorijos gyventojai.²⁶

Biologinis genocidas pasireiškė tokiais veiksmais:

- Atliekant sterilizaciją ir / ar priverstinius abortus.
- Atskiriant lytis.
- Sudarant kliūtis vedyboms.²⁷

Kultūrinis genocidas remiantis Sekretoriato konvencijos projektu galėjo būti vykdomas šiais būdais:

- Priverstinai perduodant vienu grupių vaikus kitoms.
- Priverstinai ir sistemingai išsiunčiant individus, atstovaujančius šios grupės kultūrai.
- Draudžiant vartoti nacionalinę kalbą net privačiame gyvenime.
- Sistemingai naikinant nacionaline kalba spausdintas knygas arba religinius veikalus, draudžiant naujus spaudinius.

²⁵ Schabas W., *supra note* 6: 152.

²⁶ Žilinskas J., *supra note* 2: 35.

²⁷ *Ibid.*

- Sistemingai naikinant istorinius ar religinius paminklus arba juos pritaikant svetimųjų reikmėms.

- Naikinant ar išsklaidant istorinės, meninės ar religinės vertės dokumentus, objektus ir daiktus, naudojamus kulto reikmėms.²⁸

Galima pastebėti, kad tiek fizinis, tiek biologinis, tiek kultūrinis genocidas pateikia ganėtinai platų ir išsamų sąrašą veiksmų, kurie gali būti laikomi genocidiniais. Buvo pasiūlymų priimti išplėstinį nusikalstamų veikų sąrašą, bet galiausiai Genocido konvencijoje buvo įtvirtintas ganėtinai siauras sąrašas, lyginant su numatytu konvencijos projekte. Daugiausia diskusijų tarp Jungtinių Tautų atstovų sukėlė kultūrinis genocidas, kurie sunkiai suvokė, kaip Sekretoriatas konvencijos projekte prilygino bibliotekos uždarymą masinėms žudynėms²⁹. Logiškai maštant atstovams buvo sudėtinga suvokti, kaip masinis žmonių žudymas dujų kameroje gali būti prilygintas bibliotekos uždarymui. Kultūrinis genocidas, numatantis draudimą vartoti nacionalinę kalbą, paminklų naikinimą, draudimą išpažinti religiją atrodė ne toks žiaurus lyginant su kitomis formomis, tačiau iš esmės niekas neprieštaravo tam faktui, kad tautą galima naikinti ir per kultūrą. Bet galiausiai vis dėlto buvo suabejota, kad tauta gali išnykti kėsintis į kultūrą ir buvo visiškai atsisakyta šios formos.

Taigi, nors kultūrinis genocidas ir nebuvo įtrauktas į Genocido konvenciją, kaip nusikaltimo padarymo forma, tačiau tokiais veiksmais galima paveikti nacionalinės tautos vientisumą ir galiausiai sunaikinti ją iš vidaus. Be abejonės, lyginant su fiziniu arba biologiniu genocidu, kultūrinis genocidas nepasireiškia taip akivaizdžiai, tačiau sukelta žala nuo to nebus menkesnė. Genocido pasekmės yra vienodos - tautos sunaikinimas, vienintelis skirtumas tas, kad kultūriniam genocidui gali prireikti daugiau laiko. Puikus kultūrinio genocido pavyzdys istorijoje Europos kolonizatorių veiksmai Amerikos aborigenų (indėnų) atžvilgiu nuo 1492 m. iki XX a.³⁰ Aborigenų naikinimas susidėjo ne tik iš priverstinio darbo nežmoniškomis sąlygomis, žudymu, bet ir deportuojant vietinius gyventojus į netinkamas jiems pragyvenimui vietas, ir tai galima būtų laikyti kultūrinės aplinkos pakeitimu. Taip pat vėliau buvo pradėta asimiliacijos politika indėnų tautybės asmenų atžvilgiu. Tokiu tikslu indėnų vaikai priverstinai buvo atiduodami į specialias valstybines mokyklas – internatus.³¹ Atskirti nuo įprastos kultūrinės aplinkos, indėnų vaikai greitai netekdavo savo etninio tapatumo. Todėl negalima nuvertinti etnocido tautos

²⁸ *Ibid.*, 36

²⁹ Bloxham Donald ir A. Dirk Moses, *The Oxford Handbook of Genocide Studies* (Oxford: Oxford University Press, 2013), 59.

³⁰ Peleckis Mindaugas, „Pamiršti genocidai. Apžvalga“, Ekspertai.eu, 2015 rugsėjo 25 d., <http://www.ekspertai.eu/pamirsti-genocidaiapzvalga>

³¹ „Cultural Genocide and Native American Children“, Equal Justice Initiative, žiūrėta 2019 balandžio 29 d., <https://eji.org/history-racial-injustice-cultural-genocide>

atžvilgiu, jei nacionalinė grupė priverstinai netenka savo identiteto ir tokios grupės nebelieka, tai genocidinis tikslas bus pasiektas - tauta bus sunaikinta.

Galiausiai po daugelio diskusijų Konvencija dėl kelio užkirtimo genocido nusikaltimui ir baudimo už jį buvo priimta Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 1948 m. gruodžio 9 d. Remiantis konvencija „genocidu laikoma toliau išvardyta veika, kuria siekiama visiškai ar iš dalies sunaikinti kokią nors nacionalinę, etninę, rasinę ar religinę grupę, būtent:

- a) tos grupės narių žudymas;
- b) rimtų fizinių ar psichikos sužalojimų darymas tos grupės nariams;
- c) tyčinis sudarymas tai grupei tokių gyvenimo sąlygų, kuriomis apgalvotai siekiama fiziškai sunaikinti ją visą ar jos dalį;
- d) priemonių, kuriomis siekiama riboti tai grupei priklausančių žmonių gimstamumą, panaudojimas;
- e) prievartinis vienos tokios grupės vaikų perdavimas kitai.³²

Lyginant su projekte pateiktomis genocido nusikaltimo padarymo formomis, Genocido konvencijoje pateikiamas žymiai siauresnis sąrašas veiksmų, kurie laikomi genocidiniais. Penkios nusikaltimo padarymo formos neapima visų įmanomų būdų, kuriais gali būti vykdomas genocidas. Šis nusikaltimas dažnai gali būti lydimas etniniu valymu, deportacijomis, priverstiniu darbu, seksualine prievarta ir kitais veiksmais. Išsami 1951 m. Konvencijos analizė atskleidžia stebėtinai dviprasmišką nusikaltimą <...> kurį praktiškai neįmanoma teisingai pritaikyti. Teismai ir tribunolai, turintys jurisdikciją teisti už genocido nusikaltimą, turėjo svarstyti dėl neaiškių nuostatų formuluotės.³³ Genocido nusikaltimo padarymo formos Genocido konvencijoje yra apibrėžtos lakoniškai ir kokiais konkrečiais veiksmais nusikaltėlis gali pasiekti savo tikslo nėra nustatyta. II straipsnio pirma dalis nereikalauja platesnio apibrėžimo, nes nužudymas visose valstybėse suprantamas vienodai ir nesukelia daug diskusijų dėl kvalifikavimo. Tačiau sekančios keturios genocido nusikaltimo padarymo formos gali būti įvykdytos įvairias veiksmais ir kiekvienu atveju tik tarptautinis teismas ar tribunolas gali nustatyti ar tokiuose veiksmuose yra genocido nusikaltimo požymių.

Genocido nusikaltimo padarymo formos, įtvirtintos Genocido konvencijos II straipsnyje, įtraukia daug veiksmų, kuriais jos gali būti įvykdytos. Tačiau trūkstant aiškumo, susijusio su kiekvienu iš šių veiksmų apibrėžimu, kyla sunkumai vertinant tokius veiksmus, kaip

³² 1948 m. JT Konvencija „Dėl kelio užkirtimo genocido nusikaltimui ir baudimo už jį“, Valstybės žinios, 2002, Nr. 23-85.

³³ Cherkassky Lisa, „Genocide: Punishing a Moral Wrong“, *International Criminal Law Review* Vol. 9 (2), 2009 sausio 1 d., 301.,

<https://derby.openrepository.com/bitstream/handle/10545/305507/Genocide%20ICLR%20published.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

genocidinius, kol neateina laikas bausti kaltininkus.³⁴ Sąrašas veikų, numatytų Genocido konvencijos II straipsnyje, palieka asmenims, vykdančiams žiaurius išpuolius prieš grupes, daug erdvės genocido nusikaltimo vykdymui. Dažniausiai tik po to, kai kyla siaubingi padariniai kaltininkai būna nubausti. Nors Genocido konvencijos tikslas yra ne tik nubausti kaltininkus už nusikaltimo vykdymą, bet ir užkirsti kelią jo vykdymui, prieš kylant pasekmėms.

³⁴ Costi Alberto, „The 60th Anniversary of the Genocide Convention“, *Victoria University of Wellington Law Review* 39 (2008), 838, žiūrėta 2019 balandžio 29 d., <https://ssrn.com/abstract=3074736>

2. GENOCIDO NUSIKALTIMO ACTUS REUS

Genocido sąvokos ir Genocido konvencijos II straipsnio įtvirtinimas yra valstybių derybų proceso rezultatas, kuris atspindi požiūrį, vyraujantį Genocido konvencijos priėmimo laikotarpiu.³⁵ Priimant konvenciją tarp valstybių kilo daugybę ginčų, kokius veiksmus reikėtų įtraukti į II straipsnio turinį. Siekiant apibrėžti genocido *actus reus* sąvoką, Sekretoriato projekto komitetas daugiausia rėmėsi pradininko R. Lemkin darbu ir priėmė jo pateiktus skirtumus tarp fizinio, biologinio ir kultūrinio genocido formų.³⁶ *Ad hoc* komitetas radikalčiai supaprastino pateikto projekto tekstą, tačiau esmė liko nepakitusi.

Nuo konvencijos priėmimo tarptautinė teisė sparčiai vystėsi ir ženkliai pasikeitė. Genocido sąvokos „nelankstumas“ palieka daug erdvės piktnaudžiavimui. Veiksmai, kurie nėra įtvirtinti Genocido konvencijos II straipsnyje, tačiau kuriais gali būti siekiama sunaikinti tam tikros grupės narius, nebus laikomi genocido vykdymu. Gali būti daug veiksmų nenumatytų Genocido konvencijos II straipsnyje, kurių asmuo gali griebtis siekdamas sunaikinti vieną iš konvencijoje saugomų grupių, tačiau tokius veiksmus kvalifikuoti, kaip genocido nusikaltimą bus neįmanoma. Todėl tokių asmenų negalima bus patraukti baudžiamojon atsakomybėn už genocido nusikaltimą, net jei tikslas būtų sunaikinti tautą. *Akayesu* byloje tribunolas nustatė, tam, kad genocido nusikaltimas būtų įvykdytas būtina, kad vienas iš Statuto II straipsnio antroje dalyje nurodytų veiksmų būtų įvykdytas.³⁷ Šią situaciją šiek tiek sušvelnina teisinė interpretacija. Teismai ir tribunolai turi teisę interpretuoti teisinę normą, tačiau kiekvieną atvejį reikia analizuoti individualiai. Todėl vienoje byloje vienus veiksmus teismas pripažins genocidiniais, o kitoje tokie patys veiksmai gali būti interpretuoti kitaip.

Siekiant apibrėžti konkretų veiksma kaip nusikaltimą, pradžioje būtina nustatyti nusikalstamos veikos sudėties buvimą kaltininko veikloje. Nusikalstamos veikos sudėtį sudaro susisteminta požymių visuma, kuri nustato pagrindines taisykles, remiantis kuriomis kvalifikuojama tam tikra veika. „*Actus non facit reum nisi mens sit rea*“ du pagrindiniai nusikaltimo elementai turi būti įrodyti siekiant nustatyti ar vykdomi veiksmai yra priešingi įstatymui. Tarp nusikalstamos veikos požymių galima išskirti atskiras dvi grupes, pirma apibūdinančią vidinę nusikaltimo pusę, antra išorinę. Nusikalstamos veikos baudžiamosios teisės

³⁵ Gaeta Paola, „Genocide“ iš *Routledge Handbook of International Criminal Law*, Schabas William (London: Routledge Taylor & Francis Group, 2013), 110.

³⁶ Tams Christian J., Björn Schiffbauer ir Lars Berster, *Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide: A Commentary* (München: C. H. Beck, 2014), 88.

³⁷ Prosecutor v. Akayesu, Case No. ICTR-96-4-T, Judgement, ICTR, 1998 rugsėjo 2d., para. 499, <http://unictr.irmct.org/sites/unictr.org/files/case-documents/ict-96-4/trial-judgements/en/980902.pdf>

analizė prasideda nuo pagrindinių materialaus elemento (*actus reus*) ir psichologinio arba moralinio elemento (*mens rea*) požymių nustatymo.³⁸

1948 m. Genocido konvencijoje aiškiai išskirti du genocido nusikaltimo elementai. II straipsnio pradinė frazė išreiškia psichologinį nusikaltimo turinį „genocidu laikoma toliau išvardyta veika, kuria siekiama visiškai ar iš dalies sunaikinti kokią nors nacionalinę, etninę, rasinę ar religinę grupę“,³⁹ penkios toliau sekančios II straipsnio dalys pateikia veiksmus, kurie apibūdina išorinę nusikaltimo pusę. Tarptautiniai tribunolai savo praktikoje šiuos penkis veiksmus įvardija, kaip *actus reus*,⁴⁰ materialusis nusikaltimo elementas. Kiekvienas iš II straipsnyje nurodytų veiksmų bus prilygintas genocidui, jeigu bus vykdomas su konkrečiu tikslu (*dolus specialis*). Genocido nusikaltimo sąvoka, kuri pateikta Genocido konvencijoje uždraudžia penkias išvardytas veikas, tačiau jų neapibrėžia. Kai ateina laikas vertinti genocido nusikaltimą remiantis tarptautine teise, tarptautiniai tribunolai neturi kito pasirinkimo, kaip užpildyti šią spragą.

Genocidinis tikslas yra vienas iš problemiškesnių klausimų kvalifikuojant genocido nusikaltimą. Daugelis neaiškumų kyla vertinant asmens ketinimą sunaikinti grupės dalį ar ją visą. Kaltininkas net visiškai suvokdamas, kokie yra jo veiksmų padariniai, vargu ar pripažins, kad tokiais veiksmais siekė grupės sunaikinimo. Todėl nesant kaltininko prisipažinimo teismams ir tribunolams kiekvienoje konkrečioje byloje tenka pareiga įvertinti visas aplinkybes ir pateikti išvadą apie genocidinį tikslą.

Genocidas būdamas vienas iš sunkiausių nusikaltimų reikalauja konkretaus tikslo, kuris išskiria šį nusikaltimą iš kitų tarptautinės teisės nusikaltimų. Genocidas ypatingas tuom, kad jis apima specialų tikslą arba *dolus specialis*. Specialus nusikaltimo tikslas yra konkretus ketinimas, kuris reikalauja, kad kaltininkas akivaizdžiai siektų įvykdyti draudžiamus veiksmus.⁴¹ Tam, kad asmuo būtų patrauktas baudžiamojon atsakomybėn už genocido vykdymą, būtina nustatyti faktą, kad kaltininkas veikė turėdamas aiškų tikslą sunaikinti dalį ar visą Genocido konvencijoje saugomą grupę.

Pagrindiniai sunkumai kylantys dėl *dolus specialis* yra faktinių įrodymų surinkimas, kurie nurodo, kad kaltininkas savo veiksmais be jokios abejonės siekė sunaikinti grupės dalį ar ją visą.⁴² Tikslas yra siejamas su vidine žmogaus būseną, jei asmuo nenurodo savo konkretaus ketinimo, įrodyti jo veiksmų tikslą yra labai sudėtinga. *Jelisić* byloje tribunolas nurodė, kad

³⁸ Schabas W., *supra note* 6: 151.

³⁹ 1948 m. JT Konvencija „Dėl kelio užkirtimo genocido nusikaltimui ir baudimo už jį“, Valstybės žinios, 2002, Nr. 23-85.

⁴⁰ Case No. ICTR-9S-I-T, *supra note* 9: 100.

⁴¹ Case No. ICTR-96-4-T, *supra note* 37: 498.

⁴² Goldsmith Katherine, „The Issue of Intent in the Genocide Convention and Its Effect on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide: Toward a Knowledge-Based Approach“, *Genocide Studies and Prevention: An International Journal* Vol. 5 (3) (2010), 242.

specifinis tikslas, reikalauja, kad kaltininkas vykdydamas vieną iš Statuto IV straipsnyje nurodytų veiksmų, siektų visiškai ar iš dalies sunaikinti nacionalinę, etninę, rasinę ar religinę grupę.⁴³ Darfūro tyrimo komisija pateikė genocidinio tikslo apibrėžimą, kuriame nurodė, kad kaltininkas sąmoningai norėjo, kad vykdomų draudžiamų veiksmų rezultatas būtų visiškas ar dalies grupės sunaikinimas ir žinojo, kad jo veiksmai sunaikins grupę visiškai ar iš dalies.⁴⁴ Genocido atveju rezultatas turėtų būti grupės sunaikinimas, tačiau nėra būtina, kad tokie padariniai realiai atsirastų.

Ruandos tribunolas nurodė, kad tikslas yra “proto faktorius”, kurį sunku, net neįmanoma nustatyti. Dėl šios priežasties, nesant kaltininko prisipažinimo, apie jo ketinimą galima daryti išvadą iš tam tikrų faktų.⁴⁵ Taip pat *Akayesu* byloje tribunolas teigė, kad galima daryti išvadą apie kaltinamojo ketinimą sunaikinti grupę, remiantis *inter alia* kaltinamojo veiksmais ir pareiškimais arba atsižvelgiant į bendrą kontekstą.⁴⁶ Faktai ir aplinkybės, kurios gali nurodyti genocidinio tikslo egzistavimą:

- Sistematinis draudžiamų veiksmų vykdymas prieš tą pačią grupę;
- Žiaurumo mastas;
- Veiksmai nukreipti prieš auką, dėl priklausymo konkrečiai grupei;
- Diskriminacinio ir destruktivaus pobūdžio veiksmų pasikartojimas;
- Bendros politinės doktrinos arba plano, kuriuo vadovaujasi kaltininkai, egzistavimas.⁴⁷
- Paveiktų grupės narių skaičius;
- Neapykantą kurstančios kalbos grupės narių atžvilgiu;
- Fizinis pasikėsinimas į grupės narių nuosavybę;
- Naudotų ginklų pobūdis ir sukeltų fizinių sužalojimų apimtis;
- Metodiškas planavimo būdas;
- Sistemingas žudymų pobūdis.⁴⁸

Rutaganda byloje Tribunolas pareiškė, kad tikslas gali būti nustatomas kiekvienu konkrečiu atveju, pateikiant materialius įrodymus, įskaitant įrodymą, kuris parodytų nuoseklią

⁴³ Prosecutor v. Jelisić, Case No. IT-95-10-A, Appeals Chamber Judgement, ICTY, 2001 liepos 5 d., para. 46, <http://www.icty.org/x/cases/jelasic/acjug/en/jel-aj010705.pdf>

⁴⁴ Report of the International Commission of Inquiry on Darfur to the Secretary General, Ženeva, 2005 sausio 25 d., para. 491, https://www.un.org/News/dh/sudan/com_inq_darfur.pdf

⁴⁵ Case No. ICTR-96-4-T, *supra note 37*: 523.

⁴⁶ Case No. ICTR-96-4-T, *supra note 37*: 728.

⁴⁷ Prosecutor v. Tolimir, Case No. IT-05-88/2-A, Appeals Chamber Judgement, ICTY, 2015 balandžio 8 d., para. 246, http://www.icty.org/x/cases/tolimir/acjug/en/150408_judgement.pdf

⁴⁸ Case No. ICTR-9S-I-T, *supra note 9*: 93.

kaltinamojo elgesio struktūrą.⁴⁹ Taip pat *Kayishema and Ruzindana* byloje Ruandos Tribunolas teigė, kad genocido tikslas turi būti suformuotas prieš atliekant atskiras draudžiamas veikas, tačiau tai nereiškia, kad kiekvienas veiksmas privalo būti vykdomas iš anksto apgalvota tyčia.⁵⁰ Tikslas yra vienas iš svarbiausių genocido nusikaltimo sudėties požymių. Teismai ir tribunolai analizuodami visas aplinkybes ir netiesioginius įrodymus gali padaryti išvadą apie asmens ketinimą. Kvalifikuojant tokį nusikaltimą, kaip genocidas, nenustačius konkretaus kaltininko tikslo sunaikinti visą ar dalį grupės, negalima bus įrodyti nusikalstamos veikos buvimo ir asmuo nebus patrauktas baudžiamojon atsakomybėn už genocidą.

2.1. Grupės narių žudymas

Pirmoji genocido nusikaltimo padarymo forma - grupės narių žudymas, rengiant konvenciją nesukėlė daug ginčų tarp valstybių. Nužudymas yra nusikaltimas, kuris aiškiai suprantamas ir gerai apibrėžiamas kiekvienos valstybės nacionalinėje teisėje. Ši uždrausta veika nereikalauja jokio papildomo paaiškinimo.⁵¹ Grupės narių žudymas reiškia asmens mirties sukėlimą.⁵² *Akayesu* byloje tribunolas nužudymą apibrėžia, kaip neteisėtą, tyčinį gyvybės atėmimą. Būtinai nužudymo elementai:

- 1) Auka yra negyva;
- 2) Mirtį sukėlė neteisėti veiksmai arba neveikimas kaltinamojo arba pavaldinio;
- 3) Nužudymo metu kaltininkas arba jo pavaldinys turėjo tikslą nužudyti arba sukelti rimtus kūno sužalojimus, žinodamas, kad tokie kūno sužalojimai sukels aukos mirtį.⁵³

Įprastas nužudymas gali būti vykdomas tiek tiesiogine, tiek netiesiogine tyčia, šiuo atveju nužudymas, kaip genocido nusikaltimo padarymo forma, gali būti vykdomas tik tiesiogine tyčia. Asmuo privalo turėti konkretų tikslą sunaikinti tam tikrą saugomą grupę. Priešingu atveju patraukti baudžiamojon atsakomybėn už genocido vykdymą bus neįmanoma. Taip pat nužudymo sudėtis yra materialinė, todėl nusikaltimas bus laikomas baigtu tik tada kai atsiras atitinkami padariniai, šiuo atveju grupės narių mirtis.

⁴⁹ Prosecutor v. Rutaganda, Case No. ICTR-96-3-T, Judgement and Sentence, ICTR, 1999 gruodžio 6 d., para. 63, <http://unictr.irmct.org/sites/unictr.org/files/case-documents/ictr-96-3/trial-judgements/en/991206.pdf>

⁵⁰ Case No. ICTR-95-I-T, *supra note* 9: 91.

⁵¹ Draft code of crimes against peace and security of mankind with commentaries 1996. UN 48, http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/7_4_1996.pdf

⁵² Kreß Claus, „The Crime of Genocide under international law” iš *International Criminal Law Review* Vol. 6, 2012 rugsėjo 4 d., 480.

⁵³ Case No. ICTR-96-4-T, *supra note* 37: 589

Genocidas dažniausiai pasireiškia dideliu aukų skaičiumi. Įvertinus mirčių statistiką: šeši milijonai žydų ir penki milijonai „kitų aukų“ nacistinėje Vokietijoje, nuo dviejų iki trijų milijonų mirčių Kambodžoje, ir beveik vienas milijonas nužudytų Ruandoje.⁵⁴ Tribunolų ir teismų sprendimuose nėra pateikta išaiškinimo dėl konkretaus genocido aukų skaičiaus. Tačiau Ruandos tribunolas nurodė, kad neturi būti didelio aukų skaičiaus, tam kad apkaltinti asmenį genocido vykdymu.⁵⁵ Taip pat teismų praktikoje nėra nustatytos mažiausios ar didžiausios aukų skaičiaus ribos saugomoms grupėms.⁵⁶ Vis dėlto Tarptautinis Baudžiamasis Teismas interpretavimo genocido nusikaltimą ir nurodė, kad patraukti baudžiamojon atsakomybėn galima nusikaltėlių, kuris nužudė vieną ar daugiau žmonių.⁵⁷ Teismams interpretuojant šį išaiškinimą tiesiogiai, genocido nusikaltimo vykdymui pakaktų vieno žmogaus nužudymo. Tačiau Genocido konvencijos II straipsnio pirmoje dalyje nurodyta „grupės narių žudymas“, ši formuluo­te netiesiogiai reikalauja, kad nužudyti būtų mažiausiai du asmenys. Reikia atkreipti dėmesį, kad sekantys keturi veiksmai, numatyti Genocido konvencijos II straipsnyje, taip pat numato daugiskaitos formą apibūdinant aukas (nariams, grupei, žmonių, vaikų).⁵⁸ Genocido konvencijoje apibrėžta genocido sąvoka vertinant pažodžiui numato, kad nusikaltimas turi būti įvykdytas prieš daugiau nei vieną asmenį. Tokia pati genocido sąvoka numatyta Tarptautinio Baudžiamojo Teismo, Ruandos tribunolo ir Jugoslavijos tribunolo statutuose. Papildomą sunkumą sukelia Romos statuto 22 straipsnis, kuriame numatyta, kad nusikaltimo apibrėžimas turi būti griežtai aiškinamas ir negali būti išplėstas pagal analogiją.⁵⁹ Tarptautinio Baudžiamojo Teismo išaiškinimą numatytą „Elements of Crimes“ galima vertinti, kaip rekomendacinio pobūdžio apibrėžimą, ir tai, kad toks išaiškinimas nėra įtrauktas į statutą nurodo *opinio iuris* nebuvimą. Genocido konvencija labiau nukreipta į grupės narių, o ne individų apsaugą. Pati genocido nusikaltimo sąvokos koncepcija netiesiogiai numato, kad grupės nariai yra daugiau nei vienas asmuo. Genocido nusikaltimas dažniausiai yra lydimas dideliu skaičiumi aukų, tačiau tai neturėtų būti privalomas elementas traukiant baudžiamojon atsakomybėn už tokį nusikaltimą. Esant tam tikroms aplinkybėms, netgi kelių grupės narių nužudymas manomai galėtų būti vertinamas, kaip genocido nusikaltimas.

⁵⁴ Simon Thomas W., *The Laws of Genocide: Prescriptions for a Just World* (Westport, CT: Praeger Security International, 2007), 59.

⁵⁵ Prosecutor v. Ndindabahizi, Case No. ICTR-2001-71-I, Judgement, ICTR, 2004 liepos 15 d., para. 135, <http://unictt.irmct.org/sites/unictt.org/files/case-documents/ictr-01-71/trial-judgements/en/040715.pdf>

⁵⁶ Prosecutor v. Muvunyi, Case Nr. ICTR-2000-55A-T, Judgement, ICTR, 2006 rugsėjo 12 d., para. 479, http://www.worldcourts.com/ictr/eng/decisions/2006.09.12_Prosecutor_v_Muvunyi.pdf

⁵⁷ Elements of Crimes. The Hague: International Criminal Court (ICC), 2011, 2, žiūrėta 2019 balandžio 29 d., <https://www.icc-cpi.int/resource-library/Documents/ElementsOfCrimesEng.pdf>

⁵⁸ 1948 m. JT Konvencija „Dėl kelio užkirtimo genocido nusikaltimui ir baudimo už jį“, Valstybės žinios, 2002, Nr. 23-85.

⁵⁹ Rome Statute of the International Criminal Court, UN General Assembly, 1998 liepos 17 d., <https://www.refworld.org/docid/3ae6b3a84.html>

2.2. Rimtų fizinių ar psichikos sužalojimų darymas grupės nariams

Dauguma valstybių yra kriminalizavusios šią nusikalstamą veiką ir įtraukusios ją į savo baudžiamuosius įstatymus, kaip ir nužudymą. Ši genocido padarymo forma nesukėlė daug diskusijų dėl įtraukimo į Genocido konvenciją, tačiau kilo klausimų dėl formuluotės. Po daugelio ginčų vis dėlto buvo įtrauktos abi sužalojimų grupės. Tarptautinės teisės komisija nustatė, kad II straipsnio b dalis apima dvi sužalojimų rūšis, kuriomis galima suluošinti žmones, pirma, sveikatos sutrikdymas, kuris įtraukia tam tikro tipo fizinius sužalojimus ir psichikos sutrikdymas, kuris įtraukia tam tikro tipo protinių sugebėjimų pabloginimą.⁶⁰

Sukeltam fiziniam sužalojimui yra nustatyta tam tikra riba, netiksliai apibrėžta žodžiu „rimti“.⁶¹ Kaip tiksliai turėtų būti vertinama ar sukelta žala yra rimta, niekur nėra konkrečiai nustatyta, todėl šis aspektas sukelia daug diskusijų. Tarptautinės teisės komisija pareiškė, kad fiziniai ir psichikos sužalojimai padaryti grupės nariams turi būti rimto pobūdžio, kurie sukeltų grėsmę visiškai ar dalies grupės sunaikinimui.⁶² Vis dėlto ši komisijos pozicija palieka daug netikslumų. *Akayesu* byloje tribunolas nurodė, kad rimtų fizinių ar psichikos sužalojimų padarymas grupės nariams nebūtinai turi sukelti nuolatinę ir nepataisomą žalą.⁶³ „Rimtų fizinių sužalojimų darymas“ galėtų reikšti tokius sužalojimus, kurie sunkiai suktrikdo sveikatą, sudarko žmogaus kūną arba sukelia bet koki rimtą pažeidimą išoriniams, vidiniams organams arba pojūčiams.⁶⁴ Tačiau ji turi apimti žalą, kuri išeina už laikino nepasitenkinimo, gėdos ir pažeminimo ribų. Tai turi būti žala, kuri sukelia mirtinus ir ilgalaikius nepatogumus žmogaus sugebėjimui gyventi normalų ir konstruktyvų gyvenimą.⁶⁵ Sukelta fizinė žala gali būti laikoma rimta tada, kai sukelia realų pavojų atsirasti mirtiniams padariniams. Tačiau sužeidimai, kurie manomai gali sukelti mirtį, taip pat gali greitai užgyti ir tokiu atveju nesukels didelės grėsmės grupės vientisumui. *Ad hoc* tribunolų praktikoje terminas „rimti“ interpretuojamas įvairiai ir vertinamas kontraversiškai. *Akayesu* byloje nurodyta, kad žala nebūtinai turi sukelti nuolatinę ir nepataisomą žalą, tačiau *Krstić* byloje tribunolas apibrėžia, kad žala turi sukelti mirtinus ir ilgalaikius nepatogumus žmogaus sugebėjimui gyventi normalų konstruktyvų gyvenimą. Tad kyla klausimas, kokio dydžio vis dėlto turi būti žala vertinant šią Genocido konvencijos II straipsnio dalį. Išanalizavus teismų praktiką, galima daryti išvadą, kad rimta žala gali sukelti ilgalaikius ir trumpalaikius padarinius, atsižvelgiant į situacijos aplinkybes, tačiau ji turėtų

⁶⁰ Draft code of crimes against peace and security of mankind with commentaries. UN, 1996, 46, žiūrėta 2019 balandžio 29 d., http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/7_4_1996.pdf

⁶¹ Tams C. J., Björn S. ir Lars B. *supra note* 36: 116.

⁶² Draft code of crimes against peace and security of mankind with commentaries. UN, 1996, 44, žiūrėta 2019 balandžio 29 d., http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/7_4_1996.pdf

⁶³ Case No. ICTR-96-4-T, *supra note* 37: 202.

⁶⁴ Case No. ICTR-95-I-T, *supra note* 9: 109.

⁶⁵ Prosecutor v. Krstić, Case No. IT-98-33-T, Judgement, ICTY, 2001 rugpjūčio 2 d., para. 513, <http://www.icty.org/x/cases/krstic/tjug/en/krs-tj010802e.pdf>

sukelti rimtesnius nepatogumus, nei žmogaus orumo pažeidimas ar pažeminimas. Vis dėlto pati sąvoka „rimtų“ buvo įtraukta daugiau dėl aiškumo ir tikslumo. Juk genocido nusikaltimas iš esmės reikalauja, kad vykdomi veiksmai keltų grėsmę visiškai ar daliai grupės sunaikinimui.

Genocido konvencijos kontekste, rimti psichikos sužalojimai iš pradžių buvo apriboti. Tokią žalą galima buvo sukelti konkrečiai naudojant farmakologines medžiagų injekcijas, kurios pablogina psichikos būklę. Tačiau vėliau šis apibrėžimas buvo išplėstas. Priešingai fiziniams sužalojimams, tikslų psichikos sužalojimų sąvokos turinį, pagal jos pobūdį sudėtinga konkrečiai apibrėžti. „Rimtų psichikos sužalojimų sukėlimas“ turi būti interpretuojamas kiekvienu konkrečiu atveju remiantis atitinkama teismų praktika.⁶⁶ Esant tokiai neapibrėžtai sampratai tarptautiniai tribunolai ir teismai vengia konkrečiai apibrėžti šią sąvoką ir nustatyti kokie veiksmai gali sukelti rimtą psichikos sutrikimą, vietoj to kiekvienu konkrečiu atveju nustato, kokie veiksmai manomai gali pabloginti narių protinius gebėjimus. Ruandos tribunolas pasisakė, kad rimtus psichikos sutrikimus gali sukelti asmens kankinimas, nehumaniškas ar žeminantis elgesys, taip pat persekiojimas.⁶⁷ Jugoslavijos tribunolas prie šio sąrašo taip pat pridėjo seksualinį smurtą, įskaitant išžaginimą, tardymą, kuriuo metu asmuo yra mušamas, grasinimą mirtimi, žalą, kuri sukelia pažeidimą sveikatai arba tampa sutrikimų priežastimi.⁶⁸ Taip pat nežmoniškas elgesys, kankinimas, išžaginimas, seksualinė prievarta ir deportacija yra įtraukti į veiksmus, kurie gali sukelti rimtus fizinius ir psichikos sužalojimus.⁶⁹ Vertinant teismų praktiką, matome, kad protiniai sutrikimai dažniausiai yra vertinami kartu su fiziniais sutrikimais. Nors Genocido konvencijoje šios dvi veikos yra išskirtos jungtuku „ar“, sunku įsivaizduoti situaciją, kurioje tik už protinio sutrikimo sukėlimą asmuo būtų patrauktas baudžiamojon atsakomybėn už genocido vykdymą. Tribunolai nepateikia konkrečios psichikos sužalojimų sąvokos, o tik palengvina jos apibūdinimą konkrečioje byloje. Trūkstant platesnio sąvokų išaiškinimo, toks veiksmas, kaip žeminantis elgesys apskritai nėra apibrėžtas ir sunkiai suvokiamas, kokiais veiksmais gali sukelti psichikos sutrikimą. Jugoslavijos tribunolas išaiškino, kad tam tikra riba turi būti nustatyta tarp rimtos psichikai sukeltos žalos ir emocinės, psichologinės žalos, taip pat pasikėsینimo į žmogaus orumą, kurie nesukelia ilgalaikio sutrikimo.⁷⁰ Psichikos sukelta žala turėtų sukelti ilgalaikius sutrikimus, o ne vienkartinį poveikį sveikatai. Rimtų fizinių sužalojimų darymas ir rimtų psichikos sužalojimų darymas nors ir yra numatyti vienoje Genocido konvencijos II straipsnio dalyje, neturėtų būti apjungti į vieną nusikalstamą veiką. Reikėtų vertinti ir analizuoti jas kaip dvi atskiras veiklas.

⁶⁶ Case No. ICTR-9S-I-T, *supra note* 9: 113

⁶⁷ Case No. ICTR-96-4-T, *supra note* 37: 504.

⁶⁸ Prosecutor v. Stakić, Case No. IT-97-24-T, Judgement, ICTY, 2003 liepos 31 d., para 516, <http://www.icty.org/x/cases/stakic/tjug/en/stak-tj030731e.pdf>

⁶⁹ Case No. IT-98-33-T, *supra note* 65: 513.

⁷⁰ *Ibid.*, 510.

Akayesu byloje tribunolas konstatavo, kad tokie veiksmai, kaip išžaginimas ir seksualinis smurtas, kurie buvo vykdomi su konkrečiu tikslu visiškai ar iš dalies sunaikinti tam tikrą grupę, yra laikomi genocido vykdymu, remiantis Genocido konvencijos II straipsnio b dalimi. Taip pat, prievarta ir seksualinis smurtas neabejotinai sukelia fizinį ir protinį poveikį aukai ir Tribunolo nuomone, tai yra vienas iš blogiausių būdų padaryti aukai žalą, nes jis ar ji kenčia tiek nuo fizinio, tiek nuo psichinio smurto.⁷¹ Tokie veiksmai buvo išimtinai vykdomi prieš Tutsių tautos moteris, jos patyrė ne tik fizines kančias nuo seksualinio smurto, tačiau ir viešą pažeminimą, suluošinimą. Jos buvo prievartaujamos kelis kartus, dažnai viešai ir daugiau nei vieno užpuoliko. Tutsių tautos moterų prievartavimas rezultate, fiziškai ir protiškai paveikė ne tik moteris, bet jų artimuosius ir visa bendruomenę. Seksualinis smurtas buvo neatsiejama naikinimo proceso dalis, nukreipta tiesiogiai prieš Tutsių tautos moteris, tačiau tokiais veiksmais buvo siekiama ne tik jų sunaikinimo, bet visos Tutsių grupės.

2.3. Tyčinis sudarymas gyvenimo sąlygų, kuriomis siekiama fiziškai sunaikinti grupę ar jos dalį

Lyginant su prieš tai įvardintomis genocido padarymo formomis, šios veikos padariniai atsiranda ne iš karto. Tai turėtų būti aplinkybės, kurios sukelia lėtą aukų mirtį, pavyzdžiui, tinkamo būsto, drabužių, higienos, sveikatos priežiūros trūkumas arba pernelyg didelis darbo ar fizinis krūvis.⁷² Ruandos tribunolas savo sprendime nurodė, kad „tyčinis sudarymas tai grupei tokių gyvenimo sąlygų, kuriomis apgalvotai siekiama fiziškai sunaikinti ją visą ar jos dalį“ įtraukia sunaikinimo metodus kurie ne iš karto sukelia grupės narių mirtį.⁷³ Tai būtų netiesioginė genocido padarymo forma. Asmenys nėra akivaizdžiai žudomi arba žalojami, tačiau dėl sukeltų sąlygų jie žūsta. Abejones gali kelti nusikaltimo objektas, kuriam tokie padariniai privalo atsirasti, pirmoje frazės dalyje nurodyta, kad veiksmai turi būti nukreipti į visą grupę, kol antroje dalyje numatyta, kad dalies grupės užtenka nusikaltimo įvykdymui.⁷⁴ Teisinga būtų interpretuoti, kad užtenka sudaryti daliai grupės, tokias gyvenimo sąlygas, kuriomis siekiama ją sunaikinti. Vertinant šią dalį pažodžiui ir reikalaujant, kad ši veika sukeltų pasekmes visai grupei, patraukti baudžiamojon atsakomybėn asmenis būtų sudėtinga, jei bent vienam iš grupės narių pavyktų išvengti nusikaltimo padarinių.

Priemonės, kuriomis nusikaltimo vykdytojas, siekia sunaikinti visą ar dalį grupės turi būti sudarytos apgalvotai. Sąvoka „apgalvotai“ kartais gali būti klaidingai tapatinama su sampratomis „tyčinis“ arba „turint tikslą“, tačiau šios sąvokos nurodo subjektyviają genocido

⁷¹ Case No. ICTR-96-4-T, *supra* note 37: 731.

⁷² Case No. ICTR-98-1-T, *supra* note 9: 115.

⁷³ *Ibid.*, 116.

⁷⁴ Tams C. J., Björn S. ir Lars B, *supra* note 36: 122.

nusikaltimo pusę. Tikslus materialus sampratos „apgalvotai siekiama“ turinys yra daugelių ginčų dalykas.⁷⁵ Siekiant išaiškinti II straipsnio c dalį, Ruandos tribunolas laikosi nuomonės, kad tokiomis sąlygomis, kaip kasdienės dietos taikymas, sistemingas iškeldinimas iš namų ir sumažinimas būtinų medicinos priemonių žemiau minimalaus lygio,⁷⁶ išreiškia tyčinį grupės sunaikinimą. *Kayishema ir Ruzindana* byloje Ruandos tribunolas pasisakė, kad kaltininko vykdomoje veikloje turi atsirasti aplinkybės, kurios sukels lėtą mirtį.⁷⁷ Tinkamesnis sąvokos išaiškinimas „apgalvotai“ būtų „galintis sukelti“ grupės sunaikinimą. Ši priimta interpretacija geriau atspindi minimalius genocidinio elgesio reikalavimus, kaip objektyviai pavojingų veiksmų kryptį ir sudaro sąlygas darniai atskirti įvairius materialius elementus, kurie aprašyti draudžiamuose veiksmuose ir bendrą tikslo reikalavimą.

Sąvoka „tyčinis“ numatyta II straipsnio c dalyje, pažymi, kad tam tikros gyvenimo sąlygos yra ne atsitiktinės, o iš anksto suplanuotos. Genocido konvencijos II straipsnis iš esmės reikalauja, kad visi veiksmai numatyti (a) – (e) dalyse būtų vykdomi esant konkrečiai tyčiai, sunaikinti tam tikrą grupę, tačiau c dalyje samprata „tyčinis“ reiškia ne tą patį. Formuliuotė numatyta II straipsnio c dalyje, tiksliau sąvoka „tyčinis“ labiau pabrėžia, kad tokios sukeltos sąlygos manomai galėtų sukelti lėtą mirtį. *Akayesu* byloje numatyta, kad išsireiškimas tyčinis sudarymas tai grupei tokių gyvenimo sąlygų, kuriomis apgalvotai siekiama fiziškai sunaikinti ją visą ar jos dalį, turi būti išaiškintas, kaip naikinimo metodai, kurie nesukelia staigios grupės narių mirties, bet kuriais galiausiai pasieks fizinio sunaikinimo.⁷⁸

Priešingai nei prieš tai aptartose genocido nusikaltimo padarymo formose, ši nusikalstama veika nereikalauja rezultato, kuris įrodytų nusikalstamų veiksmų buvimą. Nusikaltimas laikomas baigtu, tada kai kaltininkas sudaro tam tikras gyvenimo sąlygas, kurios, galėtų nulemti visišką ar dalies grupės sunaikinimą. Gyvenimo sąlygos planuotai turėtų sukelti tokius padarinius, tačiau ar jos bus sėkmingos ar ne, netgi daliai grupės yra nesvarbu. Jeigu vis dėlto rezultatas bus pasiektas, tada tikslingiau būtų taikyti II straipsnio a arba b dalį.⁷⁹ Fizinis sunaikinimas taip pat kelia daug diskusijų. Minėtoje *Akayesu* byloje tribunolas nustatė, kad fizinis grupės sunaikinimas nebūtinai sukelia neatidėliotiną žmonių mirtį, tačiau esant tam tikroms aplinkybėms mirtis būtų neišvengiamas rezultatas. Tokie veiksmai gali būti ne tik sukeliantys lėtą mirtį, tačiau ir veiksmai sukeliantys fizinius ar psichikos sutrikimus. Todėl tarp dviejų prieš tai minimų genocido formų naikinamasis rezultatas būtų laikomas atskaitos tašku aiškinant sąvoką „fizinis“ numatytą trečioje dalyje.⁸⁰ II straipsnio c dalis neapsiriboja vien

⁷⁵ Tams C. J., Björn S. ir Lars B, *supra note* 36: 123.

⁷⁶ Case No. ICTR-96-4-T, *supra note* 37: 506.

⁷⁷ Case No. ICTR-9S-I-T, *supra note* 9: 115.

⁷⁸ Case No. ICTR-96-4-T, *supra note* 37: 505.

⁷⁹ Schabas W., *supra note* 6: 167.

⁸⁰ Schabas William A., *International Criminal Law* (Cheltenham: Elgar, 2012), 381.

tiesioginiais grupės sunaikinimo būdais, tokiais, kaip dieta, iškeldinimas ar būtinų medicinos priemonių nesuteikimas, taip pat į šį punktą įtraukiami būdai, kurie sukuria tokias aplinkybes, kurioms esant asmenims vis tiek grėstų lėta mirtis, tarkim tinkamo būsto, drabužių, higienos priemonių trūkumas arba pernelyg didelis darbo ar fizinis krūvis.⁸¹

2.4. Priemonių, kuriomis siekiama riboti grupei priklausančių žmonių gimstamumą, panaudojimas

Gimstamumo ribojimas, taip pat vadinamas biologiniu genocidu, nukreiptas sunaikinti reprodukcinės žmonių grupės galimybes.⁸² Šios veikos, kaip ir sudarant netinkamas gyvenimo sąlygas, kuriomis siekiama grupės sunaikinimo, tikslas pasiekiamas ne iš karto, o palaipsniui. Tačiau ši nuostata nėra taikoma savanoriškoms gimstamumo kontrolės programoms, finansuojamoms valstybės.⁸³ Nesant taikomuose priemonėse priverstinio pobūdžio, tokių veiksmų negalima bus laikyti genocidiniais.

Ši genocido padarymo forma apima priemones tiesiogiai nukreiptas į grupės narių galimybes daugintis. Tokias priemones galima būtų išskirti į dvi kategorijas: fizines ir psichines.⁸⁴ Fizinės priemonės yra nukreiptos sunaikinti asmens reprodukcinės galimybes, tuo tarpu protinės sukelia psichologines nepašalinamas kliūtis turėti vaikų. Tokie veiksmai kaip, lytinis sulošinimas, sterilizavimo praktika, priverstinės gimstamumo kontrolės, lyčių atskyrimas,⁸⁵ laikomi fizinėmis priemonėmis, kuriomis yra ribojamas gimstamumas. Taip pat priverstinis moters apvaisinimas būtų laikomas fizine priemone, siekiant sunaikinti tautą. Patriarchalinėje bendruomenėje, kurioje priklausymas grupei nustatomas pagal tėvą, gimstamumo ribojimas gali pasireikšti priverstiniu moters apvaisinimu. Tokiais veiksmais siekiama, kad moteris pagimdytų vaiką nuo vyro iš kitos grupės, atitinkamai vaikas nepriklausys tai grupei, kuriai priklauso jo motina. Psichologinės gimstamumo ribojimo priemonės gali būti skirstomos į dvi rūšis. Pirma, psichologinės kliūtis gali būti sukeltos pasinaudojant giliai įsišaknijusiomis socialinėmis taisyklėmis ir papročiais. Uždraudžiant santuokas tarp grupės narių, kuriose nesantuokiniai santykiai laikomi gėdingais arba prievartaujant moteris, kurios pagal jų grupės įsitikinimus tampa netinkamomis santuokai. Antra, paveikiant žmogaus vidinius išgyvenimus. Pavyzdžiui, po išprievartavimo asmuo atsisako daugintis, taip pat grupės nariai gali

⁸¹ Case No. IT-97-24-T, *supra note* 68: 517.

⁸² Kreß Claus, *supra note* 52: 483.

⁸³ Draft code of crimes against peace and security of mankind with commentaries, UN 1996, 46, žiūrėta 2019 balandžio 29 d., http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/7_4_1996.pdf

⁸⁴ Case Nr. ICTR-96-4-T, *supra note* 37: 508.

⁸⁵ *Ibid.*, 507.

būti paveikti grąšinimais ar traumomis, jeigu jie dauginsis.⁸⁶ Kartais taikant psichologinį būdą galima padaryti didesnę įtaka gimstamumo mažėjimui, nei naudojant fizines ribojimo priemones.

Analizuojant II straipsnio d dalį, priemonės, kuriomis siekiama riboti grupei priklausančių žmonių gimstamumą, turi būti panaudotos prieš aukas. Tarptautinės teisės komisija šiuo klausimu pasisakė, kad „panaudotos priemonės“ reiškia būtiną prievartos elementą.⁸⁷ Šios priemonės negali būti atsitiktinės, išsireiškimas reikalauja, kad bent jau planavimo etapas būtų baigtas ir duotas įsakymas veikti. Tuo pat metu formuluotė nereikalauja, kad rezultatas būtų pasiektas ir gimstamumas grupės viduje sumažėtų.⁸⁸ Taigi užtenka tik panaudoti ir įgyvendinti priemones, kuriomis siekiama riboti gimstamumą, tam, kad patraukti asmenį už genocido vykdymą, pagal šią dalį.

2.5. Prievartinis vienos grupės vaikų perdavimas kitai

Kaip ir prieš tai minėta genocido padarymo forma, prievartinis vienos grupės vaikų perdavimas kitai, priskiriamas biologiniam genocidui. Tačiau iš esmės įsigilinus į šią II straipsnio dalį, ši veika labiau atspindi kultūrinio genocido elementus. Taip pat, kaip ir grupės narių gimstamumo ribojimas, tai yra netiesioginė genocido padarymo forma. Šia veika nesiekama sunaikinti tam tikros grupės vaikų, tačiau siekiama, kad jie netektų savo identiteto ir laikytų save kitos grupės nariu. Palyginus su kitomis genocido padarymo formomis, ši išsiskiria savo priemonėmis, kuriomis siekiamas rezultato. Grupė nėra naikinama fiziškai, būdai kurių griebiasi kaltininkai yra užmaskuoti ir nesukelia staigių padarinių. Grupės vaikai yra paveikiami verčiant naudoti svetimą kalbą, išpažinti kitą religiją, tradicijas, papročius. Puikus istorijos pavyzdys būtų indėnų tautybės vaikų asimiliacija, kai vaikai buvo priversti lankyti mokyklas, kuriose negalėjo vartoti gimtosios kalbos ir patirdavo priespaudą dėl savo priklausymo grupei. Vis dėlto, vertinant šią Genocido konvencijos dalį, galima būtų teigti, kad ji apima du naikinimo būdus: biologinį ir kultūrinį. Šią genocido padarymo formą galima vertinti dvejopai. Pirmą įsikišant į grupės reprodukcinę galimybes.⁸⁹ Tarkim vaikų pagrobimą iš karto po gimdymo praktiškai galima būtų prilyginti nėštumo nutraukimui. Taip pat vaiko atskyrimas brendimo laikotarpiu galėtų rezultate užkirsti kelią nėštumams grupės viduje. Antra, draudimas bendrauti vaikams su kitais savo grupės nariais, sukelia grėsmę socialiniam grupės patvarumui ir tokius veiksmus galima būtų vertinti kaip kultūrinį genocidą. Vaikas pradeda jaustis kitos grupės nariu į

⁸⁶ Case No. ICTR-96-4-T, *supra note 37*: 508.

⁸⁷ Draft code of crimes against peace and security of mankind with commentaries, UN, 1996, 46, žiūrėta 2019 balandžio 29 d., http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/7_4_1996.pdf

⁸⁸ KREß Claus, *supra note 52*: 483.

⁸⁹ Tams Christian J., Björn Schiffbauer ir Lars Berster, *Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide: A Commentary* (München: C. H. Beck, 2014), 128.

kurią buvo perkeltas ir esant tokioms sąlygoms, saugomos grupės kalba, kultūra, tradicijos, papročiai lėtai išnyksta. Nors ši forma laikoma biologine, tačiau biologinis nusikalstamos veikos aspektas nėra konkrečiai numatytas. Šiuo atveju biologinis genocidas galėtų pasireikšti tuom, kad perkeltas vaikas nebetęsia gimstamumo savo grupės viduje.

Akayesu byloje, Ruandos tribunolas išreiškė nuomonę, kaip ir priemonėmis, kuriomis siekiama sumažinti gimstamumą, šią genocido veiką galima įvykdyti, ne tik priverstinai fiziškai perkeliant vaikus, tačiau ir tokiomis poveikio priemonėmis, kaip grąšinimai ar traumos, kurių rezultate vaikai bus perduoti iš vienos grupės į kitą.⁹⁰ Kaip a ir b dalis, e dalis taip pat reikalauja tam tikro rezultato, kad vaikai būtų tiesiogiai perduoti kitai grupei. Tačiau yra ne vienas būdas, kurį kaltininkas gali panaudoti siekdamas savo tikslų. Remiantis tribunolo nuomone, vaikai gali būti perduoti ne tik naudojant fizines poveikio priemones, tačiau ir bauginimais ar grąšinimais.

Vaiko teisių konvencijoje numatyta, kad vaiku laikomas kiekvienas žmogus, neturintis 18-os metų, jei pagal taikomą įstatymą jo pilnametystė nepripažinta anksčiau.⁹¹ Tarptautinis Baudžiamasis Teismas pakartoja konvencijoje numatytą apibrėžimą. Tačiau sunku įsivaizduoti, kaip vaikas, kuris perdavimo laikotarpiu jau yra paauglys, netenka savo identiteto. Jis jau žino savo gimtąją kalbą, savo grupės tradicijas ir papročius, todėl bandymai nutraukti ryšį su grupe, būtų beveik neįmanomi. Net jeigu jis yra verčiamas atsisakyti savo identiteto bauginimais ar grąšinimais, vargu ar jis visiškai galės pamiršti, kokiai grupei jis iš tiesų priklauso. Šiuo klausimu yra pasisakęs W. A. Schabas, kuris teigia, kad vaikų perdavimas turi prasmę tik tada, kai vaikai yra ganėtinai jauni, o nustatyta 18-os metų riba yra per aukšta. Greičiausiai, kai maži vaikai yra perkeliama iš vienos grupės į kitą jie gali netekti savo tapatybės. Jie bus užauginti kitoje grupėje, kalbės jų kalba, dalyvaus kultūroje ir išpažins jų religiją. Tačiau, mažai tikėtina, kad vyresni vaikai tokiu perdavimo būdu neteks savo kultūrinio identiteto.⁹² Taigi tokios priemonės turėtų būti taikomos tik tokiai amžiaus grupei, kuri potencialiai gali netekti savo identiteto.

Frazė „perdavimas kitai grupei“ iš esmės reikalauja, kad geografiškai vaikas būtų atskirtas nuo likusios grupės narių. Tačiau tikslingiau būtų nurodyti, kad „perdavimu“ remiantis II straipsnio e dalimi, gali būti laikoma ne tik situacija kuomet vaikai yra perkeliama, tačiau ir kai grupės nariai yra perkeliama kitur, o vaikai yra paliekami toje pačioje vietoje. Iš tiesų nebūtina atskirti vaiką nuo grupės per didelį atstumą ar visiškai apriboti kontaktą su grupe. Priverstinai perkeliama vaiką už grupės ribų, nereiškia, kad vaikas turi būti ištrauktas į grupę, tarkim

⁹⁰ Case No. ICTR-96-4-T, *supra note* 37: 509.

⁹¹ “Vaiko teisių konvencija”, Valstybės žinios, Nr. 60-1501, 1995 liepos 21 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19848>

⁹² Schabas W., *supra note* 6: 176.

įvaikinimo būdu.⁹³ Tačiau vertinant šią straipsnio dalį vis dėlto numatyta, kad tarp vaiko ir atitinkamos „kitos“ grupės turi atsirasti tam tikras santykis.

⁹³ KREß Claus, „The Crime of Genocide under International Law”, *International Criminal Law Review* Vol. 6 (2006), 484.

3. VEIKOS, NEĮTRAUKTOS Į GENOCIDO KONVENCIJĄ

Genocido konvencijos rengimo metu kilo daug diskusijų dėl genocido nusikaltimo padarymo formų, kurios turi būti įtrauktos į konvencijos tekstą. Daugiausia ginčų sukėlė kultūrinio genocido sąvoka. Valstybių nuomonė išsiskyrė ir galiausiai buvo atsisakyta idėjos, kad tautą galima sunaikinti per jų kultūrą. Kai kurios valstybės vengė kultūrinio genocido sąvokos dėl savo vykdomos politikos šalies viduje. Tokie veiksmai, kaip etnis valymas ar ekocidas nėra tiesiogiai įtraukti į Genocido konvenciją, vis dėlto esant tam tikroms aplinkybėms tokiuose veiksmuose galima įžvelgti genocido nusikaltimo požymių.

3.1. Etninis valymas

Pirmą kartą etninio valymo sąvoka buvo pavartota 1987 m. Etninis valymas tapo eufemizmu, kurį pirma naudojo nusikaltėliai, o vėliau ir kiti asmenys, norėdami apibūdinti pavienes ir masines žudynes, savavalių mirties bausmės vykdymą, masinius išžaginimus, badą, gyvenamųjų namų, religinių pastatų naikinimą ir gyventojų iškeldinimą.⁹⁴ „Etninis valymas“ verčiant pažodžiui reiškia „etniško čiščiūnėjimas“, šis išsireiškimas įgavo savo dabartinę reikšmę Bosnijos ir Hercegovinos karo metu, taip pat buvo naudojamas apibūdinti įvykius Kroatijoje.⁹⁵ Praėjusio šimtmečio genocidai parodė, kad propaganda, kuri grindžiama tautos išgryninimu ir nežmonišku elgesiu, yra gresiančio genocido požymis.

Genocido konvencijos rengimo metu etninio valymo sąvoka nebuvo žinoma. Tačiau yra akivaizdžių panašumų tarp genocido vykdymo ir etninio valymo politikos.⁹⁶ Etninio valymo metu vykdomi veiksmai nebūtinai reiškia, kad yra vykdomas genocidas. Tačiau ir priverstinis iškeldinimas vykdomas su tikslu sunaikinti grupę, ne visada bus įvertintas kaip genocidas, dėl to, kad Genocido konvencijos II straipsnis neapima tokių veiksmų. Iš esmės tarptautiniai tribunolai ir teismai etninio valymo sąvokos neapibrėžia. Tačiau jie turi galimybę interpretuoti teisinės normas, todėl kai kuriais atvejais etninį valymą vis dėlto galima būtų vertinti, kaip genocidą. JT Generalinės Asamblėjos rezoliucijose „etnis valymas“, kuris įtraukia priverstinį iškeldinimą ir civilių deportaciją, prilyginamas genocidui.⁹⁷

⁹⁴ Blum Rony, Stanton Gregory H., Sagi Shira, Richter Elihu D., „Ethnic cleansing bleaches the atrocities of genocide“, *The European Journal of Public Health Advance* 1-6, Oxford University Press, 2007 gegužės 18. 1.

⁹⁵ Petrovic Drazen, „Ethnic cleansing: an attempt at a methodology“, *European Journal of International Law* Vol. 5 (3) (1994), 343.

⁹⁶ Case No. IT-98-33-T, *supra note* 65: 562.

⁹⁷ Prosecutor v. Blagojević & Jokić, Case No. IT-02-60-T, Judgement, ICTY, 2005 sausio 17 d., para. 663, http://www.icty.org/x/cases/blagojevic_jokic/tjug/en/bla-050117e.pdf

Etninį valymą yra labai sudėtinga įvertinti, nes tai nėra teisinis terminas, tačiau dėl savo padarinių jis dažnai siejamas su tarptautinės humanitarinės teisės ir žmogaus teisių pažeidimais. Etninį valymą galima apibrėžti, kaip tikslingą vienos etninės ar religinės grupės sukurta politiką, kuria siekiama smurto ir terorizavimo būdais, pašalinti kitos etninės ar religinės grupės narius iš konkrečios geografinės vietovės.⁹⁸ Vykdomas priverstinis gyventojų iškeldinimas, dažnai yra lydimas daugeliu draudžiamų veiksmų ir pažeidimų. 1993 m. situacija Bosnijos ir Hercegovinos Respublikoje kėlė didelį tarptautinės visuomenės susirūpinimą dėl masinių žmogaus teisių pažeidimų ir priverstinio iškeldinimo. Tokia siaubinga etninio valymo politika, buvo prilyginta genocido nusikaltimo padarymo formai.⁹⁹

Etninio valymo metu vykdoma politika, kiekvienu atveju priklauso nuo konkrečios bylos aplinkybių, todėl tokius veiksmus galima priskirti prie įvairių Genocido konvencijos II straipsnyje numatytų draudžiamų veiksmų. Visų pirma, viena iš etninio valymo priemonių, kuriomis siekiama pašalinti visą grupę iš tam tikros teritorijos, galėtų būti masinės žudynės, taip pat priverstinis perkėlimas, kai operacijų metu atimama gyvybė daliai ar visai perkeltai grupei.¹⁰⁰ Šis būdas tiesiogiai atitinka Genocido konvencijos II straipsnio a dalyje apibrėžtą genocido padarymo formą. Prievartinis perkėlimas savaime nėra laikomas genocidiniu veiksmu. Tačiau, tam tikromis aplinkybėmis toks perkėlimas gali būti priežastimi, dėl kurios atsiranda rimta fizinė ar psichinė žala.¹⁰¹ Tokie veiksmai, kaip seksualinė prievarta ar įvairaus pobūdžio smurtas, vykdomi etninio valymo metu, taip pat galėtų būti vertinami, kaip rimta fizinė ar psichinė žala. Kai kuriais atvejais priverstinis perkėlimas yra vykdomas panaudojant fizinį ir psichinį smurtą prieš grupę ir tokie veiksmai patenka į Genocido konvencijos II straipsnio b dalį. Vis dėlto priverstinį gyventojų iškeldinimą labiausiai galima sieti su Genocido konvencijos II straipsnio c dalimi, tyčiniu sudarymu gyvenimo sąlygų, kuriomis siekiama sunaikinti dalį ar visą grupę. Etninio valymo sąvoka buvo naudojama apibūdinti Bosnijos ir Hercegovinos veiksams, kuomet Bosnijos serbai stengėsi išstumti ne serbų bendruomenes iš jų kontroliuojamų teritorijų. Tačiau tokie veiksmai apėmė ne tik priverstinį perkėlimą, bet taip pat masines žudynes ir seksualinę prievartą. Ar konkrečią operaciją, kuri yra apibūdinama, kaip etninis valymas, galima prilyginti genocidui priklauso nuo veiksmų numatytų Genocido konvencijos II straipsnyje buvimo ir ketinimo sunaikinti grupę. Tad etninis valymas gali būti vykdomas paraleliai su Genocido

⁹⁸ „Final report of the commission of experts established pursuant to security council resolution 780 (1992)“, S/1994/674, UN Security Council, 1994 gegužės 24 d., para. 130, <https://undocs.org/S/1994/674>

⁹⁹ „The Situation in Bosnia and Herzegovina“, A/RES/47/121, UN General Assembly, 1992 gruodžio 18 d., <https://www.un.org/documents/ga/res/47/a47r121.htm>

¹⁰⁰ Prosecutor v. Popović, Case No. IT-05-88-T, Judgement, ICTY, 2010 birželio 10 d., para. 813, <http://www.icty.org/x/cases/popovic/tjug/en/100610judgement.pdf>

¹⁰¹ *Ibid.*, 813.

konvencijoje numatytais draudžiamais veiksmai.¹⁰² Taip pat etninio valymo vykdomus veiksmus, tam tikrais atvejais galima prilyginti gimstatmumo ribojimui, remiantis Genocido konvencija. Tokioje situacijoje asmenys turėtų būti perkelti vadovaujantis jų lytimi. Atskyrus vyrus nuo moterų gimstamumas grupės viduje labai sumažėtų.

Tam, kad apkaltintume asmenį genocido vykdymu, svarbu ne tik nustatyti draudžiamų veiksmų buvimą, tačiau ir kaltininko ketinimą, jau minėtą genocido tikslą. Vykdamas genocido nusikaltimą asmens tikslas turi būti sunaikinti visą ar dalį saugomos grupės. Etninio valymo situacijoje tikslas nėra sunaikinti ar fiziškai pakenkti grupei (arba tai gali būti šalutinis tikslas), tačiau perkelti juos iš konkrečios teritorijos. Todėl pats asmenų perkėlimas yra nepakankamas pagrindas nustatyti genocidinį ketinimą. Tačiau priverstinis perkėlimas gali būti svarbia aplinkybe vertinant genocidinį tikslą.¹⁰³ Kvalifikuojant etninį valymą, kaip genocidą, būtų paprasčiau, jeigu vyrautų platesnė „ketinimo sunaikinti“ sąvokos interpretacija, kuri apimtų ne tik tikslą sunaikinti dalį ar visą grupę, bet taip pat ir nusikaltėlių suvokimą, kad jų veiksmų rezultate grupė visiškai ar iš dalies bus sunaikinta.¹⁰⁴ Tokiu atveju, būtų svarbus ne pats asmens tikslas sunaikinti grupę, tačiau jo supratimas ir žinojimas, kad vykdamas tokius veiksmus grupė bus iš dalies ar visiškai sunaikinta.

XX a. etninio valymo atvejai buvo vykdomi iš nacionalistinių ir rasistinių idėjų, kurių tikslas buvo „išvalyti“ tautą pašalinant grupes, kurios laikomos svetimomis. Įvykiai buvusioje Jugoslavijoje, Ruandoje, Sudane buvo pradžioje įvardinti, kaip „etnis valymas“. Viskas prasidėjo nuo diskriminacijos, asmenų perkėlimo, galiausiai visais atvejais pasibaigė tūkstančiais aukų. Nacionalistinis A. Hitlerio režimas nacistinėje Vokietijoje buvo akivaizdus etninio valymo pavyzdys, kuris prasidėjo priverstiniu perkėlimu, o baigėsi Holokaustu ir šešių milijonų žydų mirtimi koncentracijos stovyklose ir masinėse žudynėse. Nors tokius veiksmus Niurnbergo tribunolas ir neįvardijo, kaip genocidinius, dėl to, kad tuo metu genocido nusikaltimas dar nebuvo įtvirtintas teisės aktuose, tačiau šiuo klausimu nekyla abejonių, kad tuometinėje Vokietijoje vyko žydų genocidas. Vis dėlto tarptautinė visuomenė vengia veiksmus įvardinti genocidiniais, nes tai reikšų, jog remiantis tarptautine teise turėtų reaguoti į tokius pažeidimus ir imtis priemonių, tam kad užkirsti kelią nusikaltimo vykdymui. Tik suskaičiavus tūkstančius ar milijonus aukų tarptautinė visuomenė pradeda kelti klausimą dėl galimai vykdomo genocido. Istorija rodo, kad etnis valymas yra pirmas žingsnis genocido link.

¹⁰² Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro), Judgment, I.C.J. Reports, 2007 vasario 26 d., para. 190, <https://www.icj-cij.org/files/case-related/91/091-20070226-JUD-01-00-EN.pdf>

¹⁰³ Case No. IT-05-88-T, *supra note* 100: 824.

¹⁰⁴ Munivrana Vajda Maja, “Ethnic Cleansing as Genocide Assessing the Croatian Genocide Case before the ICJ” iš *International Criminal Law Review* Vol. 15 (1), 2015 gruodžio 17 d., 157.

Todėl tai turėtų būti esminis perspėjimas reaguoti, tam, kad ateityje išvengti tokių siaubingų padarinių.

3.2. Kultūrinis genocidas

Kultūrinis genocidas, kitaip vadinamas etnocidu reiškia - etninių bendruomenių savitumo naikinimą, terminas sukurtas XX a. VII dešimtmetyje.¹⁰⁵ Žmonių naikinimas dažnai prasidėdavo nuo kultūros užpuolimo, kėsiantis į kalbą, religiją, kultūrinius paminklus ir institucijas.¹⁰⁶ Tokie veiksmai yra nukreipti prieš kultūros egzistavimą, o ne į fizinę grupės sunaikinimą. Kultūrinis genocidas reiškia tyčinius veiksmus, kuriais siekiama sunaikinti kalbą, tautos religiją ar kultūrą, tokie veiksmai įtraukia draudimą naudoti grupės kalbą kasdieniame gyvenime ar mokykloje, rašyti ar platinti leidinius grupės kalba, naikinti arba trukdyti naudotis bibliotekomis, muziejais, mokyklomis, istoriniais paminklais, garbinimo vietomis arba kitomis kultūros institucijomis.¹⁰⁷ Toks naikinimo būdas yra grindžiamas idėja, kad grupė gali būti sunaikinta naudojant priemones, kurios riboja grupės gebėjimą išsaugoti ir perduoti kultūrą, kuri rezultate išnyksta. Vietinės mažumos dažniausiai nukenčia nuo etnocido, nes valstybė taiko asimiliacijos politiką tokių grupių atžvilgiu. Genocido sąvokos kūrėjas R. Lemkin, analizuodamas šio nusikaltimo požymius įtraukė kultūrinį genocidą ir teigė, kad tauta gali būti sunaikinta ir kėsiantis į kultūrą. Ginčai dėl kultūrinio genocido atsirado dar rengiant Genocido konvencijos tekstą ir iki šiol šis klausimas išlieka aktualus.

Vienintelis atvejis kuomet galima būtų teoriškai veiksmus kvalifikuoti, kaip kultūrinį genocidą yra Genocido konvencijos II straipsnio e dalyje numatyti veiksmai, kuriuose nurodyta, kad „prievartinis vienos tokios grupės vaikų perdavimas kitai“ yra laikomas genocidu. Tokia situacija apima kaltininko ketinimą priverstinai perkelti vaikus į jiems svetimą grupę, tokiu būdu sunaikinti tautą kultūrine prasme. Nors teisinėje doktrinoje priverstinis vaikų perdavimas yra priskirtas prie biologinio genocido, tačiau padariniai labiau panašūs į kultūrinio genocido pasekmes. Atskyrus vaikus nuo grupės siekiama ne sunaikinti juos, o asimiliuoti. Vaikas neturi būti kankinamas ar žalojamas, tačiau atskirtas nuo grupės jis netenka savo identiteto, nebetęsia protėvių tradicijų, pamiršta gimtąją kalbą, nebeturi ryšio su savo grupe ir žeme. Todėl netiesiogiai galima būtų teigti, kad Genocido konvencijos II straipsnio e dalis turi kultūrinio genocido požymių.

Buvusios Jugoslavijos tribunolas nurodė, kad sumanymas vykdyti išpuolius tik prieš kultūrinės ar sociologinės grupės savybes, siekiant sunaikinti elementus, kurie suteikia grupei

¹⁰⁵ Lietuvių žodynas.lt <https://www.lietuviuzodynas.lt/terminai/Etnocidas>

¹⁰⁶ Schabas W., *supra note* 6: 179.

¹⁰⁷ „Report of the Committee and draft convention drawn up by the committee“, Economic and Social Council, E/794, 1948 gegužės 24 d., 17.

išskirtinumą iš kitų grupių nebus laikoma genocidu. Vis dėlto keletas deklaracijų ir sprendimų išaiškino genocidinį tikslą, remiantis įrodymais, kurie siejami su veiksmais, kurie įtraukia kultūrinės ir ne fizinės grupės naikinimo priemones.¹⁰⁸ Fizinis ar biologinis sunaikinimas dažnai yra vykdomas kartu su grupės simbolikos, kultūrinės ir religinės nuosavybės naikinimu, tokie išpuoliai gali būti teisėtai laikomi įrodymu apie asmens tikslą fiziškai sunaikinti grupę.¹⁰⁹ Tai rodo, kad nors kultūrinis genocidas pats savaime ir nėra laikomas genocido nusikaltimo sudedamąja dalimi, tačiau galėtų būti rodiklis kuriuo remiantis galima būtų nustatyti asmens ketinimus dėl nacionalinės, etninės, rasinės ar religinės grupės sunaikinimo. Šiame kontekste kultūrinis genocidas yra svarbus elementas siekiant nustatyti *dolus specialis*, kuris yra būtinas elementas kvalifikuojant genocidą. *Blagojević & Jokić* byloje tribunolas nustatė, kad grupę sudaro jos nariai, taip pat jos istorija, tradicijos, santykis tarp grupės narių, santykiai su kitų grupių nariais ir santykis su žeme. Taip pat nurodė, kad grupės narių žudymas reiškia tiesioginę priemonę sunaikinti grupę, tačiau kitokiais veiksmais ar veiksmų eile, taip pat galima sunaikinti grupę.¹¹⁰ Šioje byloje tribunolas taip pat laikosi nuomonės, kad etnocidas nėra kvalifikuojamas, kaip genocidas, remiantis Genocido konvencija, tačiau genocidinis tikslas gali būti grindžiamas pasikėsinant į grupės kultūrą. Pateikti tribunolo sprendimai atskleidžia, kad kultūrinio genocido požymiai gali padėti siekiant atskleisti kaltininko tikslą sunaikinti saugomą grupę.

3.3. Seksualinė prievarta kaip genocido padarymo forma

Seksualinis smurtas, prievartavimas, grupiniai išžaginimai, priverstinė motinystė, lytinis priekabiavimas ir kūno išniekinimas, tokie veiksmai vykstant konfliktui valstybėje dažniausiai paliečia ne tik suaugusias moteris, tačiau ir jaunas mergaites, o išimtiniais atvejais vyrus ir berniukus. Seksualinis smurtas ir prievarta dažniausiai būdavo neatsiejama dalis pasaulyje vykstančių konfliktų. Tokios priemonės buvo naudojamos, kaip ginklas prieš asmenis, siekiant kontroliuoti ir įbauginti gyventojus. Seksualinis smurtas prieš moteris genocido metu yra labai rimta problema. Seksualinė prievarta yra naudojama, kaip genocido vykdomos politikos dalis, kurios fizinės ir psichologinės pasekmės paliečia ne tik nukentėjusį asmenį, bet taip pat jų šeimas ir visą bendruomenę. Toks didelis seksualinio smurto mastas, kaip Ruandoje ar Bosnijoje ir Hercegovinoje, paveikė ne tik pavienius asmenis, tačiau tokie išpuoliai yra nukreipti į visos saugomos grupės sąmonę.

Seksualinio smurto veiksmai vykdomi bėstančiuose konfliktuose šalies viduje vyksta ne dėl to, kad asmenys nori patenkinti savo poreikius ar įrodyti savo galią, tačiau tokie

¹⁰⁸ Case No. IT-98-33-T, *supra note* 65: 577.

¹⁰⁹ Case No. IT-98-33-T, *supra note* 65: 580.

¹¹⁰ Case No. IT-02-60-T, *supra note* 97: 666.

seksualiniai išpuoliai vyksta vykdant įsakymus. Tokia prievarta yra žudynių dalis, po kurios asmenys patys neturi noro gyventi. Svarbu nustatyti, kad genocidinis išprievartavimas yra nusikaltimas, kuris apima ne tik asmens lytį ir priklausymą konkrečiai grupei, tačiau ir konkretus priežastis dėl kurių yra vykdomi šie nusikaltimai. Anksčiau tarptautinė teismų praktika neatsižvelgė į seksualinio smurto nusikaltimus, kaip lygiaverčius kitiems žiauriems nusikaltimams prieš pasaulio bendruomenės narius, tačiau Tarptautinis Ruandos ir Tarptautinis Jugoslavijos tribunolai pakeitė vyraujančią požiūrį ir pripažino šio nusikaltimo sunkumą ir poveikį aukoms.

Istorinis sprendimas buvo 1998 m. rugsėjį, kuomet Jean – Paul Akayesu byloje, Ruandos tribunolas priėmė sprendimą, kuriame pirmą kartą buvo apibrėžtas išprievartavimas, kaip veiksmas, kuriuo gali būti įvykdytas genocidas. Pirmą kartą tribunolas pripažino sąsajus tarp genocido ir seksualinės prievartos. Tokios išvados buvo priimtoms remiantis tuom, kad moterys buvo prievartaujamos dėl to, kad priklauso etninei Tutsių grupei. Antra, tribunolas nustatė, kad tokia prievarta sukelia rimtus fizinius ir psichikos sužalojimus, kurie atitinka Genocido konvencijos II straipsnyje numatytus veiksmus. Taip pat pripažino, kad tokie sužeidimai labiausiai žaloja Tutsių kilmės moteris, tuo pačiu paspartina visos grupės sunaikinimą. Galiausiai tribunolas šioje byloje vertino seksualinę prievartą ne kaip atskirą nusikaltimą, o kaip priemonę, kuria siekiama sunaikinti konkrečią grupės dalį ar ją visą. Nors prievartavimas nėra tiesiogiai įtrauktas į Genocido konvencijos II straipsnį, tačiau tam tikrais atvejais gali būti vertinamas, kaip genocidinis veiksmas.

Seksualinis smurtas, kuris yra vykdomas genocido kontekste, nebūtinai reiškia, kad tai yra genocidinis veiksmas. Svarbu, įrodyti tokių veiksmų tikslą, remiantis aplinkybėmis. Išžaginimas ir kitos seksualinės prievartos formos gali būti priskirtos prie Genocido konvencijos II straipsnyje draudžiamų veiksmų kategorijų, tokių kaip grupės narių žudymas, rimti fiziniai ar psichiniai sužalojimai, gyvenimo sąlygos, kuriomis siekiama sunaikinti grupę ir žmonių gimstamumo ribojimas.¹¹¹ *Gacumbitsi* byloje Ruandos tribunolas nustatė, kad išžaginimas, kuris yra vykdomas įterpiant svetimkūnį į moters lyties organus ir tokiu būdu sukelia aukos mirtį, gali būti prilygintas grupės narių žudymui, kuris numatytas Genocido konvencijos II straipsnio a dalyje.¹¹² Seksualinio pobūdžio nusikaltimai daugelio atveju yra lydimi smurto ir dažniausiai nesukelia aukos mirties, tačiau yra didelė tikimybė, kad tai gali atsitikti ir kaltininkas tai suvokia. Tarptautinis Ruandos tribunolas pripažino, kad Tutsių kilmės moterys, jų šeimos ir bendruomenė buvo naikinami naudojant seksualinę prievartą. Toks smurtas buvo neatsiejama naikinimo plano

¹¹¹ „Shattered lives Sexual Violence during the Rwandan Genocide and its Aftermath”, Human Rights Watch, 1996, žiūrėta 2019 balandžio 29 d., <https://www.hrw.org/legacy/reports/1996/Rwanda.htm>

¹¹² Prosecutor v. Gacumbitsi. Case No. ICTR-2001-64-T, Judgement, ICTR, 2004 liepos 17 d., para. 200 – 204, 215, 216, <http://unictr.irmct.org/sites/unictr.org/files/case-documents/ictr-01-64/trial-judgements/en/040617.pdf>

dalies, ypatingai nukreipta prieš Tutsių tautos moteris.¹¹³ *Akayesu* byloje tribunolas pripažino, kad vykdoma seksualinė prievarta atitinka Genocido konvencijos II straipsnyje b dalyje numatytą rimtą fizinę ir psichinę žalą. Taip pat *Gacumbitsi* sprendime, tribunolas nustatė, kad išprievartavimai sukelia rimtą fizinę žalą moterims ir tokie veiksmai laikomi genocidiniais.¹¹⁴ *Kayishema* byloje nurodyta, kad tyčinis sudarymas tokių gyvenimo sąlygų, kuriomis siekiama dalies ar visos grupės sunaikinimo, apima tokius veiksmus, kaip išžaginimas.¹¹⁵ Asmenys, kurie vykdo genocidą, gali naudoti seksualinę prievartą, kaip mirtinų ligų platinimą, tokios kaip ŽIV ar AIDS ar kitos lytiniu keliu plintančios ligos, ypatingai regionuose kuriuose ribotos technologijos nustatyti tokias ligas.¹¹⁶ Jugoslavijoje konflikto metu buvo plačiai paplitęs seksualinis smurtas. Moterys buvo prievartaujamos viešose vietose ir namuose. Šių veiksmų tikslas buvo ne tik fiziškai sukelti žalą moterims, tačiau buvo siekiama, kad moteris pastotų ir pagimdytų vaiką ne nuo grupės nario, kuriai ji priklauso, o tokius veiksmus galima prilyginti gimstamumo ribojimui. Lytinis smurtas taip pat gali būti kaip priverstinio tremimo instrumentas, kuomet asmenys palikę savo namus nenori grįžti atgal.¹¹⁷

Seksualinio pobūdžio nusikaltimai stipriai paveikia aukos sąmonę ir visą bendruomenę. Toks nusikaltimas išniekina kūną, dažnai yra lydimas fizinio smurto ir palieka stiprias emocines traumas. Šie veiksmai nėra įtraukti tiesiogiai į Genocido konvencijos II straipsnį, tačiau esant tam tikroms aplinkybėms ir konkrečiam tikslui tarptautiniai teismai ar tribunolai gali tokius veiksmus prilyginti genocido vykdymui.

3.4. Ekocidas

Ekocidas yra apibrėžiamas kaip tam tikros teritorijos ekosistemos naikinimas, sukeliant didelę žalą, kuri atsiranda dėl žmoniškųjų faktorių ar kitokių priežasčių, tokiu mastu, kad gyventojų naudojimasis tokia teritorija žymiai sumažėja.¹¹⁸ Ekocido sąvoką sukūrė biologas Arthur Galston. Aštuntajame ir devintajame dešimtmetyje ši sąvoka buvo išsamiai tirta ir diskutuojama Jungtinėse Tautose, dėl 1948 m. Genocido konvencijos išplėtimo, keleta valstybių

¹¹³ Case No. ICTR-96-4-T, *supra note 37*: 731.

¹¹⁴ Prosecutor v. Gacumbitsi, Case No. ICTR-2001-64-T, Judgement, ICTR, 2004 liepos 17 d., para. 292, <http://unictr.irmct.org/sites/unictr.org/files/case-documents/ictr-01-64/trial-judgements/en/040617.pdf>

¹¹⁵ Case No. ICTR-98-1-T, *supra note 9*: 116.

¹¹⁶ Short Jonathan M.H., „Sexual Violence as Genocide: The Developing Law of the International Criminal Tribunals and the International Criminal Court”, *Michigan Journal of Race and Law* Vol. 8 (2), (2003). 510.

¹¹⁷ MacKinnon Catharine A., „Crimes of War, Crimes of Peace”, *UCLA Women's Law Journal* 4 (1), 1993. 66.

¹¹⁸ „Proposed amendment to the rome statute”, Polly Higgins, 2010, žiūrėta 2019 balandžio 29 d., <https://eradicatingecocide.com/the-law/factsheet/>

pasisakė už ekocido įtraukimą į konvenciją.¹¹⁹ Tačiau šios idėjos buvo atsisakyta ir ekocidas nebuvo įtrauktas į Genocido konvencijos tekstą.

Konvencija dėl aplinkos keitimo būdų naudojimo karo ar bet kokiems priešiškiems tikslams uždraudimo buvo priimta 1976 m. Ši konvencija draudžia naudoti priemones, kurios sukelia didelio masto, ilgalaikius ir sunkius padarinius aplinkai.¹²⁰ Tokiu būdu konvencijos idėja susideda iš priemonių draudimo, kurios panaudotos prieš aplinką ją sunaikintų arba sužalotų priešus.¹²¹ Vis dėlto ši konvencija labiau nukreipta į aplinkos apsaugą, joje nėra numatyta kokie padariniai turėtų atsirasti ten gyvenantiems asmenims. Todėl jeigu poveikis gamtai būtų daromas su tikslu sunaikinti ten gyvenančias vietines grupes, reikėtų kelti klausimą dėl genocido vykdymo.

Ekocido metu vykdoma žala yra nukreipta į ekologinės katastrofos sukėlimą, o ne į konkrečios grupės sunaikinimą. Tačiau tokiomis sąlygomis yra sukeliama grėsmė ne tik žmonėms ar gamtai, tačiau visam ekologiniam žmonijos saugumui. Genocidas yra nukreiptas prieš konkrečią grupę ir jos sunaikinimą. Tačiau nukreipiant veiksmus į gamtines sąlygas, padariniai, kurie atsiranda panaudojus nuodingas medžiagas arba sudeginus žemes, paveikia ne tik aplinką, bet ir ten gyvenančius vietinius asmenis. Ekocidas pasireiškia, neigiamais pokyčiais, dažnai nepataisomais. Pavyzdžiui po branduolinio sprogimo, cheminio ginklo panaudojimo, rimtos taršos, rūgštaus lietaus ar miško sunaikinimo, gali atsirasti padariniai, kurie keltų grėsmę visai populiacijai.¹²² Naudojant priemones, kurios sukelia žalą gamtinei aplinkai, negalima atmesti tikimybės, kad ten gyvenantiems vietiniams taip pat kils pavojus. Tokie veiksmai, kaip cheminio ginklo panaudojimas ne tik sukeltų grėsmę gamtai, tačiau ir ten gyvenančios grupės egzistencijai. Svarbus elementas kvalifikuojant genocido nusikaltimą yra genocidinio tikslo nustatymas. Šiuolaikinis pasaulis sparčiai vystosi ir atsiranda vis naujesnių išradimų, kurie sukelia didelę žalą aplinkai. Jeigu asmenys turėdami tikslą sunaikinti konkrečią grupę panaudotų ginklą, kuris paveiktų gamtą taip, kad ten žūtų visi ar dalis gyvenančių vietinių, iš esmės toks nusikaltimas galėtų būti prilygintas genocidui. Todėl galima daryti išvadą, kad ekocidas galėtų būti laikomas vienu iš būdų įvykdyti genocidą (kaip tyčią sudarant tokių gyvenimo sąlygų,

¹¹⁹ Wijdekop Femke, „Against Ecocide: Legal Protection for Earth”, Great Transition Initiative, 2016 rugpjūtis, žiūrėta 2019 balandžio 29 d., <https://www.greattransition.org/images/Against-Ecocide.pdf>

¹²⁰ „Konvencija dėl aplinkos keitimo būdų naudojimo karo ar bet kokiems priešiškiems tikslams uždraudimo” Valstybės žinios, 2002-04-17, Nr. 40-1468, žiūrėta 2019 balandžio 29 d., <https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=TAR.C9004C498C88>

¹²¹ Hulme, Karen, *War Torn Environment: Interpreting the Legal Threshold* (Leiden: M. Nijhoff Publishers, 2004), 72.

¹²² „Review of further developments in fields with which the sub-commission has been concerned. Revised and updated report on the question of the prevention and punishment of the crime of genocide prepared by Mr. B. Whitaker”, UN Economic and Social Council, E/CN.4/Sub.2/1985/6, 1985 liepos 2 d., para. 33, <https://www.legal-tools.org/doc/99c00c/pdf/>

kuriomis apgalvotai siekiama fiziškai sunaikinti grupę ar jos dalį) esant atitinkamam ketinimui.¹²³

Ekocidas yra sąlyginai nauja sąvoka ir šiuolaikinė tarptautinė visuomenė sutelkia vis didesnę dėmesį į aplinką, kurioje gyvena. Gamtinė aplinka yra neatsiejama ten gyvenančios grupės dalis. Juk santykis su teritorija, taip pat laikomas vienu iš grupės požymių. Vertinant ekocidą, kaip genocido nusikaltimą, galima išvelgti atvejų kuomet žala sukelta aplinkai paveikia ir pačia grupę. Jeigu dėl sukeltos žalos tam tikra grupė būtų sunaikinta, galima būtų kelti klausimą dėl genocido vykdymo, analizuojant asmens veiksmus ir nustatant koks buvo tokių veiksmų tikslas.

¹²³ Соседова Юлия, „Квалификация экоцида при конкуренции норм и в соотношении со смежными составами преступлений главы 34 УК РФ” iš *Уголовное право: стратегия развития в XXI веке. Материалы XV международной научно-практической конференции*, Maskva: МГЮА (2018). 307.

4. MIANMARE VYKSTANTIS KONFLIKTAS

Mianmaro Sąjungos Respublika, labiau žinoma kaip Birma, yra nusidriekusi Pietryčių Azijoje. Mianmaras yra 40-a pagal dydį valstybė pasaulyje. Šalyje gyvena daugiau nei 135 skirtingos etninės grupės,¹²⁴ turinčios savo istoriją, kultūrą ir kalbą. Jos sudaro apie 1/3 visos šalies populiacijos. Daugelį dešimtmečių valstybėje vyravo diktatūra, ilgus metus vyko nesutarimai tarp skirtingų Birmoje gyvenančių etninių ir religinių grupių.

„Mianmaro (Birmos) etninės grupės, išpažįstančios islamą, pavadinimo angl. *Rohigya* lietuviškas atitikmuo – rohinjai. Rohinjų nereikėtų painioti su kitu panašiu pavadinimu: kitos, didesnės ir budizmą išpažįstančios, grupės pavadinimas rachinai (angl. *Rakhine*).“¹²⁵ Didžiąją etninę daugumą Mianmare sudaro bamarai, jie kontroliuoja vyriausybę ir kariuomenę. Dauguma Mianmare gyvenančių žmonių išpažįsta budizmo Theravados religijos atšaką. Todėl vyraujanti religija valstybės viduje yra budizmas. Rohinjai išpažįsta islamą, todėl jie išsiskiria visos valstybės atžvilgiu. Skirtingos religijos taip pat paaštrina Mianmare vykstantį konfliktą. Visame pasaulyje apytikriai suskaičiuojama apie 3,5 milijono rohinjų, maždaug 1 milijonas gyvena Mianmare. Rohinjai ne vieną dešimtmetį dėl valstybės politikos yra laikomi pažeidžiama grupe, kuri yra diskriminuojama ir jų atžvilgiu yra vykdomi žmogaus teisių pažeidimai.

4.1. Rohinjų istorija ir padėtis Mianmaro valstybėje

Nuo 2017 m. rohinjų tautos asmenys dėl pastovios diskriminacijos ir paplitusio žiaurumo buvo priversti bėgti iš Mianmaro valstybės ieškoti prieglobsčio artimiausioje valstybėje Bangladeše. Ten jiems buvo suteikta pagalba, būtinos higienos ir sveikatos priemonės. Tai viena iš didžiausių humanitarinių katastrofų per pastarąjį laiką. Rohinjai visada buvo pažeidžiama grupė, gyvenanti Rachino valstijoje, tačiau pastaraisiais metais situacija žymiai pablogėjo, atsirado aukų, žmonėms yra suteikiamos fizinės ir psichologinės kančios, jie yra priversti palikti savo namus, masiškai naikinami kaimai, kankinimai, seksualinė prievarta ir tai dar ne visas siaubas, kuris vyksta prieš rohinjų grupę. Tarptautinė visuomenė yra susirūpinusi šia etnine mažuma, tačiau jokių veiksmų, sustabdyti neteisėtus veiksmus vykdomus prieš rohinjus, nebuvo imtasi. Rohinjai tapo viena iš labiausiai persekiojamų mažumų.

Pasaulyje nuo 10 iki 20 procentų visos populiacijos priklauso tautinėms mažumoms, kurios gyvena skirtingose valstybėse. Joms turėtų būti taikomos tokios pačios teisės ir pareigos, kaip visiems šalies gyventojams. Taip pat jos neturėtų būti diskriminuojamos už priklausymą

¹²⁴ „Ethnic Nationalities of Burma”, Oxford Burma Alliance, žiūrėta 2019 balandžio 29 d., <http://www.oxfordburmaalliance.org/ethnic-groups.html>

¹²⁵ Vasltybinė lietuvių kalbos komisija. Konsultacijų bankas, žiūrėta 2019 balandžio 29 d., <http://www.vlkk.lt/konsultacijos/8004-rohinjai-rohinjas-rohinje>

savo grupei. Tautinėms mažumoms turėtų būti suteikta teisė puoselėti savo tradicijas, kultūrą, kalbėti savo kalba ir išpažinti savo religiją. Tačiau Mianmare, nepriklausomai, nuo to, kad valstybę sudaro daug skirtingų etninių grupių, rohinjų tautos asmenys yra diskriminuojami. Mianmaro valdžia teigia, kad Mianmaro valstybėje rohinjų nėra. Oficialiai jie nėra pripažinti vietine musulmonų etnine grupe, kuri gyvena Rachino valstijoje. Dabartinė Rachino valstija anksčiau buvo vadinama Arkano regionu. Ten gyvenantys budistai taip pat nepripažįsta, jog ši valstija laikoma ir rohinjų protėvių namais. Mianmaro valdžia ir Rachinų valstija laiko rohinjus atvykėliais iš Bengalijos. Rachino regiono musulmonai per šimtmečius turėjo daug terminų, įskaitant Rackino musulmonai, Arkano musulmonai ir pastaruoju metu tapo žinomesnis rohinjai.¹²⁶ Pati sąvoka rohinjai atsirado palyginti neseniai, tačiau nėra jokios priežasties neigti etninės grupės egzistavimo dėl naujo ar seno pavadinimo.¹²⁷ Istorijoje musulmonai gyvenantys dabartiniame Rachino regione turėjo daug skirtingų pavadinimų, todėl sudėtinga konkrečiai pateikti laikotarpį, kada rohinjai įsikūrė Mianmare.

Francis Buchanan buvo Didžiosios Britanijos psichologas, kuris pateikė anksčiausią ir labai reikšmingą informacijos šaltinį apie XVIII a. Birmą (dabartinį Mianmarą). 1799 m. jis išpublikavo savo darbą „A comparative Vocabulary of Some of the Languages Spoken in the Burma Empire“. Savo straipsnyje jis ne tik pateikė apklausą apie kalbų įvairovę dabartiniame Mianmare, bet ir nurodė svarbią informaciją apie tuometines etnines grupes valstybės viduje. Jis atkreipė dėmesį į savotišką Arkano musulmonų kalbą, kurie seniai įsikūrė Arkano valstybėje ir save vadina „Rooinga“ arba Arkano vietiniais gyventojais.¹²⁸ Ši sąvoka aiškiai laikoma šiuolaikinio termino „Rohingya“ pirmtaku, tačiau ir patys musulmonai tada nenaudojo šio termino kaip etnonimą. Vis dėlto atsižvelgiant į sąvokų panašumą, Francis Buchanan straipsnyje nurodyta sąvoka „Rooinga“ yra laikoma įrodymu dėl vietinės musulmonų etninės grupės egzistavimo, kuri retrospektyviai vadinama „Rohingya“.¹²⁹ Musulmonai, gyvenantys Rachino regione anksčiau save laikė Rooinga arba Arkano vietiniais,¹³⁰ todėl negalima kategoriškai neigti rohinjų etninės mažumos atsiradimo Mianmare šaknų. Bet vyrauja nuomonė, kad Birmos

¹²⁶ Zani Maung ir Cowley Alice, „The slow-burning genocide in Myanmar Rohingya“, Pacific Rim Law & Policy Journal Association Vol. 23 (3), 2014 liepa, 692.

¹²⁷ Nemoto Kei, „The Rohingya Issue: A Thorny Obstacle between Burma (Myanmar) and Bangladesh“, 1991, žiūrėta 2019 balandžio 29 d., http://www.burmalibrary.org/docs14/Kei_Nemoto-Rohingya.pdf.

¹²⁸ Buchanan Francis M.D., „A comparative Vocabulary of Some of the Languages Spoken in the Burma Empire Asiatic Researches 5 (1799)“, SOAS Bulletin of Burma Research Vol. 1 (1) (2003), 55.

¹²⁹ Leidei Jacques, „Rohingya: The history of a muslim identity in Myanmar“, *Oxford Research Encyclopedia of Asian History*, 2018 gegužė, žiūrėta 2019 balandžio 29 d., <http://oxfordre.com/asianhistory/view/10.1093/acrefore/9780190277727.001.0001/acrefore-9780190277727-e-115?print=pdf>

¹³⁰ Bell Henry Glassford, *An Account of the Burman Empire, Compiled from the Works of Colonel Symes, Major Canning, Captain Cox, Dr. Leyden, Dr. Buchanan, &c. &c. &c., A Description of Different Tribes Inhabiting in and Around that Dominion and a Narrative of the Late Military and Political Operations in the Burmese Empire, with Some Account of the Present Condition of the Country, Its Manners, Customs and Inhabitants* (Calcutta: D'rozario and Co., 1852), 66.

kolonizavimo laikotarpiu asmenys iš Bengalijos buvo perkelti į Arkano regioną ir tai buvo rohinjų tautybės asmenys. Šios nuomonės laikosi budistai gyvenantys Rachino valstijoje ir Mianmaro valdžia. Jie juos laiko nelegaliais imigrantais, kurie neturi jokių teisių.

1948 m. Birma tapo nepriklausoma valstybe. Įsigaliojo parlamentinė demokratija. Tais pačiais metais buvo išleistas Sąjungos Pilietybės aktas, kuriame nurodyta, kad bet kuris asmuo kilęs iš protėvių, kurie bent jau dvi kartas savo nuolatiniais namais laiko bet kurią Sąjungos teritoriją ir kieno tėvai ir jis gimė bet kurioje tokioje teritorijoje, laikomi Sąjungos piliečiais.¹³¹ Visą šį laikotarpį rohinjai buvo laikomi Birmos piliečiais. Nepriklausomai nuo to, kada jų protėviai atvyko į valstybę, prieš kolonijinį laikotarpį ar jo metu, daugumai musulmonų taip pat buvo suteikta pilietybė ir jie buvo laikomi Mianmaro pilnateisiais piliečiais. Generolas Aung Gyi savo kalboje 1961 m. liepos 8 d. paminėjo, kad Mayu regionas (dabartinė Rachino valstija) Birmoje ribojasi su Pakistanu. Todėl musulmonų bendruomenės yra abiejose valstybių sienų pusėse. Tie kurie Pakistano pusėje vadinami pakistaniečiais, o Birmos pusėje vadinami „rohinjais“.¹³² Tačiau tarp musulmonų ir budistų visada buvo nesutarimai ir rohinjai vis tiek buvo laikomi atvykusiais imigrantais.

1962 m. generolas Nei Win įvykdė karinį perversmą, po kurio šalyje prasidėjo karinė diktatūra. 1977 m. operacijos *Nagamin* („Operation Dragon King“) metu, tariamai tikrino ir registravo gyventojus trijose valstijose ir dvejuose divizijose šalyje, kaip piliečius ir užsieniečius.¹³³ Tokios operacijos metu buvo siekiama buvo ne tik užregistruoti gyventojus, o išskirti nelegaliai į šalį atvykusius užsieniečius. Vykdam patikrinimą rohinjai buvo neteisėtai paskelbti atvykeliai ir visos operacijos metu buvo pažeidžiamos rohinjų teisės. Smurtas, prievarta, priverstinis persikėlimas per 1977 m. privertė daugiau nei 200 000 rohinjų pabėgti į Bangladešą.¹³⁴ Tačiau vėliau beveik visi pabėgėliai buvo repatrijuoti atgal į Mianmarą. Po tokios operacijos prasidėjo pokyčiai pilietybės gavimo srityje ir 1948 m. Sąjungos Pilietybės aktas buvo panaikintas.

Pilietybė suteikia „teisę turėti teises“,¹³⁵ todėl tokių teisių neturėjimas rohinjus paverčia pažeidžiama grupe, kuri yra diskriminuojama. Rohinjų etninei grupei nėra suteikta pilietybė,

¹³¹ Verma S. L., *The Law Relating to Foreigners and Citizenship in Burma: Containing the Foreigners, Registration of Foreigners, Passport, Extradition, Immigration Transfer of Immoveable Property Restriction, Citizenship, Citizenship Election Acts, Rules and Regulations* (Mandalay: Rishi Raj Verma, 1961), 118.

¹³² „Transcript of Speech by Deputy Commander-in-Chief Brigadier General Aung Gyi“, Myanmar ahlin newspaper, 1961 liepos 8 d. cituota iš Zani Maung ir Cowley Alice, „The slow-burning genocide in Myanmar Rohingya“, Pacific Rim Law & Policy Journal Association, Vol. 23 (3). 2014 liepa. 5-6

¹³³ „They gave them long swords. Preparations for Genocide and Crimes Against Humanity Against Rohingya Muslims In Rakhine State, Myanmar“, Fortify Rights, 2018 liepa. 36, žiūrėta 2019 balandžio 29 d.,

https://www.fortifyrights.org/downloads/Fortify_Rights_Long_Swords_July_2018.pdf

¹³⁴ Hoque Mofidul, *The Rohingya Genocide. Compilation and Analysis of Survivors' Testimonies*, (Bangladesh: Center for the Study of Genocide and Justice, Liberation War Museum, 2018), 27.

¹³⁵ Benhabib Seyla, *The Rights of Others: Aliens, Residents, and Citizens iš The Rights of Others: Aliens, Residents and Citizens* (Cambridge, U.K.: Cambridge University Press, 2004), 51.

remiantis Mianmaro valstybės įstatymais. Atsvaros tašku galima laikyti Pilietybės įstatymą išleista 1982 m., kuris tiek rengiant, tiek įgyvendinant veiksmingai paneigia rohinjų tautos asmenims teisę į pilietybę.¹³⁶ Įstatyme buvo numatytos tokios normos, kurios nesuteikė rohinjams jokios pilietybės. Remiantis Pilietybės įstatymu tokie piliečiai, kaip kačinai, kajahai, karenai, činai, bamarai, monai, rachinai ar šanai ir etninės grupės, kurios įsikūrė bet kurioje iš valstybėje, esančių teritorijų, kaip nuolatinėje gyvenamojoje vietoje laikotarpiu iki 1823 m. laikomi Birmos piliečiais.¹³⁷ Mianmaro valdžia musulmonus rohinjus laiko nelegaliais atvykeliais ir nesuteikia jiems pilietybės. „Nors daugumos rohinjų šaknys Birmoje siekia šimtmečius, šalies vyriausybė juos laiko „bengalų migrantais“ ir nesuteikia ne tik pilietybės, bet ir daugumos kitų teisių ir laisvių.“¹³⁸ 1982 m. Pilietybės įstatymas neigia Mianmaro pilietybę musulmonų narių mažumai Rachino valstijoje, plačiai žinomai kaip rohinjai.¹³⁹

1982 m. Pilietybės įstatymas numato keturias valstybėje gyvenančių asmenų kategorijas: piliečiai, asocijuoti piliečiai, natūralizuoti piliečiai ir užsieniečiai. Piliečiais laikomos visos pagrindinės tautinės grupės ir pripažintos etninės grupės, kurių protėviai gyveno Birmoje iki 1823 m. Tačiau tik Valstybės taryba sprendžia ar pripažinti tokią etninę grupę, kaip nacionalinę ar ne. Tad atsižvelgiant į tai, kad Taryba turi tokią išimtinę teisę, jie gali visiškai savo nuožiūra nuspręsti dėl etninės mažumos statuso Mianmare. Esant tokiai situacijai ir valstybės požiūriui į rohinjų mažumą, jiems nebuvo suteiktas etninės grupės statusas. Asocijuotais piliečiais laikomi tokie asmenys, kurie numatyti 1948 m. Sąjungos pilietybės akte ir atitinka iškeltas sąlygas.¹⁴⁰ Spręsti klausimus dėl paraiškų, pavesta Centrinei įstaigai. Natūralizuotais piliečiais gali būti laikomi asmenys, kurie atvyko ir apsigyveno valstybėje iki 1948 m. ir jų vaikai, kurie gimė valstybės viduje ir nėra laikomi piliečiais remiantis 1948 m. Sąjungos piliečių įstatymu. Tačiau jie būtinai turi pateikti Centrinei įstaigai įtikinamus įrodymus, norint gauti pilietybę.¹⁴¹ Pateiktos pilietybės kategorijos numato, kad asmenys, kurie įsikūrė Birmoje iki 1823 m. yra laikomi piliečiais. Rohinjai teigia, kad jų protėviai apsigyveno dabartiniame Mianmare dar iki 1823 m., tačiau valdžia šį faktą neigia ir nepripažįsta. Analizuojant Pilietybės įstatymą, atrodo, kad rohinjai turi teisę bent jau į asocijuotą arba natūralizuotą pilietybę. Vis dėlto pilietybės gavimo procesas yra labai sudėtingas rohinjams ir

¹³⁶ Zawacki Benjamin, "Defining Myanmar's "Rohingya Problem", Human Rights Brief Vol. 20 (3), 2013. 18, <https://digitalcommons.wcl.american.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1873&context=hrbrief>

¹³⁷ Burma Citizenship Law, Pyithu Hluttaw Law No. 4, 1982, žiūrėta balandžio 29 d., <http://eudo-citizenship.eu/NationalDB/docs/1982%20Myanmar%20Citizenship%20Law%20%5BENGLISH%5D.pdf>

¹³⁸ Živilė Jusaitė, "Rohinjai – šaukšto deguto Birmos demokratizacijos procese", Geopolitinių Studijų Centras, 2015 rugpjūčio 12 d., <http://www.geopolitika.lt/?artc=7445>

¹³⁹ „Myanmar should address discrimination against Muslim minorities – UN experts”, UN News, 2007 m. balandžio 2 d., <https://news.un.org/en/story/2007/04/214382-myanmar-should-address-discrimination-against-muslim-minorities-un-experts>

¹⁴⁰ Burma Citizenship Law, Pyithu Hluttaw Law No. 4, 1982, žiūrėta balandžio 29 d., <http://eudo-citizenship.eu/NationalDB/docs/1982%20Myanmar%20Citizenship%20Law%20%5BENGLISH%5D.pdf>

¹⁴¹ *Ibid.*

gauti pilietybę yra beveik neįmanoma dėl visų iškeltų sąlygų. Rohinjų tautos asmenims ribojamos teisės ne tik pilietybės, tačiau ir vaikų registracijos atžvilgiu. Valstybė diskriminuoja rohinjų grupę rasiniu, etniniu ir religiniu pagrindu, tokiu būdu pažeidžia žmogaus teises.

Rohinjų tautos asmenims yra taikomi judėjimo, santuokos, gimdymo, namų remonto, statybos ir kiti kasdieniai apribojimai.¹⁴² Mianmaro valdžia priėmė „Regioninį įsakymą 1/2005“, kuriame numatyta, kad dviejų vaikų politika yra taikoma tik rohinjams ir taip pat draudžia jiems turėti vaikų ne santuokoje.¹⁴³ Šis įsakymas yra taikomas ne visame Mianmare, o Rachino valstijoje, kur gyvena didžioji dalis rohinjų tautos asmenų. Taikant tokius įstatymus rohinjų moterims nieko nelieka, kaip daryti neteisėtus ir nesaugius abortus. Moterys, kurios nori pasilikti kūdikį, tačiau dėl įstatymo yra priverstos jo atsisakyti, patiria ne tik fizinius sužalojimus po abortų, tačiau ir kenčia nuo rimtų psichologinių traumų. Vaikai gimę ne santuokoje arba šeimoje, kurioje jau yra du vaikai, neįgyja jokio statuso iš valstybės. Tokiu būdu jie negali gauti išsilavinimo, sveikatos priežiūros ir ateityje negalės gauti leidimo tuoktis arba keliauti. Vaikas nuo pat gimimo yra diskriminuojamas ir vargu, kad esant tokiai padėčiai, turės galimybę pakeisti savo statusą valstybėje. Šioje situacijoje Mianmaro valdžia pažeidžia ne tik rohinjų teises, tačiau ir vaiko teisę į pilietybę, apsaugą, sveikatą.

2005 m. gegužės 1 d. buvo priimtas Rachino valstijos regioninis įsakymas „Reikalavimai bengalams, kurie kreipiasi dėl leidimo tuoktis“. Šis teisės aktas kodifikuoja santuokos ir privačių santykių apribojimus, kuriuos vietos valdžia taiko rohinjams.¹⁴⁴ Mianmaro valdžia ir Rachino valstija rohinjus laiko bengalais, todėl šis įsakymas yra taikomas tik rohinjams. Įsakyme yra numatyta dešimt reikalavimų, kuriuos turi įvykdyti sutuoktiniai prieš gaunant leidimą tuoktis, tačiau rohinjams įvykdyti visus reikalavimus yra beveik neįmanoma. Kitos etninės grupės neprivalo gauti leidimo sudaryti santuoką, tokie reikalavimai yra iškelti tik rohinjams. Asmenys negavę reikalingo leidimo tuoktis ir gyvenantys nesusituokę, dažnai būna suimti ir nuteisti už įstatymo pažeidimą. Akivaizdu, kad tokiais veiksmais valstybė diskriminuoja rohinjus ir pažeidžia žmogaus teises.

Susirūpinimą kelia ir musulmonų populiacijos judėjimo ribojimai dėl pilietybės neturėjimo. Tokiu būdu rohinjų tautos asmenų galimybės įsidarbinti ženkliai sumažėja.¹⁴⁵ Judėjimo laisvės ribojimas pažeidžia pagrindines žmogaus teises. Rohinjai Rachino valstijoje be

¹⁴² „Policies of Persecution. Ending Abusive State Policies Against Rohingya Muslims in Myanmar“, Fortify Rights, 2014 vasaris. 79, žiūrėta 2019 balandžio 29 d.,

https://www.fortifyrights.org/downloads/Policies_of_Persecution_Feb_25_Fortify_Rights.pdf

¹⁴³ Varennes Fernand De ir Christie M. Gardiner, *Routledge Handbook of Human Rights in Asia* (Abingdon, Oxon: Routledge, 2019).

¹⁴⁴ Berlatsky Noah, ir Frank Robert Chalk, *Burma* (Farmington Hills, MI: Greenhaven Press, 2015), 161.

¹⁴⁵ „Progress report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar, Tomás Ojea Quintana“, A/HRC/13/48, Human Rights Council, 2010 kovo 10 d. para. 91, <https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Myan%20A%20HRC%2013%2048.pdf>

leidimo negali keliauti tarp miestų ar jų viduje, o keliauti už valstijos ribų gali retais atvejais tik su papildomu leidimu, kurį gauti sudėtinga.¹⁴⁶ Už pažeidimus asmenys yra suimami ir dažnai atlieka bausmę kalėjimuose. Rohinjai susiduria su rimtais jų teisės į judėjimo laisvės pažeidimais, kurie neatitinka teisėtų apribojimų sąlygų. Esant tokiai situacijai musulmonai dažnai neturi galimybės gauti išsilavinimo, sveikatos priežiūros, o tokie veiksmai neigiamai įtakoja jų gyvenimą.

Tokie persekiojimai ir teisių pažeidimai, paverčia rohinjus labai pažeidžiama grupe. Visos gyvenimo sąlygos yra žeminančios žmogaus orumą ir asmenims tokioje padėtyje lieka ne gyventi normalų gyvenimą, o bandyti išgyventi. Kasdienė diskriminacija, sukelia neigiamas pasekmes rohinių šeimoms ir visai jų bendruomenei. Tokios gyvenimo sąlygos stumia žmones į skurdą ir verčia jaustis nesaugiai gimtoje šalyje. Neviltis, nesąžiningumas, baimė privertė tūkstančius rohinių bėgti iš Mianmaro nuo 2012 m.

4.2. Įvykiai Mianmaro valstybėje nuo 2012 m.

Šiandienai susiklosčiusi situacija Mianmare, Rachino valstijoje nėra kelių metų padarinys. Ne vienerius metus vyraujanti įtampa prasiveržė tarp Arkan budistų ir musulmonų rohinių 2012 metų gegužę. Tai buvo pirmasis toks smurto protrūkis per ilgus metus ir tai galima vadinti dabartinės kritinės padėties pradžia.

2012 m. gegužės 28 d. trys musulmonų kilmės vyrai išprievartavo ir nužudė jauną moterį, kuri priklausė budistų bendruomenei nedideliame kaime, Ramri mieste, Rachino valstijoje. Policija paskelbė, kad vyrai buvo sulaikyti, vienas iš jų nusižudė policijos areštineje, kiti du buvo teismo pripažinti kaltais ir nuteisti mirties bausme.¹⁴⁷ Po tokių įvykių valstijoje žmonės pradėjo kurti neapykantą prieš musulmonų kilmės asmenis. Skleisdami žinią, kad jie puola Rachino valstijos moteris ir jų reikia saugotis. Tokie veiksmai išprovokavo tolimesnius siaubingus įvykius birželio 3 d. Toungup mieste. Žinia apie musulmonų kilmės asmenų grupę, važiuojančią autobusu pasklido labai greitai. Pikta minia staigiai apspito autobusą, išvilko dešimt vyrų, nužudė ir sunaikino transporto priemonę.¹⁴⁸ Tačiau kaltininkai taip ir liko nenubausti. Šitie įvykiai paaštrino santykius tarp musulmonų ir rachinų, taip pat sukėlė didelį smurto antplūdį Rachino valstijoje.

Birželio 8 d. Maungdo mieste prasidėjęs maištas, nusinešė ne vieno taikaus Rachino valstijos gyventojų gyvybę, taip pat buvo sunaikinta šimtai namų. Nors dėl sukkelto smurto

¹⁴⁶ Fortify rights, *supra note* 142: 33.

¹⁴⁷ „All you can do is Pray, Crimes Against Humanity and Ethnic Cleansing of Rohingya Muslims in Burma's Arkan State”, Human Rights Watch, 2013 balandžio 22 d. <https://www.hrw.org/report/2013/04/22/all-you-can-do-pray/crimes-against-humanity-and-ethnic-cleansing-rohingya-muslims#>

¹⁴⁸ Ware Anthony ir Costas Laoutides, *Myanmars Rohingya Conflict* (London: Hurst & Company, 2018), 36.

kaltinami buvo tik rohinjai, tačiau šio konflikto metu rachinų ir rohinjų gupių nariai žudė vieni kitus.¹⁴⁹ Dviejų grupių susikirtimai palietė keturis Rachino valstybės miestus Maungdo, Sitvè, Ramri ir Toungup. Birželio 10 d. Mianmaro prezidentas Tein Seinas (Thein Sein) paskelbė nepaprastąją padėtį. Buvo imtasi veiksmų numalšinti kilusį smurtą ir į regionus iškvietos saugumo pajėgos. Tačiau taip prasidėjo tik dar didesnis smurto antplūdis prieš rohinjus. Nuo birželio 12 d. iki 24 d. saugumo pajėgos pateko į kaimus aplink Maungdo miestą ir atidarė ugnį prieš rohinjus, apiplėšė, taip pat išsivedė vyrus ir vaikus, kurie vėliau buvo laikomi izoliatoriuje.¹⁵⁰ Saugumo pajėgos prisidėjo prie vietinių rachinų, todėl visų rohinjų padėtis tapo dar prastesnė. Jiems nebuvo suteikta jokia apsauga ir reikėjo gintis ne tik nuo vietinių gyventojų, tačiau ir nuo saugumo pajėgų, karininkų ir policijos. Žmogaus teisių organizacijų surinkti įrodymai nurodo, kad valstybė ir saugumo pajėgos turėjo lemiamą vaidmenį fiziškai naikinant rohinjus, jų nuosavybę ir visą bendruomenę 2012 metų įvykiuose.¹⁵¹ Remiantis daugelio asmenų pasakojimais, saugumo pajėgos dalyvavo žudant rohinjus, naikinant jų nuosavybę, suteikiant fizines ir psichines kančias. Tas faktas, kad valstybinės saugumo pajėgos nesustabdė tokių įvykių ir patys dalyvavo, nurodo, kad smurtas buvo nukreiptas konkrečiai prieš rohinjų tautos asmenis.

„Nasaka“ oficialiai žinoma, kaip Pasienio teritorijos imigracijos kontrolės buveinė, Mianmare apima kariuomenę, policiją, taip pat muitinės ir imigracijos pareigūnus.¹⁵² „Nasaka“ turi labai didelį vaidmenį politiniame, socialiniame ir ekonominiame valstijos gyvenime. „Human Rights Watch“ organizacija nurodė, kad valstybinės saugumo pajėgos dažniausiai įsiverždavo į rohinjų kaimus Maungdo mieste, šaudydavo taikius gyventojus, plėsdavo namus. „Nasaka“ pareigūnai kartu su policija, kai kuriuose kaimuose įsiverždavo į rohinjų namus, ištempdavo į gatves ir juos sumušdavo. Maungdo mieste dešimtys žmonių, įskaitant moteris ir vaikus, buvo išvesdinti birželio viduryje, įsodinti į „Nasaka“ priklausančius sunkvežimius ir daugiau jų niekas nematė.¹⁵³

Po birželio įvykių konfliktas nebuvo išspręstas ir vėlesni įvykiai spalį sukėlė antrąjį smurto etapą. Sekantys prievartos protrūkiai prasidėjo Kyaupkyu mieste. „Human Right Watch“ gauti palydoviniai vaizdai parodė, kad daug namų ir kito turto sunaikinta daugiausia musulmonų

¹⁴⁹ „Report of the detailed findings of the Independent International Fact-Finding Mission on Myanmar”, A/HRC/39/CRP.2, Human Right Council, 2018 rugsėjo 17 d., para. 637.

https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/FFM-Myanmar/A_HRC_39_CRP.2.pdf

¹⁵⁰ „The Government Could Have Stopped this. Sectarian Violence and Ensuing Abuses in Burma’s Arakan State”, Human Rights Watch, 2012 liepos 31 d., <https://www.hrw.org/report/2012/07/31/government-could-have-stopped/sectarian-violence-and-ensuing-abuses-burmas-arakan>

¹⁵¹ Zani M. ir Cowley A., *supra note* 126: 713.

¹⁵² Zaw Htet Naig, “With Nasaka Border Force Abolished, National Police Move in to Arkan”, The Irrawaddy, 2013 liepos 16 d. <https://www.irrawaddy.com/news/burma/with-nasaka-border-force-abolished-national-police-move-in-to-arakan.html>

¹⁵³ „Burma: Mass Arrests, Raids on Rohingya Muslims Brutal and Biased Police Response to Sectarian Violence in Arakan State”, Human Rights Watch, 2012 liepos 5 d., <https://www.hrw.org/news/2012/07/05/burma-mass-arrests-raids-rohingya-muslims>

rajonuose.¹⁵⁴ Palydovas užfiksavęs sunaikinimo vaizdus aiškiai rodė, kad visi musulmonų rajonai buvo visiškai sunaikinti, kol budistų apylinkės buvo beveik nepaliestos. Spalio 22 d. 2012 m. grupė vietinių rachinų atvyko į Paik Seik kaimą, padegė musulmonų namus ir išvažiavo. Saugumo pajėgos buvo toje pačioje apylinkėje, kai tai įvyko, tačiau jokių veiksmų nesiėmė.¹⁵⁵ Sekančią dieną rachinai apsiginklavę užpuolė, apiplėšė kito kaimo gyventojus rohinjus ir padegė jų nuosavybę. Tačiau rachinai veikė ne vieni, juos lydėjo ginkluoti policijos pareigūnai ir karininkai. Per kelias dienas buvo sunaikina daug rohinjų namų skirtingose vietovėse, daugelis žmonių buvo nužudyti arba sužeisti. Rohinjams teko gintis ne tik nuo vietinių rachinų, tačiau ir nuo teisėsaugos pareigūnų. Daugeliui rohinjų teko palikti savo gyvenamąsias vietas. Vienas iš žiauriausių incidentų įvyko spalio 23 d. Mrauk U mieste, kurio metu per vieną dieną buvo nužudyta apie 70 rohinjų. Nepaisant, išankstinio įspėjimo apie išpuolį, tik nedidelė dalis pareigūnų ir karininkų buvo paskirti užtikrinti saugumą. Tačiau jie ne tik nebandė sustabdyti žudynių, bet ir padėjo nuginkluoti rohinjus atimadami jų lazdas ir kitus primityvius ginklus, kuriuos jie pasiėmė gynybai. Į aukų sąrašą pateko 28 vaikai, kurie mirė dėl patirtų sužalojimų, 13 iš jų buvo iki 5 metų amžiaus.¹⁵⁶ Birželio ir spalio įvykiuose taip pat nukentėjo dešimtys rohinjų kilmės moterų ir mergaičių, kurios buvo prievartaujamos, suluošintos ir nužudomos. Valstybė turėjo pareigą užtikrinti policijos pareigūnų nešališkumą smurto metu. Tačiau policija viso konflikto eigoje dažniausiai palaikydavo daugumos budistų bendruomenės pusę. Taip pat dažnai policija nieko nedarė, kad sustabdytų smurtą prieš musulmonų rohinjų mažumą ir daugelio atveju netgi prisijungdavo prie budistų minios puolant musulmonų kaimus.¹⁵⁷ Rezultate 2012 metų birželio ir spalio įvykių, oficialiai buvo suskaičiuotos 192 aukos, 265 sužeistieji ir 8 614 sunaikinti namai.¹⁵⁸

Remiantis Jungtinių Tautų humanitarinių reikalų koordinavimo tarnyba Rachino valstijoje, 140 000 žmonių, kurių didžiąją dalį sudarė rohinjai, buvo perkelti dviem srautais dėl birželį ir spalį vykusio masinio smurto.¹⁵⁹ Visi asmenys buvo apgyvendinti IDP (šalies viduje

¹⁵⁴ „Burma: New Violence in Arakan State Satellite Imagery Shows Widespread Destruction of Rohingya Homes, Property”, Human Rights Watch, 2012 spalio 26 d., <https://www.hrw.org/news/2012/10/26/burma-new-violence-arakan-state>

¹⁵⁵ „Report of the detailed findings of the Independent International Fact-Finding Mission on Myanmar”, A/HRC/39/CRP.2, Human Rights Council, 2018 rugsėjo 17 d., para. 654., https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/FFM-Myanmar/A_HRC_39_CRP.2.pdf

¹⁵⁶ „Burma: End ‘Ethnic Cleansing’ of Rohingya Muslims Unpunished Crimes Against Humanity, Humanitarian Crisis in Arakan State”, Human Rights Watch, 2013 balandžio 22 d., <https://www.hrw.org/news/2013/04/22/burma-end-ethnic-cleansing-rohingya-muslims>

¹⁵⁷ „Burma: Satellite Images Detail Destruction in Meiktila Investigations, Accountability Needed to Deter Future Attacks”, Human Rights Watch, 2013 balandžio 1 d., <https://www.hrw.org/news/2013/04/01/burma-satellite-images-detail-destruction-meiktila>

¹⁵⁸ „Final Report of Inquiry Commission on Sectarian Violence in Rakhine State, Republic of the Union of Myanmar”, Republic of the Union of Myanmar, 2013 birželio 8 d. 1, http://www.burmalibrary.org/docs15/Rakhine_Commission_Report-en-red.pdf

¹⁵⁹ Zani M. ir Cowley A., *supra note* 126: 720.

perkeltų asmenų) stovyklose. Rachinams po kurio laiko vyriausybė suteikė galimybę grįžti į savo namus, tuo tarpu rohinjai tokios galimybės neturėjo. Didelį nerimą kėlė draudimas grįžti į savo nuolatinės gyvenamąsias vietas, nes rohinjų segregacija galėjo tapti nuolatine. Iš esmės taip ir atsitiko. Rohinjams buvo taikomi tokie apribojimai, kurie nebuvo taikomi kitiems asmenims, perkeltiems į IDP stovyklas. Rohinjų stovyklos aplinka labiau priminė getus, kuriose vyravo skurdas, diskriminacija, žmogaus teisių pažeidimai. Taip pat stovyklose buvo kontroliuojamos santuokos ir vaikų gimstamumas. Toks priverstinis rohinjų perkėlimas į IDP stovyklas akivaizdžiai pažeidė šios etninės grupės teises. 2012 m. liepos 11 d. Mianmaro prezidentas Tein Seinas susitikimo metu su Jungtinių Tautų vyriausioju pabėgėlių reikalų komisaru Antonio Guterresu, paminėjo „nelegalius migrantus“, kurie „slapta įslinko“ į Mianmarą ir „vėliau pasivadino rohinjais“. Jis pareiškė, kad negali prisiimti atsakomybės už juos ir kad jie turėtų būti siunčiami į IDP stovyklas arba trečiasias šalis.¹⁶⁰ Toks valstybės vadovo pareiškimas dar labiau pabrėžia rohinjų pažeidžiamumą Mianmare.

Tarp birželio 31 d. ir rugpjūčio 1 d. 2012 m. Jungtinių Tautų Specialus Pranešėjas aplankė Sitvės, Maungdo ir Buthidaung miestus. Remiantis vyriausybės duomenimis maždaug 70 000 dislokuotų asmenų buvo perkelti į 60 stovyklų. Jis pripažino, kad valstybė bando dirbti su Jungtinėmis Tautomis ir nevyriausybinėmis organizacijomis teikiant humanitarinę pagalbą. Tačiau susirūpinimą kėlė ypatingai didelės rohinjų stovyklos, kuriose vyravo prastos prieglobsčio sąlygos ir buvo apribotos galimybės gauti maisto produktus, vandens, sanitarinę ir sveikatos priežiūrą.¹⁶¹ Nors valstybė turėjo užtikrinti, kad tinkama medicininė priežiūra būtų teikiama visose stovyklose vienoda, vis dėlto musulmonų stovyklose situacija buvo labai prasta. JT ataskaitoje nurodyta, kad vietiniai ir tarptautiniai medicinos darbuotojai neturėjo galimybės suteikti sveikatos priežiūrą musulmonų stovyklose, dėl vietinių rachino budistų bendruomenių grasinimų ir trukdymo.¹⁶² Saugumo pajėgos ir „Nasaka“ apribojo rohinjų judėjimo galimybes stovyklose, todėl jie negalėjo savarankiškai gauti maisto ir pragyvenimo priemonių. Kai kurios stovyklos priminė labiau kalėjimus, nei IDP stovyklas.

2014 m. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos ataskaita dėl žmogaus teisių Mianmare, pateikė informaciją apie dvi stovyklas Sitvės apskrityje. Daugelis žmonių ten išbuvo du metus nuo 2012 m. vykusio smurto. Situacija stovyklose buvo ganėtinai prasta, tačiau rohinjų stovyklos buvo žymiai prastesnės, nei kitų. Judėjimo laisvės apribojimai stipriai paveikė rohinjų

¹⁶⁰ „Report of the detailed findings of the Independent International Fact-Finding Mission on Myanmar”, A/HRC/39/CRP.2, Human Rights Council, 2018 rugšėjo 17 d., para. 712, https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/FFM-Myanmar/A_HRC_39_CRP.2.pdf

¹⁶¹ „Situation of human rights in Myanmar”, A/67/383, UN General Assembly, 2012 rugšėjo 25 d., para. 60, <http://undocs.org/A/67/383>

¹⁶² „Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar, Tomás Ojea Quintana”, A/HRC/22/58, Human Rights Council, 2013 balandžio 17 d. para. 51, <http://undocs.org/A/HRC/22/58>

gyvenimą. Asmenys negalėjo gauti maisto, vandens, tinkamos sveikatos priežiūros, išsilavinimo. Žmogaus teisių pažeidimai su kuriais susidūrė rohinjų bendruomenė buvo užfiksuoti ir ankstesnėse ataskaitose. Tokie veiksmai apėmė sumarinę egzekuciją, kankinimą, priverstinį darbą ir perkėlimą, taip pat išžaginimą ir kitas seksualines prievartos formas.¹⁶³ Tokia situacija įtakojo didelį skaičių iš šalies bėgančių rohinjų. Nuo 2012 m. apytikriai 87 000 žmonių (didžioji dalis rohinjų) plaukė jūra kirsdami Mianmaro - Bangladešo sieną, dažnai suklerusiomis valtimis ir prastomis sąlygomis.¹⁶⁴ Liepos 31 d. 2018 m. 128 000 asmenų – didžioji dalis rohinjų, vis dar buvo palikti šalies viduje perkeltų asmenų stovyklose. Jiems buvo taikomi judėjimo apribojimai ir jie neturėjo galimybės grįžti į gimtuosius namus.¹⁶⁵ Asmenys, kurie nuo 2012 m. yra uždaryti tokiose stovyklose, susiduria su prastomis gyvenimo sąlygomis, maisto, vandens ir higienos priemonių trūkumu. Toks savavališkas žmonių izoliavimas pažeidžia asmenų teisę į laisvę.

JT Žmogaus teisių taryba, remiantis 2018 m. misijos metu ataskaitoje surinktais duomenimis, pagrįstai padarė išvadą, kad smurtas vykęs 2012 m. ir 2013 m. Rachino valstijoje buvo iš anksto suplanuotas ir inicijuotas. Taip pat Mianmaro saugumo pajėgos dalyvavo ir bendradarbiavo viso konflikto metu.¹⁶⁶ Nors pareigūnų pareiga buvo ginti asmenis nuo kilusio smurto, nepriklausomai nuo jų tautybės ar religijos, išanalizavus visus duomenis, įrodymus ir liūdytojų parodymus galima teigti, kad jie ne tik neatliko savo pareigų, tačiau pažeidė įstatymus ir žmogaus teises. Rohinjai kentėjo nuo vietinių gyventojų išpuolių, prie kurių prisidėjo ir Mianmaro saugumo pajėgos.

Konfliktas tęsėsi ir 2014 m., sausio mėnesį įvykęs incidentas nusinešė mažiausiai keturiasdešimt gyvybių. Smurtas prasidėjo, kai Arkano kaimo gyventojai užpuolė ir nužudė aštuonis kontrabandą gabenančius rohinjus netoli Bangladešo pasienio. Sausio 13 d. rohinjai užpuolė ir nužudė vieną policijos pareigūną. Tačiau atsako sulaukė visiškai nekalti asmenys. Policijos pareigūnai ir kiti kaimo gyventojai nužudė 40 rohinjų kilmės vyrų, moterų ir vaikų.¹⁶⁷ Valstybė privalėjo imtis veiksmų, išnagrinėti situaciją ir bandyti užkirsti kelią tokiems įvykiams atsitikti, tačiau niekas už tokius nusikaltimus nebuvo nubaustas.

¹⁶³ „Situation of human rights in Myanmar”, A/69/398, U.N. General Assembly, 2014 rugsėjo 23 d., para 46, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N14/545/25/PDF/N1454525.pdf?OpenElement>

¹⁶⁴ „South-East Asia: irregular maritime movements January-June 2014”, U.N. High Commissioner for Refugees (UNHCR), 2014 liepa, žiūrėta 2019 balandžio 29 d., <https://www.refworld.org/docid/53f74c194.html>

¹⁶⁵ „Report of the detailed findings of the Independent International Fact-Finding Mission on Myanmar”, A/HRC/39/CRP.2, Human Right Council, 2018 rugsėjo 17 d., para. 691, https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/FFM-Myanmar/A_HRC_39_CRP.2.pdf

¹⁶⁶ „Report of the detailed findings of the Independent International Fact-Finding Mission on Myanmar”, A/HRC/39/CRP.2, Human Right Council, 2018 rugsėjo 17 d., para. 747, https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/FFM-Myanmar/A_HRC_39_CRP.2.pdf

¹⁶⁷ „Burma: Investigate New Killings of Rohingya Ensure Aid and Media Access, Prosecute Abusive Security Forces”, Human Rights Watch, 2014 sausio 23 d., <https://www.hrw.org/news/2014/01/23/burma-investigate-new-killings-rohingya>

JT GA ataskaitoje 2016 m. atkreipė dėmesį, kad buvo pateikta daug pranešimų ir straipsnių apie žmogaus teisių pažeidimus prieš rohinjus, kurie plačiai paplito, tapo sistematiški ir paragino imtis tarptautinių veiksmų.¹⁶⁸ 2016 m. spalį, kaip atsaką į Arkanro rohinjų išsivadavimo armijos (ARSA) išpuolį pasienyje, Mianmaro kariuomenė pradėjo teritorijos valymo operaciją skirtą sunaikinti rohinjus. Daugiau nei 66 000 rohinjų pabėgo į artimiausią Bangladešą ieškodami prieglobsčio.¹⁶⁹ 2016 m. spalio 22 d., lapkričio 3 d. ir 10 d. buvo gauti labai aukštos raiškos palydoviniai vaizdai, kurie pateikė informaciją apie rohinjų kaimų sunaikinimą Rachino valstijoje, buvo sunaikinta apie 430 pastatų. Sekantys palydovo vaizdai pateikti lapkričio 10 - 18 d. parodė, kad dar 820 naujų pastatų buvo sunaikinta penkiuose etninių rohinjų kaimuose.¹⁷⁰ Visą šį smurto antplūdį lydėjo masiniai žudimai suaugusių vyrų, moterų, senyvo amžiaus žmonių ir vaikų. Karininkai šaudė visus be išimties, esančius kaimuose. Dalis gyventojų sugebėjo pabėgti, tačiau grįžti jau nebuvo kur. Kova tarp Birmos ginkluotųjų pajėgų ir rohinjų etninės grupės per metus tapo žymiai intensyvesnė. Vyriausybės pajėgos buvo nuolat identifikuojamos, kaip atsakingos už pažeidimus, įskaitant žudymus, kankinimą, seksualinę prievartą ir nuosavybės niokojimą.

Birmos kariuomenės ir Pasienio saugumo pareigūnai dalyvavo grupiniuose išžaginiuose, taip pat kitais būdais seksualiniai išnaudojo moteris Maungdo rajono kaimuose nuo 2016 m. spalio 9 d. iki gruodžio mėn. Valstybės pareigūnus liudininkai atpažindavo iš uniformos. Per 2016 m. „Human Rights Watch“ tyrėjai užfiksavo 28 išžaginimo ir seksualinės prievartos atvejus.¹⁷¹ Jungtinių Tautų vyriausiojo žmogaus teisių komisaro biuras 2017 m. vasario 3 d. ataskaitoje pateikė duomenis, kad daugiau nei pusę apklaustų rohinjų kilmės moterų buvo išprievartautos arba patyrė kitokias seksualinio smurto formas.¹⁷² Taip pat seksualiai išnaudojamos buvo ir nepilnametės mergaitės. Toks seksualinės prievartos mastas nepanašus į atsitiktinį. Tai buvo nuolatiniai, iš anksto suderinti išpuoliai prieš rohinjus, dėl jų etninio

¹⁶⁸ „Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar”, A/HRC/31/71, Human Rights Council, 2016 kovo 16 d., para 38, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G16/055/13/PDF/G1605513.pdf?OpenElement>

¹⁶⁹ Hoque Mofidul, *supra note* 134: 28.

¹⁷⁰ „Burma: New Wave of Destruction in Rohingya Villages 820 Newly Identified Destroyed Buildings; UN-Aided Investigation Urgently Needed”, Human Rights Watch, 2016 lapkričio 21 d., <https://www.hrw.org/news/2016/11/21/burma-new-wave-destruction-rohingya-villages>

¹⁷¹ „Burma: Security Forces Raped Rohingya Women, Girls New Eyewitness Accounts Show Systematic Attacks Based on Ethnicity, Religion”, Human Rights Watch, 2017 sausio 6 d., <https://www.hrw.org/news/2017/02/06/burma-security-forces-raped-rohingya-women-girls>

¹⁷² „Report of OHCHR mission to Bangladesh: Interviews with Rohingyas fleeing from Myanmar since 9 October 2016”, UN Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR), 2017 sausio 3 d., 9, <https://www.ohchr.org/Documents/Countries/MM/FlashReport3Feb2017.pdf>

priklausymo ir religijos. Nuo spalio įvykių beveik 69 000 rohinjų iš Rachino valstijos atvyko į Bangladešą norėdami išvengti Birmos saugumo pajėgų išpuolių, žudynių ir prievartos.¹⁷³

Mianmaro vyriausybė nesiėmė jokių rimtų veiksmų, tam kad sustabdytų smurtą šalyje. Priespauda, vyraujanti rohinjų atžvilgiu nuo 2012 m. ir valstybės neveikimas, sąlygojo dar žiauresnius įvykius 2017 m. rugpjūtį, kurie sukėlė nepataisomus nuostolius rohinjų šeimoms ir visai jų bendruomenei. Tokio masto žmogaus teisių pažeidimai negalėjo likti nepastebėti tarptautinėje visuomenėje. Po „valymo operacijos“ 2017 m. pabėgėlių skaičius buvo milžiniškas, apie 725 000 rohinjų pabėgo į Bangladešą, o pabėgėlių stovyklose galima buvo suskaičiuoti apie milijoną rohinjų.

Vyriausiojo žmogaus teisių komisaro komandos tyrimas pateikė duomenis apie rohinjų tautinės mažumos padėtį Mianmare 2017 m. Sistemingi, ekstensyvūs, žiaurūs ir siaubingo pobūdžio nusikaltimai, taip pat didelio masto žiaurumai atsispindi komandos išvadose, kurios pagrįstos 204 asmenų apklausa.¹⁷⁴ Saugumo pajėgos Mianmare vykdė tokius nusikaltimus, kaip grupiniai išžaginiai, masinės žudynės, kurių metu buvo žudomi kūdikiai ir maži vaikai, asmenų suluošinimas ir kiti rimti žmogaus teisių pažeidimai.¹⁷⁵ Toks nusikaltimų mastas buvo labai didelis, iš 204 apklaustų asmenų nebuvo sutiktas ne vienas, kuris nebūtų paveiktas šių nusikaltimų.

Jungtinių Tautų vyriausiojo žmogaus teisių komisaro biuras 2017 m. spalio ataskaitoje pateikė informaciją, kurioje nurodyta, kad Mianmaro saugumo pajėgos (kartais kartu su Rachino valstijos budistų gyventojų pagalba) veikė pagal gerai organizuotą, koordinuotą, sistemingą naikinimo planą. Šio plano metu buvo niokojami kaimai, namai ir nuosavybė priklausanti rohinjams. Didelė rohinjų bendruomenės dalis buvo priverstinai iškeldinta iš gimtųjų namų ir kaimų Šiaurės Rachino valstijoje nuo rugpjūčio 25 d.¹⁷⁶ Kartais tam, kad susiliesti su karininkais vietiniai budistai vilkėjo uniformas ir turėjo ginklus.

Rugpjūčio 25 d. ARSA pradėjo išpuolius prieš karinę bazę ir saugumo pajėgas šiaurinėje Rachino valstijos dalyje, tam, kad atkreiptų dėmesį į rohinjų padėtį. Jie nebuvo gerai ginkluoti ar pasiruošę kovai, tačiau dvylika pareigūnų buvo nužudyta. Už jų mirtį atsako sulaukė ne tik puolime dalyvaujantys asmenys, bet visi rohinjai gyvenantys Rachino valstijoje. Veiksmai

¹⁷³ „Bangladesh: Reject Rohingya Refugee Relocation Plan Provide Protection, Not Isolation on Flooded Island”, Human Rights Watch, 2017 vasario 8 d., 1, <https://www.hrw.org/news/2017/02/08/bangladesh-reject-rohingya-refugee-relocation-plan>

¹⁷⁴ „Written statement submitted by the Organization for Defending Victims of Violence, a non-governmental organization in special consultative status”, A/HRC/34/NGO/126, Human Rights Council, 2017 vasario 20 d., 2, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G17/035/84/PDF/G1703584.pdf?OpenElement>

¹⁷⁵ „UN rights office reports unprecedented cruelty against minority in Myanmar”, UN Web TV, žiūrėta 2017 balandžio 29 d., <http://webtv.un.org/watch/un-rights-office-reports-unprecedented-cruelty-against-minority-in-myanmar/5309217487001>

¹⁷⁶ „Mission report of OHCHR rapid response mission to Cox’s Bazar, Bangladesh”, UN Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR), 2017 spalio 13-24 d., 3, žiūrėta 2019 balandžio 29 d., <https://www.ohchr.org/Documents/Countries/MM/CXBMissionSummaryFindingsOctober2017.pdf>

buvo nukreipti į visą rohinjų bendruomenę ir įvardinti kaip „valymo operacija“. Mastas ir organizavimo pobūdis liudijo, kad veiksmai buvo vykdomi pagal iš anksto parengtą planą.¹⁷⁷ Operacijoms vadovavo ginkluotųjų pajėgų vyriausiasis vadas vyresnysis generolas Minas Ongas Hlaingas (Min Aung Hlaing), kuris buvo Tatmadaw (ginkluotųjų pajėgų) lyderis. Saugumo pajėgos įsiverždavo į kaimus sušaudydavo taikius rohinjus, kai kuriuos sužeisdavo, sudegindavo jų namus. Grasino kituose kaimuose, kad nevykdant įsakymo apleisti namus, jiems grėsia toks pats susidorojimas. Aukos buvo ne tik suaugę asmenys, tačiau vaikai ir senyvo amžiaus žmonės taip pat neišvengdavo mirties. Saugumo pajėgos dar iki rugpjūčio įvykių taikė apribojimus rohinjams, tokius kaip galimybę patekti į parduotuves, medicinos įstaigas, mokyklas. Jauno amžiaus vyrai buvo suimami policijos pareigūnų, be jokio pagrindo ar dokumentų. Ne tik suaugusios moterys buvo prievartaujamos ir seksualiai išnaudojamos, tačiau tokias kančias tekdavo patirti ir jaunoms, vos penkerių metų mergaitėms. Gauti palydoviniai vaizdai 2017 m. rugpjūčio 31 d. parodė, kad 700 pastatų buvo sunaikinta Ratedaungo rajono kaime, kuriame pagrindė gyveno rohinjų kilmės asmenys. Beveik visas kaimas buvo suniokotas. 17 skirtingų vietovių buvo sudeginta Šiaurės Rachino valstijoje 2017 m. rugpjūčio 25-30 d.¹⁷⁸ Laikotarpiu nuo 2017 m. rugpjūčio 31 d. iki spalio 20 d. Bangladešo policijos pareigūnai surinko 100 rohinjų kūnų (20 vyrų, 38 moterų ir 42 vaikų), kurie plūduriavo upėje, tekančioje iš Mianmaro į Bangladešą.¹⁷⁹ Kai kuriuose kūnuose buvo matyti žaizdos nuo šaudmenų. Vyriausybė neigė visus faktus ir teigė, kad patys rohinjai padegdavo savo namus.

Didelė dalis rohinjų gyvenviečių nukentėjo nuo „valymo operacijos“. Tai, kad veiksmai buvo paplitę skirtingose vietovėse, nurodo, kad saugumo pajėgos veikė kartu ir tai nebuvo atsitiktiniai išpuoliai. Visų puolimų strategija buvo panaši ir mažai kuom skyrėsi viena nuo kitos. Šios operacijos mastas buvo nepaprastai didelis. 54 atskiros vietovės buvo paveiktos smurto, rohinjų kaimai buvo sudeginti ir nušluoti nuo žemės paviršiaus. Tikėtina, kad buvo organizuotos ir masinės žudynės. Kai kurie liudytojai teigė, kad pakeliui į Bangladešą sudegintuose kaimuose matė daugybę rohinjų kūnų, kuriuose buvo matyti šaudymo ar nuo mačėtės likusios žaizdos, taip pat kai kurie kūnai buvo be galvos.¹⁸⁰ Asmenys buvo žudomi ne tik savo gyvenvietėse, tačiau ir tie kurie bandė kirsti sieną buvo dažnai pasienyje sušaudomi.

¹⁷⁷ „Report of the detailed findings of the Independent International Fact-Finding Mission on Myanmar”, A/HRC/39/CRP.2, Human Right Council, 2018 rugsėjo 17 d., para. 753, https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/FFM-Myanmar/A_HRC_39_CRP.2.pdf

¹⁷⁸ „Burma: Satellite Images Show Massive Fire Destruction 700 Buildings Destroyed in Single Muslim Village in Rakhine State”, Human Rights Watch, 2017 rugsėjo 2 d., <https://www.hrw.org/news/2017/09/02/burma-satellite-images-show-massive-fire-destruction>

¹⁷⁹ OHCHR, *op. cit.*, 17.

¹⁸⁰ „Report of the detailed findings of the Independent International Fact-Finding Mission on Myanmar”, A/HRC/39/CRP.2, Human Right Council, 2018 rugsėjo 17 d., para. 892, https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/FFM-Myanmar/A_HRC_39_CRP.2.pdf

„Valymo operacijos“ metu rohinjų moterys ir mergaitės patyrė nežmoniškas kančias, kai saugumo pajėgų nariai lytiškai jas išnaudojo. Po išprievartavimo dauguma aukų buvo nužudomos. Kai kurie liudytojai matė, apnuogintus moterų ir merginų kūnus, kuriuose tarp kojų buvo matyti dideli kraujo kiekiai. Dažniausiai moterys buvo prievartaujamos ne vieno asmens, o tapdavo grupinio išprievartavimo aukomis. Moterų krūtis ir lyties organai dažnai buvo sužalojami tokio smurto metu. Todėl mirtį taip pat galėjo sukelti lytinių organų traumas. Pareigūnai prievartavo moteris ir mergaites nepriklausomai nuo jų amžiaus. Žiaurumas ir išniekinimas kurį patyrė aukos žeidžia ne tik rohinjų moteris, tačiau visą jų tautą.

Tokia „valymo operacija“ tik dar kartą priverčia atkreipti dėmesį į masinius žmogaus teisių pažeidimus rohinjų tautos atžvilgiu. Saugumo pajėgų vykdomi veiksmai nėra vienkartiniai, tai sistemingi išpuoliai, kuriems vadovavo saugumo pajėgų vadai. Tokius smurto antplūdžius tikrai negalima pavadinti teisėtais ir valstybės neveikimas neatleidžia asmenų nuo atsakomybės. Rohinjai buvo paveikti smurto, prievartos ir terorizmo. Tūkstančiai rohinjų gyvenančių kaimuose buvo sužeisti ir nužudyti. Moterys ir mergaitės patyrusios seksualinę prievartą, išgyveno ne tik fizines kančias, tačiau ir emocišnes. Vyrai ir berniukai dažnai buvo kažkur išvedami ir jų šeimos nariai nežinojo ar jie gyvi. Saugumo pajėgos negailėjo netgi mažų vaikų. Taip pat sunkią kelionę iki Bangladešo ištverdavo ne kiekvienas žmogus ir kelionės tikslo daugeliui pasiekti nepavykdavo. Šiaurės Rachino regione tik rohinjų gyvenvietės buvo visiškai sunaikintos, iš ko galima daryti išvadą, kad smurtas buvo nukreiptas tik prieš rohinjus.

Sudėtinga konkrečiai nustatyti koks buvo aukų skaičius „valymo operacijos“ metu, nes nebuvo žinoma kiek tiksliai rohinjų gyveno Mianmare. Tačiau Žmogaus teisių tarnybos misijos metu pateiktais duomenimis, remiantis visais surinktais įrodymais buvo nustatyta, kad aukų skaičius gali siekti apytiksliai 10 000 rohinjų kilmės asmenų.¹⁸¹ „Valymo operacijos“ metu daugiausia dalyvavo ir vadovaujančias pozicijas užėmė Tatmadaw. Žudymai, prievarta, gyvenviečių niokojimas reikalavo išankstinio planavimo. Todėl didžiausią atsakomybę už visus vykdytus nusikaltimus turėtų prisiimti asmenys, kurie duodavo įsakymus ir koordinavo visus išpuolius.

2016 m. ir 2017 m. „valymo operacija“ rohinjų atžvilgiu buvo vykdoma su neapsakomai dideliu žiaurumu ir nepagarba žmogaus orumui. Visi veiksmai pažeidė žmogaus teises ir tarptautinę teisę. Atsisakymas suteikti pilietybę, nedarbas, prasta sveikatos priežiūra, diskriminacija visose gyvenimo srityse, priverstinis izoliavimas stovyklose, kankinimai, prievarta, gyvenimas pastovioje baimėje, masinės žudynės, seksualinis išnaudojimas, žeminantis elgesys sukelia grėsmę rohinjų mažumos egzistavimui.

¹⁸¹ „Report of the detailed findings of the Independent International Fact-Finding Mission on Myanmar”, A/HRC/39/CRP.2, Human Right Council, 2018 rugsėjo 17 d., para. 1008, https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/FFM-Myanmar/A_HRC_39_CRP.2.pdf

4.3. Genocido nusikaltimo požymiai Saugumo pajėgų operacijose Mianmare

Konvenciją dėl kelio užkirtimo genocido nusikaltimui ir baudimo už jį yra ratifikavusios 150 valstybių, Mianmaras taip pat ratifikavo šią konvenciją 1956 m. Tam, kad patraukti asmenis baudžiamojon atsakomybėn už genocido nusikaltimo vykdymą turi būti įrodyta, kad buvo įvykdytas vienas iš II straipsnyje numatytų veiksmų, prieš tam tikrą saugomą grupę (nacionalinę, etninę, rasinę ar religinę) su konkrečiu tikslu sunaikinti grupę visiškai ar iš dalies.

4.3.1. Rohinjai, saugoma grupė, remiantis Genocido konvencija

Vienas iš svarbių elementų kuriuos reikia įrodyti siekiant kvalifikuojant nusikaltimą, kaip genocidą, tai, kad pažeidžiama grupė yra nacionalinė, etninė, rasinė ar religinė. Tam, kad nustatyti šį būtiną faktorių, reikia išskirti ar konkretūs asmenys priklauso, bent vienai iš II straipsnyje numatytų saugomų grupių. Tikslinga būtų vertinti nacionalinės, etninės ar rasinės grupės statusą tų asmenų požiūriu, kurie nori atskirti tą grupę iš likusios bendruomenės. Atskiros grupės stigmatizacija leidžia nustatyti ar konkreti populiacija tariamai nusikaltėlių nuomone yra nacionalinė, etninė ar rasinė.¹⁸² Grupė turėtų būti „stabili“ ir asmuo turi būti tos grupės narys nepriklausomai nuo savo noro.¹⁸³ Ruandos tribunolas nurodė, kad nacionalinė grupė, tai žmonės, kurie, suvokia, kad jie dalijasi teisiniu ryšiu pagrįstu pilietiškumu, taip pat bendromis teisėmis ir pareigomis. Etninė grupė, paprastai apibrėžiama, kaip grupė, kurios nariai turi bendrą kalbą ir kultūrą. Rasinės grupės apibrėžimas grindžiamas paveldimais fiziniais bruožais, dažnai identifikuojamas geografiniu pagrindu, nepriklausomai nuo kalbos, kultūros, tautybės ar religijos. Religinė grupė yra ta, kurios nariai išpažįsta tą pačią religiją, denominaciją ar kitokius garbinimo būdus.¹⁸⁴ Atsižvelgiant į grupės sąvokos apibrėžimą Genocido konvencijos II straipsnio kontekste, rohinjus galima būtų priskirti prie etninės grupės, todėl, kad jie turi savo kalbą ir kultūrą. Taip pat rohinjus galima būtų priskirti prie nacionalinės grupės, todėl kad Mianmaro valdžia laiko juos atvykeliais, o ne pilnaverčiais piliečiais. Tačiau teismų praktikoje dažniau atkreipiamas dėmesys į subjektyvų nusikaltėlių suvokimą, ar jie išskiria konkrečią grupę iš visos visuomenės. Todėl svarbu ne tik nustatyti faktą, kad asmenys priklauso vienai iš Genocido konvencijos saugomų grupių, tačiau ir išanalizuoti ar grupė yra išskiriama visos likusios bendruomenės atžvilgiu. Auka turi būti diskriminuojama ne dėl savo individualios tapatybės, o dėl priklausymo tam tikrai grupei. Išanalizavus visą rohinjų istoriją, galima teigti,

¹⁸² Prosecutor v. Jelisić, Case Nr. IT-95-10-A, Appeals Chamber Judgement, ICTY, 2001 liepos 5 d., para. 70.

¹⁸³ *Ibid.*, para 69.

¹⁸⁴ Case No. ICTR-96-4-T, *supra note 37*: 512-515.

kad juos valstybės valdžia visada išskirdavo iš kitų gyventojų. Visų pirma, todėl, kad rohinjams pastoviai buvo atsakoma suteikti Mianmaro pilietybę, ribojamas vaikų gimstamumas, jiems yra taikomi santuokos ir judėjimo apribojimai. Iš esmės nepriklausomai ar analizuoti bendrai ar atsižvelgiant į konkrečias kategorijas, rohinjai laikomi „tautine mažuma“ ir turi būti apsaugoti nuo genocido vykdymo.¹⁸⁵

4.3.2. Genocidinio tikslo nustatymas

Specialus nusikaltimo tikslas yra konkretus ketinimas ir esminis nusikaltimo elementas, kuris reikalauja, kad nusikaltėlis aiškiai siektų veiksmų įvykdymo.¹⁸⁶ Genocido nusikaltimo kontekste, tai reikštų, kad asmuo privalo turėti tikslą sunaikinti vieną iš Genocido konvencijoje saugomų grupių ir savo veiksmais siekti šio tikslo įgyvendinimo. Ketinimas yra pagrindinis tyčinis nusikaltimo elementas, kuriam būdingas psichologinis ryšys tarp fizinio rezultato ir psichologinės kaltinamojo būsenos.¹⁸⁷ Nusikaltėlis sąmoningai nori, kad jo įvykdyti veiksmai rezultate sunaikintų dalį ar visą grupę, tuo pačiu konkretus tikslas reikalauja, papildomų kaltininko žinių, jis turi suvokti, kad tokie jo veiksmai, sunaikins dalį ar visą grupę.¹⁸⁸ Nustatyti ar asmuo veikdamas turėjo konkretų tikslą yra labai sudėtinga, vien dėl to, kad dažniausiai nėra kaltininko prisipažinimo. Tačiau tokiu atveju, apie jo ketinimą galima daryti išvadas iš tam tikrų preziumuojamų faktų.¹⁸⁹ Genocidinį tikslą galima išvesti iš kaltininko vykdomų veiksmų konteksto. Taip pat tokie veiksniai, kaip nusikaltimų mastas, tyčinis ir sisteminis jų pobūdis regione ar šalyje, diskriminuojantys konkrečią grupę įstatymai, žeminančios kalbos grupės atžvilgiu, aukų pasirinkimas dėl jų priklausymo atskirai grupei, leidžia daryti prielaidą apie konkrečių veiksmų genocidinį ketinimą. Mažiausiai 10 000 rohinjų gyvybių buvo atimta, o tokie skaičiai priverčia giliau nagrinėti klausimą dėl kaltininkų tikslo. Nusikaltimai vykdomi Rachino valstijoje ir metodai, kuriais jie buvo įvykdyti yra panašūs savo pobūdžiu, sunkumu ir apimtimi į tuos, kurie leidžia genocidinį tikslą nustatyti iš bendro konteksto.¹⁹⁰ Nusikaltimai prieš rohinjus buvo vykdomi labai didele apimtimi, tai parodo milžiniškas aukų skaičius, iki pamatų suniokotos rohinjų gyvenvietės, masiškai paplitusi seksualinė prievarta ir kūno sužalojimai. Visi nusikaltimai buvo vykdomi sistematiškai, ypatingai jų skaičius padidėjo 2016 m – 2017 m. Patys išpuoliai buvo panašūs vieni į kitus ir vykdomi pagal vieną šabloną. Priešiškumas rohinjų

¹⁸⁵ Forfify rights, *supra* note 185: 90.

¹⁸⁶ Case No. ICTR-96-4-T, *supra* note 37: 498.

¹⁸⁷ Case No. ICTR-96-4-T, *supra* note 37: 518.

¹⁸⁸ Ambos Kai, „What does „intent to desroy“ in genocide mean?“, ICRC Vol. 91 (876), 2009 gruodžio 31 d., 889, <https://www.icrc.org/en/international-review/article/what-does-intent-destroy-genocide-mean>

¹⁸⁹ Case No. ICTR-96-4-T, *supra* note 37: 523.

¹⁹⁰ „Report of the independent international fact-finding mission on Myanmar“, A/HRC/39/64, Human Rights Council, 2018 rugsėjo 12 d., para. 85, <https://undocs.org/A/HRC/39/64>

atžvilgiu pasireiškė diskriminuojančiais įstatymais ir neapykantą kurstančiomis kalbomis. Galima teigti, kad išpuoliai buvo gerai organizuoti ir koordinuoti, sunku įsivaizduoti, kad tokio masto nusikaltimai vykdomi pastoviai ir didele apimtimi būtų įmanomi be vadovavimo. Įvertinus teismų praktiką ir situaciją Mianmare galima teigti, kad Mianmaro saugumo pajėgų veiksmai prieš rohinjus buvo vykdomi siekiant sunaikinti jų grupę visiškai ar iš dalies.

4.4. Genocido nusikaltimo padarymo formos įvykdytos Mianmare

Remiantis surinktais duomenimis galima teigti, kad Mianmaro vyriausybės pareigūnų, saugumo pajėgų ir kai kurių civilių, veiksmai apima keturias iš penkių Genocido konvencijos II straipsnyje numatytų formų: grupės narių žudymas, rimtų fizinių ar psichinių sužalojimų darymas, tyčinis sudarymas sąlygų, kuriomis siekiama fiziškai sunaikinti grupę, taip pat gimstamumo ribojimas.

4.4.1. Rohinjų grupės narių žudymas

Genocido konvencijos II straipsnio pirmoje dalyje numatyta genocido nusikaltimo padarymo forma, grupės narių žudymas, kuris turi būti vykdomas tik tyčia, tačiau tokie veiksmai nebūtinai turi būti iš anksto suplanuoti.¹⁹¹ Mianmare 2016 m. ir 2017 m. laikotarpiu buvo nužudyta daug rohinjų kilmės asmenų įvairaus amžiaus ir lyties. Šios mirtys buvo „valymo operacijos“ rezultatas. Operacijų metu saugumo pajėgos keliavo iš kaimo į kaimą, šaudydavo visus rohinjus, esančius gyvenvietėse, padegdavo jų namus, kol asmenys buvo viduje. Žudymas buvo vykdomas įvairiomis formomis: kai kurie asmenys buvo sušaudomi, puolami peiliais ir mačetėmis, mušami ar sudeginti. Tikslaus aukų skaičiaus pateikti neįmanoma, tačiau yra daug faktų, ataskaitų, liudytojų parodymų, kurių duomenimis žudymai dažniausiai buvo nukreipti prieš rohinjų kilmės asmenis. Išpuoliai buvo koordinuoti ir kaltininkai veikė tyčia, žinodami, kad sukels aukos mirtį. Remiantis pateikta informacija, galima teigti, kad kaltininkai turėjo ketinimą nužudyti konkrečiai rohinjų grupės narius. Veiksmai, kuriais buvo siekiama sukelti rohinjų mirtį yra panašūs į genocido atvejus nagrinėtus Tarptautiniame Baudžiamajame Teisme, taip pat tarptautiniuose tribunoluose.

¹⁹¹ Case Nr. IT-97-24-T, *supra note* 68: 515.

4.4.2. Rimtų fizinių ar psichikos sužalojimų darymas rohinjų grupei Mianmare

Veiksmai, kuriais galima sukelti fizinius ar psichinius sužalojimus įtraukia kankinimą, nežmonišką ir žeminantį elgesį, seksualinį smurtas, įskaitant išžaginimą, tardymą, kurio metu asmuo yra mušamas, grasinimą mirtimi, sužalojimus, kurie sutrikdo sveikatą ir sukelia sutrikimus ar sunkias traumas.¹⁹² Tokia žala neturi būti atsitiktinė, asmenys privalo turėti ketinimą padaryti tokius sužalojimus. Žala neprivalo būti nuolatinė, tačiau turi sukelti asmeniui kliūtis gyventi normalų gyvenimą. Išgyvenusieji 2016 m. – 2017 m. „etninį valymą“ dažnai patirdavo įvairaus pobūdžio traumas. Žiaurių atakų padariniai palikdavo ne tik didelį aukų skaičių, tačiau ir daug sužeistų asmenų. Žaizdos nuo kulku, peilių, nudegimo ne tik laikinai subjauroja kūną, tačiau sukelia ir ilgalaikius, rimtus sužalojimus. Moterys ir mergaitės išžaginimo metu buvo ne tik seksualiai išnaudojamos, tačiau dažniausiai tokie veiksmai buvo lydimi fizinio smurto. Aukoms buvo sužaloti veidai, kūnai, lyties organai, taip pat tokios prievartos metu dažniausiai jos būdavo sumušamos. *Akayesu* byloje tribunolas nurodė, kad seksualinė prievarta buvo dar vienas žingsnis tutsių grupės naikinimo procese.¹⁹³ Rohinjų moterų padėtis buvo labai panaši į tutsių, jos buvo prievartaujamos įvairiais būdais, o po tokių kančių kartais būdavo nužudomos. Jos patirdavo ne tik fizines kančias, tačiau seksualinė prievarta visada palieka ir psichologines traumas moterims. Baimė būti sugautam, atskirtam ir visiškai bejėgiu, taip pat baimė už savo šeimos narių, draugų ir savo saugumą, yra trauminė patirtis, po kurios ne greitai, o gal niekada nepavyks atsigauti.¹⁹⁴ Daugelis rohinjų, kuriems pavyko išgyventi visą siaubą, liko su žaizdomis ir randais nuo vykdomų operacijų, tačiau baimė, dėl savęs ir artimųjų taip pat sukelia psichines kančias. Asmenys buvo žudomi savo namuose, kiemuose matant artimiesiems ir kaimynams. Jugoslavijos tribunolas nurodė, kad žaizdos ir traumos, kurias patyrė asmenys išgyvenę masines žudynes sudaro rimtus fizinius ir psichinius sužalojimus.¹⁹⁵ Kartais nusikaltėliai kelias valandas mušė savo aukas lazdomis ir kitais bukais įrankiais, po to asmenys buvo nužudomi peiliu arba ginklu. Kai kuriais atvejais, aukos buvo mušamos ilgą laiką, tačiau nebuvo nužudomos.¹⁹⁶ Tokie vaizdai ir bejėgiškumas sukelia labai didelę žalą žmogui. Masinėms žudynėms būdinga sukelti rimtus fizinius ir psichinius sužalojimus.¹⁹⁷ „Valymo operacijos“ padariniai, likusiems gyviems niekada neleis pamiršti patirto skausmo ir smurto: žaizdos nuo įvairių ginklų, sulaužyti kaulai, sužaloti vidaus organai, baimė, artimųjų netektis visada primins apie siaubingus įvykius. Visi nusikaltimai vykdomi prieš

¹⁹² Prosecutor v. Brđanin, Case No. IT-99-36-T, Judgement, ICTY, 2004 rugsėjo 1 d., para. 690, <http://www.icty.org/x/cases/brdanin/tjug/en/brd-tj040901e.pdf>

¹⁹³ Case No. ICTR-96-4-T, *supra* note 37: 732.

¹⁹⁴ Case No. IT-02-60-T, *supra* note 97: 647.

¹⁹⁵ Case No. IT-98-33-T, *supra* note 65: 514.

¹⁹⁶ Forify Rights, *supra* note 133: 84.

¹⁹⁷ Case No. ICTR-9S-1-T, *supra* note 9: 547.

rohinjus sukėlė fizinės ir psichinės kančias, kurios sunkiai suderinamos su gebėjimu gyventi normalų gyvenimą ateityje.

4.4.3. Tyčinis sudarymas gyvenimo sąlygų, kuriomis apgalvotai siekiama fiziškai sunaikinti rohinjų grupę

Tyčia sudarant tokias gyvenimo sąlygas, kuriomis siekiama sunaikinti saugomą grupę nereiškia, kad tokie veiksmai turi sukelti neatidėliotiną aukos mirtį, tačiau tai išreiškia kaltininko ketinimą, tokiomis sąlygomis sunaikinti grupę. Tinkamų higienos, sanitarinių priemonių ribojimas, sveikatos priežiūros nesuteikimas, didelis darbo ar fizinis krūvis, priverstinis iškeldinimas, dietos taikymas gali paveikti grupę ir sukelti sunaikinimo grėsmę. Ar apgalvotai sudarytos gyvenimo sąlygos sunaikins grupę, priklauso nuo faktinių gyvenimo sąlygų pobūdžio, laiko tarpo, kuomet tokios priemonės buvo taikomos ir grupės charakteristikos, tokios kaip pažeidžiamumas.¹⁹⁸ Į tokius veiksnius būtina atsižvelgti vertinant šią Genocido konvencijos straipsnio dalį. Išanalizavus rohinjų istoriją Mianmare akivaizdu, kad juos galima laikyti pažeidžiama grupe. Ilgą laiką jie patirdavo priespaudą, jų teisės buvo ribojamos daugelyje gyvenimo sričių. Etniniu ir religiniu pagrindu rohinjai visada buvo diskriminuojami savo gimtojoje šalyje. Ne tik vietiniai gyventojai laikė juos atvykeliais, tačiau ir Mianmaro valdžia tik paaštrindavo santykius įtvirtindama diskriminuojančius įstatymus rohinjų atžvilgiu. Gimstamumo kontrolė tik rohinjų kilmės asmenims, judėjimo, santuokos apribojimai, pilietybės nesuteikimas sukelia grupės išnykimo riziką. Tokie veiksniai paverčia rohinjus pažeidžiama grupe Mianmare ir stipriai paveikia ne tik atskirus asmenis, tačiau visą bendruomenę. Rachino valstijoje rohinjų teisių pažeidimų mastas buvo labai didelis ir tokiomis priemonėmis iš rohinjų buvo atimta galimybė save išlaikyti ir išgyventi bendruomenėje. Segregacija, didelės rinkliavos, judėjimo apribojimai, kurie mažino galimybes gauti maisto, sunkiai prieinama medicina, trukdymas suteikti humanitarinę pagalbą privertė rohinjus susidurti su skurdu ir pavojais sveikatai. Masinės žudynės Mianmare privertė didelę rohinjų bendruomenės dalį bėgti iš valstybės. Milžiniškose stovyklose sąlygos buvo labai sudėtingos trūko vietos ir būtinų gyvenimo priemonių. Mianmaro valdžia ir saugumo pajėgos sukėlė tokią situaciją, kurioje rohinjai buvo priversti bėgti iš savo namų. Tokie veiksniai truko rohinjams gyventi normalų, konstruktyvų gyvenimą ir prisideda prie grupės sunaikinimo. Sąvoka sunaikinti genocido apibrėžime gali apimti priverstinį gyventojų perkėlimą.¹⁹⁹ Grupę sudaro jos individai, istorija, tradicijos, santykiai tarp grupės narių, santykiai su kitomis grupėmis ir žeme, kurioje jie

¹⁹⁸ Prosecutor v. Karadžić, Case No. IT-95-5/18-T, Judgement, ICTY, 2016 kovo 24 d., para. 548, http://www.icty.org/x/cases/karadzic/tjug/en/160324_judgement.pdf

¹⁹⁹ Case No. IT-02-60-T *supra* note 97: 665.

gyvena.²⁰⁰ Rohinjų gyvenvietės buvo visiškai sunaikintos ir sudegintos iki pamatų, todėl vargu ar artimiausiu metu, ar apskritai kada nors bus įmanoma grįžti į gimtuosius namus. Visi nurodyti veiksmai buvo vykdomi ilgus metus ir savo pobūdžiu susiję tarpusavyje. Tokios sudarytos sąlygos rohinjams suteikia pagrįstų priežasčių daryti išvadą, kad jos buvo apskaičiuotos sukelti fizinį grupės sunaikinimą genocido nusikaltimo kontekste.

4.4.4. Rohinjų grupės narių gimstamumo ribojimas

Gimstamumo ribojimas apima fizines ir psichologines priemones. Fizinės priemonės yra naudojamos siekiant sunaikinti grupės narių reprodukcinis gebėjimus, tuo tarpu psichinės priemonės sukelia emocines kliūtis asmenims susilaukti vaikų. Gimstamumą ir santuokas ribojantys teisės aktai diskriminuoja rohinjų teises. Šių įstatymų rezultate, asmenys, kurie neturėjo galimybės oficialiai įtvirtinti savo santykių, tačiau bijojo gimus vaikui bausmės už įstatymo pažeidimą, griebdavosi nesaugių abortų. Tokia pati situacija ir su vaikų skaičiaus apribojimu šeimoje, asmenims nieko nelikdavo, kaip atsisakyti dar negimusio kūdikio. Taip pat seksualinė prievarta, kuri buvo masiškai paplitusi žudynių metu paveikė gimstamumą grupės viduje. Didžioji dalis moterų buvo vaisingo amžiaus arba jaunesnės ir po seksualinės prievartos jų lytiniai organai dažnai būdavo sužaloti. Didelė dalis moterų buvo grupinio išžaginimo aukomis ir labai tikėtina, kad po patirtų sužalojimų daugelis daugiau niekada negalės turėti vaikų. Taip pat rohinjų bendruomenėje išprievartauta moteris beveik nebeturi galimybės ištekėti, nes ji laikoma nebetinkama santuokai. Esant tokiai paplitusiai ir pastoviai seksualinei prievartai, galima daryti išvadą, kad tai ne atsitiktiniai atvejai. Moterys buvo žeminamos, suluošinamos, niekinamos. Sunku įsivaizduoti kada moteris fiziškai ir psichologiškai galės atsigauti po tokių išgyvenimų. Esant tokiam mastui, veiksmai turėjo būti koordinuojami ir iš anksto apgalvoti. Todėl remiantis visais faktais, galima daryti išvadą, kad tokiais veiksmais buvo siekiama sunaikinti grupę iš vidaus paveikiant vaikų gimstamumą.

4.5. Genocidas Mianmare

Išpuolių prieš rohinjus mastas buvo neapsakomai didelis. Šimtai tūkstančių rohinjų teko palikti savo namus ir keliauti ilgus atstumus beieškant prieglobsčio. Vaikus, senyvo amžiaus žmones jaunesni nešė ant rankų, taip pat pagalbos reikėjo ir sužeistiems asmenims. Palydovo vaizdai atskleidė suniokotų rohinjų gyvenviečių mastą. Daugeliui rohinjų jau nebėra kur grįžti. Jų kaimai buvo sunaikinti ir šimtus metų egzistavusi etninė grupė buvo pašalinta. Daugelį metų

²⁰⁰ *Ibid.*, 666.

rohinjų egzistavimo Mianmare niekas nepripažino, valdžia įvairiais būdais bandė riboti jų teises, o paskutiniaisiais metais prasidėjęs smurtas tik dar labiau pabrėžė rohinjų padėtį. Galima daryti išvadą, kad „valymo operacijos“ tikslas buvo pasiektas.

Nekyla abejonų, kad saugumo pajėgų veiksmai, vykdomi prieš rohinjų kilmės asmenis atitinka genocido nusikaltimo *actus reus*. Nuotraukos, vaizdinė medžiaga ir liudytojų parodymai byloje apie fizinio ir psichinio smurto panaudojimą. Genocido nusikaltimas dažniausiai išsiskiria dideliu aukų skaičiumi, Mianmare vykstantis konfliktas taip pat nebuvo išimtis. Daug rohinjų moterų, vaikų, vyrų ir senyvo amžiaus žmonių žuvo išpuolių metu, saugumo pajėgos negailėjo net bejėgių kūdikių.

Siekiant asmenis patraukti baudžiamojon atsakomybėn už genocido vykdymą būtina nustatyti, kad kaltininkas turėjo konkretų ketinimą sunaikinti dalį ar visą grupę. Analizuojant šį elementą, reikia įvertinti kaltininko ar atitinkamų valdžios institucijų elgesį ir nustatyti kokių veiksmų jie turėtų imtis, jei turėtų ketinimą sunaikinti tikslinę grupę. Žmonių, kurie vykdė ir organizavo išpuolius prieš rohinjus, veiksmai atrodė tarpusavyje suderinti ir iš anksto apgalvoti. Sistemingi žmogaus teisių pažeidimai, veiksmų planavimas, masinės žudynės, priverstinis iškeldinimas, seksualinė prievarta, pastovi baimė, neapykantą kurstančios kalbos, didžiulis žiaurumo lygis, diskriminacija, taip pat rohinjų gyvenviečių naikinimas, tik dar kartą patvirtina, kad toks didelis mastas vykdomų nusikaltimų ne vienerius metus yra neįmanomas be organizavimo ir išankstinio veiksmų suderinimo. Įvertinus visus faktus, ataskaitas, liudytojų parodymus, vaizdinę medžiagą, straipsnius, nuotraukas, palydovo vaizdus pagrįstai galima daryti išvadą, dėl genocidinio ketinimo. Veiksmai, vykdomi Mianmare prieš rohinjų kilmės asmenis, atitinka genocido nusikaltimo požymius ir kompetentingos institucijos turėtų imtis veiksmų, tam, kad nustatytų atsakingų asmenų kaltę.

IŠVADOS

1. Nepaprastai didelį indėlį į genocido sąvokos plėtojimą padarė *ad hoc* tribunolai. Jie sukonkretino genocido nusikaltimo padarymo formų požymius ir nustatė, kokie veiksmai gali būti laikomi genocidiniais, remiantis Genocido konvencijos II straipsniu, tokiu būdu išplėsdami genocido sąvokos koncepciją.
2. Genocido konvencijos II straipsnio b dalyje numatyta sąvoka „rimti“ nurodo, kad žala gali sukelti ilgalaikius ir trumpalaikius nepatogumus asmeniui gyventi normalų ir konstruktyvų gyvenimą, tačiau ji turi sukelti rimtesnius padarinius nei žmogaus orumo pažeidimas ar pažeminimas.
3. Genocido konvencijos II straipsnio c dalyje, numatytos gyvenimo sąlygos, kuriomis apgalvotai siekiama fiziškai sunaikinti grupės dalį ar ją visą, nereikalauja, kad atsirastų padariniai ir grupė būtų sunaikinta, vis dėlto jeigu toks rezultatas bus pasiektas kvalifikuoti reikėtų, kaip grupės narių žudymą arba fizinių ir psichinių sužalojimų padarymą.
4. Priemonės, kuriomis siekiama riboti grupei priklausančių žmonių gimstamumą gali būti ne tik fizinės, tokios kaip lytinis suluošinimas, sterilizavimas ir kitos, tačiau ir psichologinės, kuomet auka dėl savo emocijų išgyvenimų nebenori turėti vaikų arba dėl vyraujančių tradicijų grupės viduje moteris tampa „netinkama“ santuokai.
5. Prievartinis vienos grupės vaikų perdavimas kitai apima du naikinimo būdus, biologinį ir kultūrinį. Biologinis būdas pasireiškė įsikišant į reprodukcinę grupės galimybes, kuomet vaisingo amžiaus asmenys yra perkelti į kitą grupę arba kultūrinis būdas, kai vaikai perkelti į kitą grupę netenka savo identiteto ir laiko save kitos grupės nariu.
6. Etninis valymas gali būti vykdomas paraleliai su Genocido konvencijoje numatytais draudžiamais veiksmais, tokiais kaip grupės narių žudymas, rimtų fizinių ir psichinių sužalojimų sukėlimas, tyčinis sudarymas gyvenimo sąlygų, kuriomis siekiama sunaikinti grupę ir gimstamumo ribojimas.
7. Rohinjai yra viena iš labiausiai persekiojamų mažumų pasaulyje. Mianmaro valstybė neigia rohinjų egzistavimą Rachino valstijoje ir tokiu pagrindu nesuteikia jiems pilietybės, riboja judėjimo laisvę, taiko įstatymus, kurie diskriminuoja tik rohinjų mažumą ir tuo pažeidžia tarptautines žmogaus teises.

8. Mianmare nuo 2011 m. buvo vykdomi rimti žmogaus teisių pažeidimai, taip pat tarptautinės humanitarinės teisės pažeidimai ir dauguma iš jų prilygsta labai sunkiems nusikaltimams pagal tarptautinę teisę.
9. Genocidinį tikslą galima nustatyti iš bendro konteksto. Sistemingi išpuoliai prieš rohinjus buvo vykdomi didele apimtimi, veiksmai buvo koordinuoti ir organizuoti, todėl galima daryti išvadą, kad saugumo pajėgos tokiais veiksmais akivaizdžiai siekė sunaikinti dalį ar visą rohinjų grupę.
10. Mianmare saugumo pajėgų veiksmai vykdomi prieš rohinjų mažumą, atitinka keturias Genocido konvencijos II straipsnyje numatytas genocido padarymo formas: grupės narių žudymą, rimtų fizinių ir psichinių sužalojimų sukėlimą, tyčinį sudarymą gyvenimo sąlygų, kuriomis siekiama fiziškai sunaikinti grupę ir grupės narių gimstamumo ribojimą.
11. Mianmare vykstantis smurtas prieš rohinjų kilmės asmenis atitinka Genocido konvencijoje numatytus genocido nusikaltimo požymius. Saugumo pajėgos vykdo genocidą rohinjų mažumos atžvilgiu.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Specialioji literatūra:

1. Žilinskas, Justinas. *Nusikaltimai žmoniškumui ir genocidas tarptautinėje teisėje bei Lietuvos Respublikos teisėje*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003.
2. Anušauskas, Arvydas. *Teroras ir nusikaltimai žmoniškumui: pirmoji sovietinė okupacija (1940 - 1941)*. Vilnius: Margi raštai, 2006.
3. Lemkin, Raphael. *Axis Rule in Occupied Europe: Laws of Occupation: Analysis of Government: Proposals for Redress*. Washington: Carnegie endowment for international peace, Department of international law, 1944.
4. Schabas, William. *Genocide in International Law: The Crimes of Crimes*. Cambridge: University Press, 2000.
5. Jones, Adam. *Genocide, A comprehensive introduction*. London: Routledge Taylor & Francis Group, 2006.
6. Behrens, Paul, ir Ralph, J. Henham. *Elements of Genocide*. New York: Routledge, 2014.
7. Sartre, Jean-Paul. „On Genocide“. Iš *Crimes of war : a legal, political-documentary, and psychological inquiry into the responsibility of leaders, citizens, and soldiers for criminal acts in wars*, Richard, Falk, Gabriel, Kolko, Robert, Jay Lifton. New York: Random House, 1971.
8. Totten, Samuel, Paul, Bartrop. *Dictionary of Genocide*. Westport: Greenwood Press, 2008.
9. Horvitz, Leslie Alan, Christopher, Catherwood. *Encyclopedia of War Crimes and Genocide*. New York: Facts on File, 2011.
10. Maddy - Weitzman, Bruce. *The Berber Identity Movement and the Challenge to North African States*. Austin: University of Texas Press, 2012.
11. Smith, Roger W. „Human destructiveness and politics: the twentieth century as an age of genocide“. Iš *Genocide and the Modern Age: Etiology and Case Studies of Mass Death*, Wallimann, Isidor, Dobkowski, Michael, Richard, Rubenstein, 21-40. New York: Syracuse University Press, 2000.
12. Robert, Cryer, Hakan, Friman, Darryl, Robinson, ir Elizabeth, Wilmshurst. *An introduction to international criminal law and procedure*. Cambridge: Cambridge university press, 2010.
13. Bloxham, Donald, ir Dirk, Moses. *The Oxford Handbook of Genocide Studies*. Oxford: Oxford University Press, 2013.

14. Gaeta, Paola. „Genocide“. Iš *Routledge Handbook of International Criminal Law*, Schabas, William. London: Routledge Taylor & Francis Group, 2013.
15. Tams, Christian, Björn, Schiffbauer, ir Lars, Berster. *Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide: A Commentary*. München: C. H. Beck, 2014.
16. Goldsmith, Katherine. „The Issue of Intent in the Genocide Convention and Its Effect on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide: Toward a Knowledge-Based Approach". *Genocide Studies and Prevention: An International Journal* Vol. 5 (3), 2010.
17. Kreß, Claus. „The Crime of Genocide under international law“. Iš *International Criminal Law Review* Vol. 6, 2012 rugsėjo 4 d., 461-502.
18. Simon, Thomas. *The Laws of Genocide: Prescriptions for a Just World*. Westport, CT: Praeger Security International, 2007.
19. Schabas, William. *International Criminal Law*. Cheltenham: Elgar, 2012.
20. Blum, Rony, Stanton, Gregory, Sagi, Shira, Richter, Elihu. „Ethnic cleansing bleaches the atrocities of genocide“. *The European Journal of Public Health Advance* 1-6, Oxford University Press, 2007 gegužės 18. 1.
21. Petrovic, Drazen. „Ethnic cleansing: an attempt at a methodology“. *European Journal of International Law* Vol. 5 (3) (1994).
22. Munivrana, Vajda Maja. „Ethnic Cleansing as Genocide Assessing the Croatian Genocide Case before the ICJ“. Iš *International Criminal Law Review* Vol. 15 (1), 2015 gruodžio 17 d. 47-169.
23. Short, Jonathan. „Sexual Violence as Genocide: The Developing Law of the International Criminal Tribunals and the International Criminal Court“. *Michigan Journal of Race and Law* Vol. 8 (2) (2003).
24. MacKinnon, Catharine. „Crimes of War, Crimes of Peace“. *UCLA Women's Law Journal* 4 (1), 1993.
25. Hulme, Karen. *War Torn Environment: Interpreting the Legal Threshold*. Leiden: M. Nijhoff Publishers, 2004.
26. Соседова, Юлия. „Квалификация экоцида при конкуренции норм и в соотношении со смежными составами преступлений главы 34 УК РФ“. Iš *Уголовное право: стратегия развития в XXI веке. Материалы XV международной научно-практической конференции*. 307-312. Москва: МГЮА (2018).
27. Zani, Maung, ir Cowley, Alice. „The slow-burning genocide in Myamnar Rohingya“. *Pacific Rim Law & Policy Journal Association* Vol. 23 (3), 2014 liepa. 681-752.

28. Buchanan, Francis. „A comparative Vocabulary of Some of the Languages Spoken in the Burma Empire Asiatic Researches 5 (1799)”. 40-57. SOAS Bulletin of Burma Research Vol. 1 (1) (2003).
29. Bell, Henry Glassford. *An Account of the Burman Empire, Compiled from the Works of Colonel Symes, Major Canning, Captain Cox, Dr. Leyden, Dr. Buchanan, &c. &c. &c. A Description of Different Tribes Inhabiting in and Around that Dominion and a Narrative of the Late Military and Political Operations in the Burmese Empire, with Some Account of the Present Condition of the Country, Its Manners, Customs and Inhabitants.* Calcutta: D'rozario and Co., 1852.
30. Verma, S. L. *The Law Relating to Foreigners and Citizenship in Burma: Containing the Foreigners, Registration of Foreigners, Passport, Extradition, Immigration Transfer of Immoveable Property Restriction, Citizenship, Citizenship Election Acts, Rales and Regulations.* Mandalay: Rishi Raj Verma, 1961.
31. Hoque, Mofidul. *The Rohingya Genocide. Compilation and Analysis of Survivors' Testimonies.* Bangladesh: Center for the Study of Genocide and Justice, Liberation War Museum, 2018.
32. Benhabib, Seyla. *The Rights of Others: Aliens, Residents, and Citizens iš The Rights of Others: Aliens, Residents and Citizens.* 49-70. Cambridge, U.K.: Cambridge University Press, 2004.
33. Varennes, Fernand De, ir Christie, Gardiner. *Routledge Handbook of Human Rights in Asia.* Abingdon, Oxon: Routledge, 2019.
34. Berlatsky, Noah, ir Frank, Robert Chalk. *Burma.* Farmington Hills, MI: Greenhaven Press, 2015.
35. Ware, Anthony, ir Costas, Laoutides. *Myanmars Rohingya Conflict.* London: Hurst & Company, 2018.

Elektroniniai leidiniai:

1. Valentukevičius, Romas. „Nusikaltimų žmoniškumui tyrimo Lietuvoje problemos“. *„Genocidas ir egzistencija”* Nr. 5 (1999). <http://genocid.lt/Leidyba/5/nusikalt.htm>
2. Važgauskaitė, Jūratė. „Armėnų genocidas – tragedija kurią prisimename“. *Bernardinai.lt*, 2012 balandžio 26 d., <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2012-04-25-armenu-genocidas-tragedija-kuria-prisimename/81113>
3. Vitkus, Zigmas. „Armėnų genocidas – nepamirštas“. *Bernardinai.lt*, 2013 balandžio 24 d., <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2013-05-07-armenu-genocidas-nepamirstas/100466>

4. Phillips, Jon. „Effects of Desertification on Arab-Berber Relations”. *ICE Case studies* Nr.214, 2007 kovo 9 d., <http://mandalaprojects.com/ice/ice-cases/berber.htm>
5. Žilinskas, Justinas. „Nusikaltimai žmoniškumui ir jų reglamentavimas Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso projekte“. *Jurisprudencija* T. 9 (1) (1998), 41-51. <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3888/3835>
6. Peleckis, Mindaugas. „Pamiršti genocidai. Apžvalga”. *Ekspertai.eu*, 2015 rugsėjo 25 d., <http://www.ekspertai.eu/pamirsti-genocidaiapzvalga>
7. „Cultural Genocide and Native American Children”. Equal Justice Initiative. Žiūrėta 2019 balandžio 29 d., <https://eji.org/history-racial-injustice-cultural-genocide>
8. Cherkassky, Lisa. „Genocide: Punishing a Moral Wrong”. *International Criminal Law Review* Vol. 9 (2), 2009 sausio 1 d., 301-319. <https://derby.openrepository.com/bitstream/handle/10545/305507/Genocide%20ICLR%20published.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
9. Costi, Alberto. „The 60th Anniversary of the Genocide Convention“. *Victoria University of Wellington Law Review* 39, 2008, 831-849. Žiūrėta 2019 balandžio 29 d., <https://ssrn.com/abstract=3074736>
10. „Report of the International Commission of Inquiry on Darfur to the Secretary General”. Ženeva. 2005 sausio 25 d. https://www.un.org/News/dh/sudan/com_inq_darfur.pdf
11. Elements of Crimes. The Hague: International Criminal Court (ICC), 2011, 2. Žiūrėta 2019 balandžio 29 d., <https://www.icc-cpi.int/resource-library/Documents/ElementsOfCrimesEng.pdf>
12. „Final report of the commission of experts established pursuant to security council resolution 780 (1992)”. S/1994/674. UN Security Council. 1994 gegužės 24 d. <https://undocs.org/S/1994/674>
13. „The Situation in Bosnia and Herzegovina”. A/RES/47/121. UN General Assembly. 1992 gruodžio 18 d. <https://www.un.org/documents/ga/res/47/a47r121.htm>
14. Lietuvių žodynas.lt <https://www.lietuviuzodynas.lt/terminai/Etnocidas>
15. „Report of the Committee and draft convention drawn up by the committee “. Economic and Social Council. E/794. 1948 gegužės 24 d.
16. „Shattered lives Sexual Violence during the Rwandan Genocide and its Aftermath”. Human Rights Watch. 1996. Žiūrėta 2019 balandžio 29 d. <https://www.hrw.org/legacy/reports/1996/Rwanda.htm>
17. „Proposed amendment to the rome statute”. Polly Higgins. 2010. Žiūrėta 2019 balandžio 29 d. <https://eradicatingecocide.com/the-law/factsheet/>

18. Wijdekop, Femke. „Against Ecocide: Legal Protection for Earth”. Great Transition Initiative. 2016 rugpjūtis. Žiūrėta 2019 balandžio 29 d.,
<https://www.greattransition.org/images/Against-Ecocide.pdf>
19. „Ethnic Nationalities of Burma”. Oxford Burma Alliance. Žiūrėta 2019 balandžio 29 d.
<http://www.oxfordburmaalliance.org/ethnic-groups.html>
20. Valstybinė lietuvių kalbos komisija. Konsultacijų bankas. Žiūrėta 2019 balandžio 29 d.
<http://www.vlkk.lt/konsultacijos/8004-rohinjai-rohinjas-rohinje>
21. Nemoto, Kei. „The Rohingya Issue: A Thorny Obstacle between Burma (Myanmar) and Bangladesh”. 1991. Žiūrėta 2019 balandžio 29 d.
http://www.burmalibrary.org/docs14/Kei_Nemoto-Rohingya.pdf.
22. Leidei, Jacques. „Rohingya: The history of a muslim identity in Myanmar”. *Oxford Research Encyclopedia of Asian History*. 2018 gegužė. Žiūrėta 2019 balandžio 29 d.
<http://oxfordre.com/asianhistory/view/10.1093/acrefore/9780190277727.001.0001/acrefore-9780190277727-e-115?print=pdf>
23. “They gave them long swords. Preparations for Genocide and Crimes Against Humanity Against Rohingya Muslims In Rakhine State, Myanar”. Forify Rights. 2018 liepa. Žiūrėta 2019 balandžio 29 d.
https://www.fortifyrights.org/downloads/Fortify_Rights_Long_Swords_July_2018.pdf
24. Zawacki, Benjamin. „Defining Myanmar's "Rohingya Problem"”. Human Rights Brief Vol. 20 (3), 2013.
<https://digitalcommons.wcl.american.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1873&context=hrbrief>
25. Živilė, Jusaitė. „Rohinjai – šaukšto deguto Birmos demokratizacijos procese”. Geopolitinių Studijų Centras. 2015 rugpjūčio 12 d.
<http://www.geopolitika.lt/?artc=7445>
26. „Myanmar should address discrimination against Muslim minorities – UN experts”. UN News. 2007 m. balandžio 2 d. <https://news.un.org/en/story/2007/04/214382-myanmar-should-address-discrimination-against-muslim-minorities-un-experts>
27. „Policies of Persecution. Ending Abusive State Policies Against Rohingya Muslims in Myanmar”. Forify Rights. 2014 vasaris. Žiūrėta 2019 balandžio 29 d.
https://www.fortifyrights.org/downloads/Policies_of_Persecution_Feb_25_Fortify_Rights.pdf
28. „Progress report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar, Tomás Ojea Quintana”. A/HRC/13/48. Human Rights Council. 2010 kovo 10 d.

<https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Myan%20A%20HRC%2013%2048.pdf>

29. „All you can do is Pray, Crimes Against Humanity and Ethnic Cleansing of Rohingya Muslims in Burma’s Arkan State”. Human Rights Watch. 2013 balandžio 22 d.
<https://www.hrw.org/report/2013/04/22/all-you-can-do-pray/crimes-against-humanity-and-ethnic-cleansing-rohingya-muslims#>
30. „Report of the detailed findings of the Independent International Fact-Finding Mission on Myanmar”. A/HRC/39/CRP.2. Human Rights Council. 2018 rugsėjo 17 d.
https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/FFM-Myanmar/A_HRC_39_CRP.2.pdf
31. „The Government Could Have Stopped this. Sectarian Violence and Ensuing Abuses in Burma’s Arakan State”. Human Rights Watch. 2012 liepos 31 d.
<https://www.hrw.org/report/2012/07/31/government-could-have-stopped/sectarian-violence-and-ensuing-abuses-burmas-arakan>
32. Zaw, Htet Naig. „With Nasaka Border Force Abolished, National Police Move in to Arkan”. The Irrawaddy. 2013 liepos 16 d.
<https://www.irrawaddy.com/news/burma/with-nasaka-border-force-abolished-national-police-move-in-to-arakan.html>
33. „Burma: Mass Arrests, Raids on Rohingya Muslims Brutal and Biased Police Response to Sectarian Violence in Arakan State”. Human Rights Watch. 2012 liepos 5 d.
<https://www.hrw.org/news/2012/07/05/burma-mass-arrests-raids-rohingya-muslims>
34. „Burma: New Violence in Arakan State Satellite Imagery Shows Widespread Destruction of Rohingya Homes, Property”. Human Rights Watch. 2012 spalio 26 d.
<https://www.hrw.org/news/2012/10/26/burma-new-violence-arakan-state>
35. „Burma: End ‘Ethnic Cleansing’ of Rohingya Muslims Unpunished Crimes Against Humanity, Humanitarian Crisis in Arakan State”. Human Rights Watch. 2013 balandžio 22 d. <https://www.hrw.org/news/2013/04/22/burma-end-ethnic-cleansing-rohingya-muslims>
36. „Burma: Satellite Images Detail Destruction in Meiktila Investigations, Accountability Needed to Deter Future Attacks”. Human Rights Watch. 2013 balandžio 1 d.
<https://www.hrw.org/news/2013/04/01/burma-satellite-images-detail-destruction-meiktila>
37. „Final Report of Inquiry Commission on Sectarian Violence in Rakhine State. Republic of the Union of Myanmar”. Republic of the Union of Myanmar. 2013 birželio 8 d.
http://www.burmalibrary.org/docs15/Rakhine_Commission_Report-en-red.pdf

38. „Situation of human rights in Myanmar”. A/67/383. UN General Assembly. 2012 rugsėjo 25 d. <http://undocs.org/A/67/383>
39. „Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar, Tomás Ojea Quintana”. A/HRC/22/58. Human Rights Council. 2013 balandžio 17 d. <http://undocs.org/A/HRC/22/58>
40. „Situation of human rights in Myanmar”. A/69/398. U.N. General Assembly. 2014 rugsėjo 23 d. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N14/545/25/PDF/N1454525.pdf?OpenElement>
41. „South-East Asia: irregular maritime movements January-June 2014”. U.N. High Commissioner for Refugees (UNHCR). 2014 liepa. Žiūrėta 2019 balandžio 29 d. <https://www.refworld.org/docid/53f74c194.html>
42. „Burma: Investigate New Killings of Rohingya Ensure Aid and Media Access, Prosecute Abusive Security Forces”. Human Rights Watch. 2014 sausio 23 d. <https://www.hrw.org/news/2014/01/23/burma-investigate-new-killings-rohingya>
43. „Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar”. A/HRC/31/71. Human Rights Council. 2016 kovo 16 d. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G16/055/13/PDF/G1605513.pdf?OpenElement>
44. „Burma: New Wave of Destruction in Rohingya Villages 820 Newly Identified Destroyed Buildings; UN-Aided Investigation Urgently Needed”. Human Rights Watch. 2016 lapkričio 21 d. <https://www.hrw.org/news/2016/11/21/burma-new-wave-destruction-rohingya-villages>
45. „Burma: Security Forces Raped Rohingya Women, Girls New Eyewitness Accounts Show Systematic Attacks Based on Ethnicity, Religion”. Human Rights Watch. 2017 sausio 6 d. <https://www.hrw.org/news/2017/02/06/burma-security-forces-raped-rohingya-women-girls>
46. „Report of OHCHR mission to Bangladesh: Interviews with Rohingyas fleeing from Myanmar since 9 October 2016”. UN Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR). 2017 sausio 3 d. <https://www.ohchr.org/Documents/Countries/MM/FlashReport3Feb2017.pdf>
47. „Bangladesh: Reject Rohingya Refugee Relocation Plan Provide Protection, Not Isolation on Flooded Island”. Human Rights Watch. 2017 vasario 8 d. <https://www.hrw.org/news/2017/02/08/bangladesh-reject-rohingya-refugee-relocation-plan>
48. „Written statement submitted by the Organization for Defending Victims of Violence, a non-governmental organization in special consultative status”. A/HRC/34/NGO/126.

- Human Rights Council. 2017 vasario 20 d. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G17/035/84/PDF/G1703584.pdf?OpenElement>
49. „UN rights office reports unprecedented cruelty against minority in Myanmar”. UN Web TV. Žiūrėta 2017 balandžio 29 d. <http://webtv.un.org/watch/un-rights-office-reports-unprecedented-cruelty-against-minority-in-myanmar/5309217487001>
50. „Mission report of OHCHR rapid response mission to Cox’s Bazar, Bangladesh”. UN Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR). 2017 spalio 13-24 d. Žiūrėta 2019 balandžio 29 d. <https://www.ohchr.org/Documents/Countries/MM/CXBMissionSummaryFindingsOctober2017.pdf>
51. „Burma: Satellite Images Show Massive Fire Destruction 700 Buildings Destroyed in Single Muslim Village in Rakhine State”. Human Rights Watch. 2017 rugsėjo 2 d. <https://www.hrw.org/news/2017/09/02/burma-satellite-images-show-massive-fire-destruction>
52. Ambos, Kai. “What does „intent to desroy“ in genocide mean?”. ICRC Vol. 91 (876), 2009 gruodžio 31 d. <https://www.icrc.org/en/international-review/article/what-does-intent-destroy-genocide-mean>
53. „Report of the independent international fact-finding mission on Myanmar”. A/HRC/39/64. Human Rights Council. 2018 rugsėjo 12 d. <https://undocs.org/A/HRC/39/64>

Tarptautinės sutartys ir kiti dokumentai:

1. United Nations, Charter of the International Military Tribunal - Annex to the Agreement for the prosecution and punishment of the major war criminals of the European Axis ("London Agreement"). United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, United States of America, France and Union of Soviet Socialist Republics. 1945 rugpjūčio 8 d. Žiūrėta 2019 m. balandžio 29 d. https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocity-crimes/Doc.2_Charter%20of%20IMT%201945.pdf
2. United Nations General Assembly Resolution 96 (1). UN. 1946 gruodžio 11 d. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/033/47/IMG/NR003347.pdf?OpenElement>
3. 1948 m. JT Konvencija „Dėl kelio užkirtimo genocido nusikaltimui ir baudimo už jį“. Valstybės žinios. Nr. 23-85 2002.

4. „Draft code of crimes against peace and security of mankind with commentaries 1996”. UN. http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/7_4_1996.pdf
5. „Rome Statute of the International Criminal Court”. UN General Assembly. 1998 liepos 17 d. <https://www.refworld.org/docid/3ae6b3a84.html>
6. „Draft code of crimes against peace and security of mankind with commentaries”. UN. 1996. Žiūrėta 2019 balandžio 29 d. http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/7_4_1996.pdf
7. „Vaiko teisių konvencija”. Valstybės žinios. Nr. 60-1501 1995 liepos 21 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19848>
8. „Konvencija dėl aplinkos keitimo būdų naudojimo karo ar bet kokiems priešiškiems tikslams uždraudimo”. Valstybės žinios. Nr. 40-1468 2002-04-17. Žiūrėta 2019 balandžio 29 d., <https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=TAR.C9004C498C88>
9. „Review of further developments in fields with which the sub-commission has been concerned. Revised and updated report on the question of the prevention and punishment of the crime of genocide prepared by Mr. B. Whitaker”. UN Economic and Social Council. E/CN.4/Sub.2/1985/6. 1985 liepos 2 d. <https://www.legal-tools.org/doc/99c00c/pdf/>
10. „Burma Citizenship Law”. Pyithu Hluttaw Law. No. 4, 1982. Žiūrėta balandžio 29 d. <http://eudo-citizenship.eu/NationalDB/docs/1982%20Myanmar%20Citizenship%20Law%20%5BENGLISH%5D.pdf>

Tarptautinių teismų ir tribunolų sprendimai:

1. Prosecutor v. Kupreškić. Case No. IT-95-16-T. Judgement. ICTY. 2000 sausio 14 d. <http://www.icty.org/x/cases/kupreskic/tjug/en/kup-tj000114e.pdf>
2. Prosecutor v. Kayishema and Ruzindana. Case No. ICTR-95-I-T. Judgement. ICTR. 1999 gegužės 21 d. <http://unictr.irmct.org/sites/unictr.org/files/case-documents/ictr-95-1/trial-judgements/en/990521.pdf>
3. Prosecutor v. Kambanda. Case No. ICTR 97-23-S. Judgement and sentence. ICTR. 1998 rugsėjo 4 d. <http://unictr.irmct.org/sites/unictr.org/files/case-documents/ictr-97-23/trial-judgements/en/980904.pdf>

4. Prosecutor v. Akayesu. Case No. ICTR-96-4-T. Judgement. ICTR. 1998 rugsėjo 2d. <http://unictr.irmct.org/sites/unictr.org/files/case-documents/ictr-96-4/trial-judgements/en/980902.pdf>
5. Prosecutor v. Jelisić. Case No. IT-95-10-A. Appeals Chamber Judgement. ICTY. 2001 liepos 5 d. <http://www.icty.org/x/cases/jelusic/acjug/en/jel-aj010705.pdf>
6. Prosecutor v. Tolimir. Case No. IT-05-88/2-A. Appeals Chamber Judgement. ICTY. 2015 balandžio 8 d. http://www.icty.org/x/cases/tolimir/acjug/en/150408_judgement.pdf
7. Prosecutor v. Rutaganda. Case No. ICTR-96-3-T. Judgement and Sentence. ICTR. 1999 gruodžio 6 d. <http://unictr.irmct.org/sites/unictr.org/files/case-documents/ictr-96-3/trial-judgements/en/991206.pdf>
8. Prosecutor v. Ndindabahizi. Case No. ICTR-2001-71-I. Judgement. ICTR. 2004 liepos 15 d. <http://unictr.irmct.org/sites/unictr.org/files/case-documents/ictr-01-71/trial-judgements/en/040715.pdf>
9. Prosecutor v. Muvunyi. Case Nr. ICTR-2000-55A-T. Judgement. ICTR. 2006 rugsėjo 12 d. http://www.worldcourts.com/ictr/eng/decisions/2006.09.12_Prosecutor_v_Muvunyi.pdf
10. Prosecutor v. Krstić. Case No. IT-98-33-T. Judgement. ICTY. 2001 rugpjūčio 2 d. <http://www.icty.org/x/cases/krstic/tjug/en/krs-tj010802e.pdf>
11. Prosecutor v. Stakić. Case No. IT-97-24-T. Judgement. ICTY. 2003 liepos 31 d. <http://www.icty.org/x/cases/stakic/tjug/en/stak-tj030731e.pdf>
12. Prosecutor v. Blagojević & Jokić. Case No. IT-02-60-T. Judgement. ICTY. 2005 sausio 17 d. http://www.icty.org/x/cases/blagojevic_jokic/tjug/en/bla-050117e.pdf
13. Prosecutor v. Popović. Case No. IT-05-88-T. Judgement. ICTY. 2010 birželio 10 d. <http://www.icty.org/x/cases/popovic/tjug/en/100610judgement.pdf>
14. Prosecutor v. Gacumbitsi. Case No. ICTR-2001-64-T. Judgement. ICTR. 2004 liepos 17 d. <http://unictr.irmct.org/sites/unictr.org/files/case-documents/ictr-01-64/trial-judgements/en/040617.pdf>
15. Prosecutor v. Brđanin. Case No. IT-99-36-T. Judgement. ICTY. 2004 rugsėjo 1 d. <http://www.icty.org/x/cases/brdanin/tjug/en/brd-tj040901e.pdf>
16. Prosecutor v. Karadžić. Case No. IT-95-5/18-T. Judgement. ICTY. 2016 kovo 24 d. http://www.icty.org/x/cases/karadzic/tjug/en/160324_judgement.pdf
17. Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro). Judgment, I.C.J. Reports. 2007 vasario 26 d. <https://www.icj-cij.org/files/case-related/91/091-20070226-JUD-01-00-EN.pdf>

ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS

Magistro baigiamajame darbe analizuojama rohinjų padėtis Mianmaro valstybėje. Remiantis visais surinktais duomenimis ir analizuojant teisinę literatūrą, daroma išvada, kad saugumo pajėgų veiksmai vykdomi prieš rohinjų kilmės asmenis atitinka keturias genocido nusikaltimo padarymo formas, numatytas Genocido konvencijos II straipsnyje: grupės narių žudymas, rimtų fizinių ir psichinių sužalojimų darymas, tyčinis sudarymas gyvenimo sąlygų, kuriomis siekiama sunaikinti gupę ir gimstamumo ribojimas. Taip pat sistemingi žmogaus teisių pažeidimai, seksualinė prievarta, diskriminacija visose gyvenimo srityse, gerai organizuoti išpuoliai tik prieš rohinjų kilmės asmenis, nusikaltimų mastas ir pobūdis nurodo, kad kaltininkai turėjo tikslą tokiais veiksmais, sunaikinti rohinjų grupę. Mianmaro įvykių analizė patvirtina, kad valstybėje yra vykdomas rohinjų genocidas.

Reikšminiai žodžiai: rohinjų etninė mažuma, genocido nusikaltimas, Mianmaro konfliktas, genocido nusikaltimo padarymo formos.

Master's thesis analyzes Rohingya situation in Myanmar. On the basis of all collected data and analysis of the legal literature, it is concluded that the actions of the security forces against Rohingya correspond to the four forms of genocide crime provided in Article II of the Genocide Convention: killing members of the group, causing serious physical and mental harm, deliberately inflicting conditions of the life calculated to bring destruction of the group and impose measures intended to prevent births. Also systematic violations of human rights, sexual abuse, discrimination in all areas of life, well organized attacks against Rohingya, scale and nature of crimes indicates that the perpetrators had purpose to destroy Rohingya group. The analysis of the events in Myanmar confirms that there was committed genocide against Rohingya in state.

Key words: Rohingya ethnic minority, genocide crime, Myanmar conflict, forms of genocide.

SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA

Genocido nusikaltimo padarymo formos tarptautinių teismų / tribunolų praktikoje

Genocido konvencijos tekstą interpretuoja ir taiko tarptautiniai teismai ir tribunolai. Nuo Genocido konvencijos įtvirtinimo atsirado daug teismų sprendimų, kurie padeda atskleisti genocido sąvokos apibrėžimą. Jų sprendimuose genocido sąvoka buvo naujai interpretuota, atsižvelgiant į veiksmus, kurie buvo vykdomi valstybių viduje. Taip pat tarptautiniai teismai ir tribunolai plačiau išaiškino genocido nusikaltimo padarymo formų požymius.

Genocido nusikaltimo padarymo formos pateiktos Genocido konvencijos II straipsnio dispozicijoje nurodo baigtinį sąrašą veikų, kuriomis gali pasireikšti genocido nusikaltimas. Nors pateiktas sąrašas yra pakankamai išsamus ir apima visus įmanomus būdus, kuriais galima vykdyti genocido nusikaltimą, tačiau trūkstant aiškumo, susijusio su šių veiksmų apibrėžimu, kyla sunkumai vertinant kokie veiksmai gali būti laikomi genocidiniais. Atlikus teisės normų, taip pat tarptautinių teismų ir tribunolų sprendimų analizę daroma išvada, kad tokie veiksmai, kaip seksualinė prievarta, kankinimai, deportacija, priverstinis moters apvaisinimas, vaikų asimiliacija nors ir nėra tiesiogiai numatyti Genocido konvencijos II straipsnyje, tačiau gali būti laikomi genocidiniais. Yra daug veiksmų, kuriais gali būti įvykdytas genocidas, tačiau jeigu toks veiksmas nėra numatytas Genocido konvencijos II straipsnyje, patraukti baudžiamojon atsakomybėn asmenį bus neįmanoma. Todėl tarptautiniai teismai ir tribunolai įvertinę situaciją tam tikrus veiksmus gali prilyginti genocido vykdymui, net jeigu tokie veiksmai nėra tiesiogiai įtraukti į Genocido konvencijos tekstą, tokiu būdu išplėsdami genocido sąvokos koncepciją.

Atlikus tyrimą, pasitvirtino ginamasis teiginys, kad Mianmaro valstybėje yra vykdomas rohinjų grupės genocidas. Ši išvada padaryta išanalizavus saugumo pajėgų ir Mianmaro valdžios veiksmus rohinjų etninės mažumos atžvilgiu. Masinės žudynės, seksualinė prievarta, įstatymai diskriminuojantys rohinjų teises, žmogaus teisių pažeidimai buvo vykdomi sistematiškai ir organizuotai, todėl pakanka įrodymų, tam, kad daryti išvadą, apie rohinjų grupės genocidą Mianmare.

SUMMARY

The forms of genocide commission in the practice of international courts and tribunals

The text of the Genocide Convention is interpreted and applied by international courts and tribunals. Since the adoption of the Genocide Convention, many court decisions have emerged which help to reveal the definition of genocide. In their judgments, the concept of genocide was reinterpreted in the light of the actions taken within the states. Similarly, the international courts and tribunals have more widely interpreted the features of genocide crime.

Genocide crime forms presented at the disposal of Article II of the Genocide Convention indicate an exhaustive list of acts that may constitute a genocide crime. Although the list is exhaustive and covers all possible ways to commit a genocide crime, but there is a lack of clarity regarding the definition of these actions, there are difficulties in evaluating what actions can be considered genocide. The analysis of legal norms, as well as decisions of international courts and tribunals, concludes that actions such as sexual abuse, torture, deportation, forced woman fertilization or child assimilation, although not explicitly provided for in Article II of the Genocide Convention, can be considered genocide. There are many actions that can lead to genocide, but if such action is not provided for in Article II of the Genocide Convention, it will not be possible to prosecute a person. Therefore, after the situation has been assessed by international courts and tribunals, it may be equivalent to ongoing actions to commit genocide, even if such actions are not directly included in the Genocide Convention, in this way, expanding the concept of genocide.

The investigation has confirmed the defensive statement that the Rohingya genocide is being carried out in the State of Myanmar. This conclusion has been drawn from the analysis of the actions of the security forces and the authorities of Myanmar against the Rohingya ethnic minority. Mass killings, sexual abuse, laws discriminating Rohingya rights, human rights violations have been carried out systematically and in a structured way, so there is sufficient evidence to conclude about the genocide of the Rohingya group in Myanmar.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2019-05-02

Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),
Teisės fakulteto / Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės instituto, tarptautinės teisės programos

(fakulteto / instituto, programos pavadinimas)

Studentas (ė)

Beata Daugirdaitė,

(vardas, pavardė)

patvirtinu, kad šis magistro baigiamasis darbas

„Genocido nusikaltimo padarymo formos tarptautinių teismų / tribunolų praktikoje“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų

metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

(parašas)

(vardas, pavardė)